

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّاهِرِينَ وَ أَصْحَابِهِ الْمُتَجَبِّينَ

Bismillahirrahmanirrahim

**el-Hamdu lillâhi rabbil âlemîn ve
sallallâhu alâ seyyidinâ Muhammedin ve
âlihî tâhirîn ve ashâbihil muntecebîn.**

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.
Allah'ın salâtı efendimiz Muhammed'e (s.a.a),
onun tertemiz Ehlibeyt'ine (a.s) ve seçkin as-
habına olsun.

Bu eser, Yüce Rehberlik Makamı Ayetullah Hameneî'nin Hac Temsilcisi ve İran Hac Organizasyonu İşleri Başkanı Dr. Gazi Asker'in kararıyla, İran Hac ve Ziyaret Araştırma Merkezi tarafından basılmıştır.

Adres:

Hac ve Ziyaret Araştırma Merkezi
Sümeyye Cad. 27. Sk. No: 472

P.K: 1113-37175

KUM-İRAN

Tel: +98 (0251) 7740800

Fax: +98 (0251) 7743155

Web: <http://www.hajjnews.ir>

Email: info@hajj.ac.ir

KURÂN DİYARINDA GENÇLERİN BİLMESİ GEREKENLER

Muhammed Ali Kasimî

Çeviri:

Komisyon

Tashih Takbik:

Komisyon

Son Okur:

Mehdi Can

İçindekiler

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ.....	13

Birinci Bölüm:

YOLCULUK ADABI, HAC VE UMRE AMELLERİNE KISA BİR BAKIŞ/ 15

YOLCULUK ÖNCESİ ADABI.....	15
1-Dost Seçimi.....	15
2-Borçların Ödenmesi ve Emanetlerin İade Edilmesi	16
3-Vasiyet Etmek	16
4-Şer'i Hukukların Ödenmesi (Humus ve Zekât).....	16
5-Akriba ve Dostlarla Vedalaşmak	17
6-Sadaka Vermek.....	17
7-Gerekli İhtiyaçları Hazırlamak.....	19
MANEVİ HAZIRLIK.....	19
1-Halis Niyet.....	19
2-Günahlardan Tövbe Etmek.....	20
3-Bu Yolculuğun Önemini Dikkate Almak.....	20
4-Helal Yol Azığı.....	21
5-Zorluklarla Karşılaşmaya Hazır Olmak.....	21
YOLCULUK ADABI.....	21
1-Kafile ve Grup Başkanıyla Uyumlu Olmak.....	21
2-Yol Arkadaşlarına Yardım Etmek.....	23
3-Yol Arkadaşlarını Kollama.....	24
4-İbadetlere Dikkat Etmek, Özellikle Namazı Vaktinde Kılmak 24	

5-Yol Arkadaşlarıyla İstişare.....	25
6-Para ve Eşyaları Korumak	26
7-İslamî Ablaka Riayet Etmek	26
DÖNÜŞ ADABI	28
1-Hediye.....	28
2-Yemek Vermek	29
3-Hac ve Umre Manevîyatını Muhafaza Etmek	29
UMRE-İ MÜFREDE AMELLERİNİN YÜZEYSEL İNCELENMESİ.....	30
HACCIN YÜZEYSEL İNCELENMESİ	32
Temettü Umresi Amellerinde Bir Gezinti	32
Temettü Haccı Amellerine Kısa Bir Bakış.....	33
Zilhicce Ayının Onuncu Günü Güneşin Doğmasından Sonra.....	34

İkinci Bölüm:

AKAİD SORULARI/ 37

GİRİŞ.....	37
VAHABİLERİN ÖNEMLİ İNANÇLARI.....	42
1. Tanınmış Münafıklar	46
2. Tanınmayan Münafıklar	47
3. Günahkârlar.....	48
4. Hasta Kalpliler	48
5. İmansız Müslümanlar.....	50
Hz. Peygamber'in Kelamında Sahabelerden Bazılarının Sonu	50
KÖR BİR ADAMIN HZ. PEYGAMBERE TEVESSÜL ETMESİ	62
PEYGAMBERİN KENDİSİNE VE DİĞER EVLİYALARA TEVESSÜLÜ	65
İKİNCİ HALİFENİN TEVESSÜLÜ	66
HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.A) BEDİR ÖLÜLERİ İLE KONUŞMASI.....	70
ÖLÜLERE SELAM VERMEK.....	71
BAKİ TABELASINA YAZILAN YAZI.....	72

PEYGAMBER'İN (S.A.A) ASHABI VE ŞEFAAT TALEBİ	75
PEYGAMBER'İN ABDEST SUYUNDAN BEREKET UMMAK	79
PEYGAMBER'İN ELLERİNDEN BEREKET UMMAK	80
PEYGAMBER'İN SAÇINDAN BEREKET UMMAK.	80
PEYGAMBER'İN ELİNİ İÇİNE DALDIRDIĞI SUYA TEBERRÜK	81
SU KIRBASININ AĞZINDAN BEREKET UMMAK	81
İNCELEME VE ELEŞTİRİ	83
PEYGAMBER'İN (S.A.A) TÜRBEŞİ	85
PEYGAMBER ANNESİNİN KABRİNİ ZİYARET ETTİ	87

Üçüncü Bölüm:

EHLİSÜNNET HAKKINDAKİ SORULAR/ 93

1. <i>Hanefî Mezhebi</i>	94
2. <i>Maliki Mezhebi</i>	95
3. <i>Şafî Mezhebi</i>	96
4. <i>Hanbelî Mezhebi</i>	97
ŞİİLERİN VAZİFELERİ	108
ŞİA FIKHINDA CENAZE NAMAZININ HÜKMÜ	118

Dördüncü Bölüm:

AMELLERİN SIRRI VE FELSEFESİ HAKKINDA SORULAR/ 123

GİRİŞ	123
1. <i>Allah'a Yakınlaşmak</i>	124
2. <i>Huşu</i>	124
3. <i>Allah'a Yönelmek ve Dünyadan Uzaklaşmak</i>	125
4. <i>Ciddiyet/ Kararlılık</i>	125
<i>Kadınlar ve Erkekler İçin Müşterek Haramlar:</i>	126

<i>Sadece Erkekler İçin Haram Olan Şeyler.....</i>	<i>127</i>
<i>Sadece Kadınlar İçin Haram Olan Şeyler:</i>	<i>128</i>
İMAMET VE VELAYET'İN TECELLİSİ	136

Beşinci Bölüm:

TARİHE DAYALI SORULAR/ 147

<i>1. Ravza-i Şerif.....</i>	<i>148</i>
<i>2. Kubbetu'l-Hadrâ/ Yeşil Kubbe.....</i>	<i>148</i>
<i>3. Minber.....</i>	<i>148</i>
<i>4. Mihrap</i>	<i>149</i>
<i>5. Hz. Peygamber'in (s.a.a) Kabri ve Hücresi.....</i>	<i>150</i>
<i>6. Mescidin Sütunları.....</i>	<i>150</i>
<i>7. Cebraîl (a.s) Makamı</i>	<i>153</i>
<i>8. Tebeccüd Sütunu</i>	<i>153</i>
HAKİKATLERİN AÇIKLAYICISI GİZLİ KABİR....	156
HZ. FATİMA (S.A) KİMLERE ÖFKELİYDİ?	158
<i>Kâbe'nin Perdesi.....</i>	<i>165</i>
<i>Kâbe'nin Rükünleri.....</i>	<i>166</i>
<i>Hacer-i Esved.....</i>	<i>167</i>
<i>Mültezem</i>	<i>168</i>
<i>Müstecâr.....</i>	<i>168</i>
<i>Hatîm.....</i>	<i>168</i>
<i>Şadırvan.....</i>	<i>169</i>
<i>Hicr-i İsmail (a.s).....</i>	<i>169</i>
<i>Makam-ı İbrahim (a.s)</i>	<i>169</i>
<i>Zemzem.....</i>	<i>171</i>
<i>Altın Oluk</i>	<i>172</i>

Altıncı Bölüm:

NÜKTELER VE TAVSİYELER/ 173

<i>1-İhlas ve Temiz Kalplilik.....</i>	<i>173</i>
<i>2-Affetmek.....</i>	<i>174</i>

3-Gerekli Eşyalar	174
4-Güzel Ahlak ve Yol Arkadaşlarına Yardım Etmek.....	174
5-Başkalarının Haklarına Saygılı Olmak	175
6-Hacer-i Esved'i Öpmek.....	175
7-Hatıra Yazmak	176
8-Anların Değeri.....	176
10-Medine Seherlerini Derk Etmek.....	178
11-Şia'yı Tanıtmak	178
12-Tesettüre Riayet Etmek.....	179
13-Erkeklerin Giyimi.....	179
14-Pazar ve Alışveriş.....	179
15-Ehlisünnet'in Cemaat Namazlarına Katılmak.....	180
16-Bazı İşleri Yapmaktan Sakınmak	180
17-Cemaat Saflarında Hareket Etmemek.....	181
18-Namazdan Sonra	181
19-Otelde Namaz	181
20-Bayanların Özürlü Oldukları Zamanlar	181
21-Bez Bağlamak	181
22-Yalnız Gezmek.....	181
23-Cemaat İmamının Karşısında Namaz Kılmak	182
24-Kâbe'ye İlk Bakış	182
25-Mekke'de Geçirilen Zamanı Ganimet Bilmek	183
26-Gidiş ve Gelişlerde Dikkatli Olmak.....	188
27-Değerli Eşyalar.....	188
28-Çocukları Korumak.....	188
29-Tartışmaktan Uzak Durmak.....	188
30-Suudi Memurlar Tarafından Kitap Dağıtım.....	188
31-Buğday Atmak.....	188
32-Dini/ Dovre Ziyareti.....	189
33-Sigara İçmek.....	189
34-Yemek	189
35-Yetkililere Karşı Tutum.....	190
36-Şer'i Konular	190
37-İdari Konular.....	190
38-Manevi Toplantılar.....	190
39-Yersiz Beklentiler	191

40-Amellerin Yapılma Vakti.....	191
41-Başkalarına Yardım Etmek.....	191
42-Zorluklar Karşısında Sabırlı Olmak.....	191
43-Otelin Adres ve Telefon Numarası.....	191
44-Hürriyet Belgelerini Korumak.....	192
45-Serbest/Boş Zamanlar.....	192
46-Değerbilirlik.....	192
47-Tertip ve Temizlik.....	192
48-Yol Arkadaşlığını Korumak.....	193
49-Namazı Vaktinde Kılmak.....	193
50-Veda Ziyareti.....	193
51-Yolculuğun Son Dakikaları.....	193
Mescid-i Haram'da Riayet Edilmesi Gereken Hususlar.....	195
Sağlık ve Tıp İle İlgili Tavsiyeler.....	196
Bayanlara Tavsiyeler.....	197
Yolculuğun Bütün Alanlarında Riayet Edilmesi Gerekenler.....	198
Alışveriş Öncesi Tavsiyeler.....	198
KAYNAKÇA.....	201

ÖNSÖZ

Hac, dinî maariflerden oluşan görkemli bir okyanustur. Hac yolculuğu ise insanın yeni bir atmosfere girmesini sağlamakta ve birtakım özel kültürel meseleler ve tarihî olaylar nedeniyle hacıların zihninde cevap alma gereği duyulan sayısız soruların oluşumuna da zemin hazırlamaktadır. Özellikle İslam'ın doğduğu ve tarihî olayların cereyan ettiği Mekke ve Medine şehirleri, diğer şehirlere nazaran daha çok dikkat çekicidir.

Bu noktalara ek olarak, diğer amel ve dinî maariflere nazaran oldukça farklı olan manevî hac yolculuğunun derinlik ve azameti, Allah'ın evinin ziyaretçilerini büyük sırlar ve dinî maarifler okyanusunda karar kılmaktadır.

Bu özelliklerin hepsi, hacıların zihninde birçok soruyu meydana getirmekte ve rehberlik eden hocaların üzerlerine ağır bir sorumluk yüklemektedir. Hocalar, hacıların zihinsel hazırlıkları ve iştiaklarından yararlanıp sorulara cevap vererek dini maarifleri aktarmak için oluşan uygun ortamdan faydalanabilirler.

Hac kabileleriyle birliktelik tecrübesine sahip olan Sayın Muhammed Ali Kasımî'nin zahmetinin neticesi olan bu çalışmada, manevî hac yolculuğuyla ilgili olan hacıların sorularına dair her şey kaleme alınmıştır. Kendisine takdir ve teşekkür etmekle birlikte; eserin, bu manevî yolculuk müştaklarına, hac-cın sır ve şifreleriyle daha fazla aşına olmaları için ortam hazırlamasını ümit ederiz.

Hiç şüphesiz, başarı yalnızca O'ndandır.

Kelam ve Akait Bölümü
Hac ve Ziyaret Araştırma Merkezi

GİRİŞ

Hac ve umre yolculuğu, her Müslüman'ın arzu ettiği bir yolculuktur. Zira bu yolculuk, insanın ruhi kirlerden arınmasına neden olmakta ve hayat yolunu aydınlatmaktadır. Geleceğe dair yön seçmede ve hayata güzelleştirmede insan için önemli bir role sahiptir. Bu yolculukta sadece hac ve umre amelleri yapılmamaktadır. Bununla birlikte Peygamber'in (s.a.a), masum imamların (a.s) ve şehitlerin kabirlerini ziyaret, ilahî nişaneleri yüceltme, İslam tarihini tanıma vb. ibadetler de mabuda erişme bağlamında bu yolculukta insana kılavuzluk eder.

Yüce Allah bana, bir umre zamanı öğrenciler kafilisinin dini hac rehberi olarak bu manevi yolculuğa çıkmayı nasip etti. Bu yolcuğun güzel hatıralarını hiçbir zaman unutmayacağım. Bu toprakların temiz gençlerinin manevi toplantıları, duaları ve gözyaşları benim daha çok maneviyat arayışı içinde olmama sebep oldu.

Bu yolculukta zamanımın çoğu, aşk kafiləsi yolcularının pek çok sorularına cevap vermekle geçti. Şiilerin inançları hakkındaki sorular, Ehlişünnet'in

davranışlarının sebepleri, Şia hacılarla onların farkı, Vahabilerin faaliyetleri, umre maarifi, bu ibadetlerin felsefe ve sırları ve bütün sorular, beni bu konu hakkında kitap yazmaya yönlendirdi.

Bu çabanın, özellikle gençler olmak üzere bütün hac ve umre yolcularına bilgi ve basiret kazandırmasını ve onları, düşmanın zehirleyici propagandalarından korumasını ümit ediyorum.

Bütün değerli okuyucularımdan, kitapta gördükleri yetersiz ve eksik yerleri lütuf kalemleri ile birleştirip bu aciz kula göndererek manevi sevaba ortak olmalarını arzularım.

Birinci Bölüm

YOLCULUK ADABI, HAC VE UMRE AMELLERİNE KISA BİR BAKIŞ

İslam dininde yolculuğun, özellikle de hac ve umre yolculuğunun âdâp ve erkânı vardır. Şimdi, bunların en önemlilerine, yani Mekke ve Medine yolculuğuna kısa bir şekilde değineceğiz.

YOLCULUK ÖNCESİ ADABI

1-Dost Seçimi

Yolculuk adaplarından birisi, yol arkadaşı edinmektir. Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

الرَّفِيقُ ثُمَّ الطَّرِيقُ

"Önce arkadaş bulunuz, sonra yolculuğa çıkınız."¹

Mekke ve Medine yolculuğu, dost bulmak ve gönül ehli insanlarla tanışmak için uygun bir ortamdır.

1-Müstedrek-i Sefinetu'l-Bihar, c.4, s.179; Vesailu's-Şia, c.8, s.299; Tahriru'l-Ahkâm, c.1, s.90.

2-Borçların Ödenmesi ve Emanetlerin İade Edilmesi

Hac yolculuğundan önce borçların ödenip emanetlerin iade edilmesi, yapılması uygun olan farzlardandır. Nitekim İslam Peygamberi (s.a.a), Mekke'den Medine'ye hicret edeceği zaman Hz. Ali'ye (a.s), borçlarını ödeyip üzerindeki emanetleri iade ettikten sonra kendisine katılmasını tavsiyet etmişti.

3-Vasiyet Etmek

İslam'da tavsiye edilen işlerden birisi de vasiyet etmektir. Ama yapılması gereken tavsiyelerin (gençler ve diğerleri için) bu manevî yolculuktan önce yapılması daha fazla önem içermektedir.

Bir rivayette şöyle buyrulmuştur:

"Vasiyet etmeden ölen kimse, cahiliye ölümü üzere ölmüştür."²

4-Şer'î Hukukların Ödenmesi (Humus ve Zekât)

Humus ve zekâtın ödenmesi apaçık ilahi farzlardan biridir. Bazı yerlerde humus vermemek, bazı fakihlerin fetvası esasınca hac ve umre amellerinin batıl olmasına neden olmaktadır.³ Bundan dolayı bu zamana kadar mal varlığını hesap etmeyen kimse için, manevî yolculuğa çıkacağı ve Allah'ın misafiri

2-Hasan b. Yusuf Hillî (Allame Hillî), *Nihayetu'l-Ahkâm*, c.2, s.210.

3-*Menasik-i Hac*, s.617-618.

olacağı zaman, mallarının humusunu ödeyerek kendini borçtan kurtarması en uygun andır.

5-Akraba ve Dostlarla Vedalaşmak

Yolculuğun adaplarından bir tanesi, akraba ve dostlarla vedalaşmak ve onlardan helallik almaktır. İslam Peygamberi (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

حَقُّ عَلَيِّ الْمُسْلِمِ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَنْ يُعْلِمَ إِخْوَانَهُ وَحَقُّ عَلَيِّ
إِخْوَانِهِ إِذَا قَدَّمَ أَنْ يَأْتُوهُ

"Sizden biriniz yolculuğa çıkmak isteyince, arkadaşlarına haber versin. Arkadaşları da, yolculuktan döndüğünde onun ziyaretine gitsin."⁴

6-Sadaka Vermek

Yolcunun hareket zamanında sadaka verip⁵ insanlara iyilikte bulunarak yolculuğuna başlaması müstehaptır.

İmam Cafer Sadık (a.s) sadaka hakkında şöyle buyurmuştur:

تَصَدَّقْ وَأَخْرُجْ أَيَّ يَوْمٍ شِئْتَ

"Sadaka ver ve istediğin gün çık."⁶

4-Vesailu's-Şia, c.11, s.448; el-Urvetu'l-Vuska, c.2, s.413; Usul-u Kâfî, c.2, s.174.

5-Mehâsin, c.2, s.348, h.231.

6-Vesailu's-Şia, c.11, s.375, h.15051.

Sadakanın birçok faydası vardır. Onlardan birisi de kötü ölümü önlemesidir. Allah Resulü (s.a.a), bu konuda şöyle buyurur:

الصَّدَقَةُ تَمْنَعُ مَيِّتَةَ السُّوءِ

"Sadaka, kötü ölümü önler."⁷

Hakeza sadaka yetmiş belayı def eder⁸ ve belanın yetmiş kapısını kapatır.⁹

Rivayetlerde hac yolculuğuna başlarken ve yolculuk boyunca sadaka vermenin pek çok faydası olduğu belirtilmiş ve yolculuk öncesi sadaka verilmesine tekit edilmiştir.

İmam Cafer Sadık (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmuştur: **"Hacının, hac amellerini bitirip Mekke'den çıkmaya karar verdikten sonra, bir dirhemlik hurma alıp sadaka vermesi iyidir."**¹⁰

Sadaka hakkında şu noktaya da dikkat etmek gerekir ki; her ne kadar sadaka alan kimse görünürde fakir ve miskin olsa da gerçekte sadakayı alan Allah'tır. Dolayısıyla sadaka veren kimse, Allah ile muamele etmiştir ve yaptığı iyiliğin karşılığını dünya ve ahirette fazlasıyla alacaktır.

İmam Sadık (a.s), Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

7-Mesclîsî, *Biharul-Envar*, c.96, s.124, h.35.

8-Kenzu'l-Ummal, h.15982.

9-Biharul-Envar, c.62, s.269.

10-Kuleynî, *Usul-u Kâfi*, c.4, s.533.

"Sadaka almak dışında bütün işler için bir kişiyi görevlendirdim. Onu kendim alırım."¹¹

7-Gerekli İhtiyaçları Hazırlamak

Eğer bir kimse, ilaç veya herhangi bir vesileden faydalaniyorsa onu yanına almalıdır; Lokman Hekim bu konu hakkında oğluna şöyle der:

و تَزَوَّدْ مَعَكَ مِنَ الْأَدْوِيَةِ مَا تَنْتَفِعُ بِهِ أَنْتَ وَ مَنْ مَعَكَ

"Yolculukta, kendinin ve arkadaşlarının faydalanması için yanına ilaç al..."¹²

MANEVİ HAZIRLIK

Hac ve umre yolculuğu, üstün çaba ile yapılacak çok fazla ibadetler içermektedir.

Merhum allame Molla Mehdi Neragî (r.a) bu doğrultuda daha iyi hazırlıklı olmak için bir takım hususları hatırlatmaktadır:

1-Halis Niyet

Yolcu niyetini, Allah'ın kulluk makamına ulaşmaktan başka hiçbir hedef taşımaksızın O'nun için halisleştirmelidir. Gönlünün derinliklerinde başka bir hedefi olup olmadığına bakmalıdır, zira kişinin bu kadar çok sıkıntıya tahammül edip de Allah'ın rı-

11-Biharu'l-Envar, c.80, s.329, h.2.

12-Men La Yahzuru'l-Fakih, c.2, s.282; Biharu'l-Envar, c.72, s.275; Vesailu's-Şia, c.11, s.425.

zası ve ebedi saadetten başka bir hedefi olursa, büyük bir ziyana duçar olmuştur.

2-Günahlardan Tövbe Etmek

Önceden de belirttiğimiz gibi kişinin halka olan borç ve emanetleri iade etmesi ve kendini kul hakkından kurtarması gerekmektedir. Dönüşü olmayan bir yolculuğa çıktığını tasavvur etmelidir. Bu nedenle hakiki bir şekilde günahlarından tövbe etmeli ve kendisini Allah'ın rahmet ve mağfiretini daha fazla derk etmek için hazırlamalıdır.

3-Bu Yolculuğun Önemini Dikkate Almak

Medine'de Allah Resulü'nün (s.a.a), masum imamların (a.s) ve Hz. Zehra'nın (s.a) misafiri olduğumuzu bilmemiz gerekir. Mekke'de de Yüce Allah bize ev sahipliği yapmaktadır. Bu nedenle âlemin en önemli ziyafetinde hazır bulunmak için pisliklerden arınmalıyız. Varlık âleminin sahibini ziyarete gittimiz ve O'nun davetine icabet ettiğimiz bilincinde olarak, gönlün Allah'ın evinin ziyaretinde huzur bulması için O'nun dışındaki dostluk ve bağların tamamından vazgeçmemiz gerekir.

*Kâbe'yi tavaf etmeye gittim,
Hareme girmeye izin vermediler,
Sen dışarıda ne yaptın ki
Evin içine giresin dediler.*

4-Helal Yol Azığı

Allah evinin ziyaretçisinin, yol masraflarını ve azığını helal maldan temin etmesi gerekmektedir, zira haram malla yapılan amellerin hiçbir eseri olmayacaktır. İmam Cafer Sadık (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Kişi haram bir mal kazanıp onunla haccettiğinde, durup "Lebbeyk Allâhumme..." dediği zaman Allah da ona cevaben "Hayır, la lebbeyk ve la sa'deyk" der. (Yani Allah Teâlâ onun Lebbeyk-'ine icabet etmez.)"¹³

5-Zorluklarla Karşılaşmaya Hazır Olmak

Bu yolculuk esnasında gösterilen her çabanın, büyük sevabı olacaktır. Bu nedenle Haremeyn-i Şerifeyn yolcuları zorluklarla karşılaşmaya hazır olmalı ve her türlü mali eksiklik ya da cismî eziyetleri, hac ve umrelerinin kabul olma nişanesi olarak bilmelidirler.¹⁴

YOLCULUK ADABI

1-Kafile ve Grup Başkanıyla Uyumlu Olmak

Hac kfilesinin programında herhangi bir sorun çıkmaması için bir kişinin kafile müdürü veya hac rehberi seçilmesi gerekir. Allah Resulü (s.a.a) bu

13-*Usul-u Kâfî*, c.1, s.124; *Mizanu'l-Hikmet*, c.1, s.538.

14-Bu konu hakkında ayrıca bkz: *Rah Tuşeyi Hacc*, c.2, s.35-37.

konu hakkında şöyle buyurmuştur:

"Yolculuk etmek istediğinizde içinizden birini emir (önder) olarak seçin"¹⁵

Medine yolculuğunda söz konusu bu müdür ya da kabile sorumlusu, Hac Organizasyonu İşleri Başkanlığı'nın gözetimi altında olup kafilenin programını icra eder. Bu nedenle kesinlikle kabile üyeleriyle birlikte programlara katılmak gerekmektedir.

Bu konu hakkında Lokman Hekim oğluna şöyle der:

**"Günahla sonuçlanacak durumlar hariç, ya-
nındakilerle uyumlu ve birlik ol."**¹⁶

Aynı şekilde Allah Resulü (s.a.a) başka bir yerde ferdi işlere yönelme ve topluluktan uzaklaşmayı kınayarak şöyle buyurmaktadır:

لَكِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَكْرَهُ مِنْ عَبْدِهِ إِذَا كَانَ مَعَ أَصْحَابِهِ أَنْ
يَنْفَرَدَ مِنْ بَيْنِهِمْ.

**"Yüce Allah, topluluktan uzaklaşıp bir kenara
çekilen kulu sevmez."**¹⁷

Aynı şekilde İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

قَلَّةُ الْخِلَافِ عَلَيَّ مَنْ صَحِبَكَ

15-Mizanu'l-Hikmet, c.2, s.1309; Biharu'l-Envar, c.73, s.273.

16-Vesailu's-Şia, c.11, s.425.

17-Biharu'l-Envar, c.73, s.157.

"Mertlik nişanelerinden birisi yolculukta eşlik ettiğin kişilerle az muhalefet etmektir."¹⁸

2-Yol Arkadaşlarına Yardım Etmek

Yol arkadaşlarına ve özellikle Mekke ve Medine yolcularına hizmet etmenin büyük değeri vardır. Allah Resulü (s.a.a) bu konu hakkında şöyle buyurmuştur:

"Her kavmin efendisi/ büyüğü, yolculukta onlara hizmet eden kimsedir."¹⁹

Şahsın birisi İmam Cafer Sadık'a (a.s) gelerek şöyle dedi: "Mekke'ye ulaştığımızda bütün dost ve birlikte yolculuk ettiğim kimseler, tavaf etmeye gittiler ve beni de eşyaların başına bekçi koydular." İmam (a.s) şöyle buyurdu:

أَنْتَ أَعْظَمُهُمْ أَجْرًا

"Senin sevabın onlardan daha fazladır."²⁰

İmam Zeynelabidin (a.s) yolculuk ettiği arkadaşlarına hizmet etmek için tanınmayacak bir şekilde ve kendini tanımayan kabilelerle hac yolculuğuna çıkardı. Böyle yapmak o derece değerlidir ki; Peygamber Efendimiz (s.a.a) bu hususta şöyle buyurmuştur:

18-Vesailu's-Şia, c.8, s.336; el-Urvetu'l-Vuska, c.2, s.415.

19-Mizanu'l-Hikmet, c.2, s.1309; el-Cihad, Abdullah b. el-Mübarek, s.177.

20-Usul-u Kâfi, c.4, s.545.

مَنْ أَعَانَ مُؤْمِنًا مُسَافِرًا نَفْسَ اللَّهِ عَنْهُ ثَلَاثًا وَ سَبْعِينَ كُرْبَةً، وَ
أَجَارَهُ فِي الدُّنْيَا مِنَ الْغَمِّ وَالْهَمِّ

"Yolcu bir mümine yardım eden kimsenin, Allah yetmiş üç sıkıntısını giderir ve onu dünyevi gam ve hüzünden korur."²¹

3-Yol Arkadaşlarını Kollama

İslam'ın tavsiyelerinden birisi, yol arkadaşlarını kollamak ve gözetmektir. Bu nedenle Mekke ve Medine'de mukaddes mekânları ziyaret esnasında, birlikte yolculuk ettiklerimizi ve kabile arkadaşlarımızı kollamamız gerekir. Kabile fertlerinin kaybolmalarının veya yollarını şaşımalarının önü alınmalı ve gençlerin de yaşlılara yardım etmeleri gerekir. İmam Cafer Sadık'a (a.s) atfedilen bir hadiste İmam (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Eğer bir kimse mümin bir kardeşiyle yola çıkar ve gözden kaybolacak kadar ondan önde gider ve o din kardeşinin başına bir iş gelirse, bu meydana gelen olayda suç ortağı olur."²²

4-İbadetlere Dikkat Etmek, Özellikle Namazı Vaktinde Kılmak

Hac ve umre yolculuğu, ibadetsel ve manevi bir

21-Vesailu's-Şia, c.11, s.429; Keşfu'l-Ğita, c.2, s.424; el-Mehâsin, c.2, s.362.

22-Vesailu's-Şia, c.8, s.305.

yolculuktur. Bu nedenle bu yolculukta farz ve ilahi nişanelere dikkat ederek, yolculuğumuzdan daha fazla azık toplamalıyız. Yolculuğun ömrü kısadır. Dolayısıyla döndükten sonra; "Neden gerektiği kadar faydalanmadım ve bize doğru esen ilahi rahmetten gerektiği gibi istifade edemedim?" diye pişman olacak bir iş yapmamalıyız. Bir rivayette şöyle nakledilmiştir:

"Namaz vakti geldiğinde, başka işler hatırına namazı sonraya bırakmayın ve ruhunuzun huzur bulması için namaz kılın; zira namaz, boynunuz-da olan bir borçtur.

Namazı cemaatle kılmaya gayret edin, taşıtlarda hareket halinde Kurân tilavet edin ve bir işle uğraşırken zikirle meşgul olun ve boş vakitlerinizde de dua edin."²³

5-Yol Arkadaşlarıyla İstişare

Gruplu yapılan yolculuklarda yol arkadaşları; hareket vakitleri, amel ve ibadetlerin yapılması, alışveriş ve benzeri konularda birbirleri ile istişare etmeye ihtiyaç duymaktadırlar.

İmam Sadık'tan (a.s) nakledildiği üzere "Lokman Hekim" oğluna şöyle buyurdu:

"Bir grupta yolculuğa çıktığında, kendi ve onların işinde onlarla meşveret et. Eğer senden gö-

23-Vesailu's-Şia, c.8, s.324; el-Hadâigu'n-Nâzire, c.14, s.58; Men La Yehzeruhu'l-Fakih, c.2, s. 297.

rüş isterlerse, gerçekçi ve faydalı bir görüş sunmaya gayret et ve o görüşü gözden geçirmeden ve kesinleştirmeden görüş bildirme." ²⁴

6-Para ve Eşyaları Korumak

Din önderleri her konuda, gerekli olan emir ve yasakları buyurmuşlardır. Aynı şekilde bu konu hakkında da yolculardan, para ve şahsi eşyalarını korumalarını istemektedirler; İmam Bakır (a.s) bu konu hakkında şöyle buyuruyor:

مِنْ قُوَّةِ الْمُسَافِرِ حِفْظُ نَفَقَتِهِ

"Yolcunun gücü, yolculuk eşyalarını korumasıdır."²⁵

7-İslamî Ahlaka Riayet Etmek

Güzel ahlak, her insanın en güzel sıfatlarından biridir. İslam da güzel ahlakı onaylamakta ve yolculuk esnasında onu daha çok tavsiye etmektedir. Bir hadiste şöyle okumaktayız:

اَكْثَرُ التَّبَسُّمِ فِي وُجُوهِهِمْ

"Yolculukta, yol arkadaşlarının yüzünde tebessümü arttır."²⁶

24-Vesailu's-Şia, c.8, s.323.

25-Vesailu's-Şia, c.11, s.419; Usul-u Kâfi, c.4, s.343; Men La Yehzeruhu'l-Fakih, c.2, s. 380.

26-Vesailu's-Şia, c.8, s.324.

Allah Resulü (s.a.a) ruhun huzuru için şöyle buyuruyor:

"Güzel ahlakınızın ve huzurunuzun daha fazla olması için, herkesten alınarak toplu ödenecek gerekli ihtiyaçların masraflarını, yolculuğun başında ödeyin."²⁷

Meheccetu'l-Beyzâ kitabında şöyle gelmiştir:

"Yolculukta sözlerimiz güzel olmalı ve ahlaki kerametleri gün yüzüne çıkarmalıyız. Zira başkaları yolculuk esnasında insanın şahsiyeti ile aşına olurlar."²⁸

Birlikte yolculuk yapmak insanların ve yolculukla alakalı sorunların tanınması için uygun bir fırsattır. Mekke ve Medine yolculuğunda kabile fertlerinin sabırsızlıkları, vatandan uzak olmaları, bir takım eksiklikler ve gecikmeler gibi bazı istenmeyen olaylar, insanın kendini ve diğerlerini tanıması için güzel bir imtihan vesilesidir. Bu nedenle İslami ahlaka riayet etmek, güler yüzlülük, öfkelenmemek, kendini kontrol etmek, boş sözlerden uzak durmak, bağışlamak vb. sıfatlar daha fazla önem kazanmaktadır. Allah Resulü, bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Mebrur haccın sevabı cennettir." Bir şahıs, "Ey Allah'ın Resulü (s.a.a)! Mebrur ne demektir?" diye sorduğunda Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

27-*Meheccetu'l-Beyzâ*, c.4, s.56.

28-a.g.e.

"Başkalarına karşı, güzel sözlülük ve ikramla birlikte yapılan hac manasındadır."²⁹

DÖNÜŞ ADABI

Aynı şekilde bu manevi yolculuktan dönüşün de edep ve erkânı bulunmaktadır ve onlardan bazıları şunlardan ibarettir:

1-Hediye

İslami öğretilerde, yolcunun ailesi ve yakınları için hediye getirmesinin çok uygun olduğu belirtilmiştir. Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

الْهَدِيَّةُ تُذْهِبُ الصَّغَائِنَ مِنَ الصُّدُورِ

"Hediye gönüllerdeki kin ve husumetleri giderir."³⁰

Başka bir hadiste şöyle buyurmuşlardır:

هَدِيَّةُ الْحَجِّ مِنَ الْحَجِّ

"Haccın hediyesi, hac masraflarındandır."³¹

Elbette, hac ve umre yolcuğu sırasında hediye alma işinde, yolcunun bu manevi yolculuktan faydalanmasına engel olmaması konusuna dikkat edilmesi

29-Mehecce'tu'l-Beyzâ, c.2, s.91.

30-Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s. 74; Hisâl, Şeyh Saduk, s.27; Vesailu's-Şia, c.17, s.132.

31-Usul-u Kâfi, c.4, s.280; Men La Yehzeruhu'l-Fakih, c.2, s.225.

gerekir öyle ki; programlama yapılarak israfçı alış-verişlerden perhiz edilmeli ve aile ve yakınlar adına yapılacak tavaf ve ziyaret amelleriyle onlar da bu büyük sevaba ortak edilmelidir.

2-Yemek Vermek

Beş şey için velîme³² vermek tavsiye edilmiştir: Düğün merasiminde, yeni doğan çocuk için, çocuğun sünnetinde, ev satın alındığında ve hac yolculuğundan döndükten sonra. Açık olduğu üzere bu tür davetlerde de israftan sakınılmalı ve müstehap bir ameli yerine getirmek için harama mürtekip olunmamalıdır.

3-Hac ve Umre Maneviyatını Muhafaza Etmek

Hac ve umrenin kabul olmasının alametlerinden birisi, hac yolcusunun döndükten sonraki ruh halinin geçmişten daha iyi olmasıdır. Hac ve umre yapan kimse artık kendi konumunu iyi bilmelidir.

Bir hadiste şöyle buyrulur:

"Allah katında haccın kabul olmasının alametlerinden birisi, hacca gitmeden önce yapılmış olan günahların terk edilmesi, kötü dostlardan uzak durulması, gaflete düşülmemesi ve günah işlenen toplantılardan uzak durulmasıdır."³³

32-**Velîme:** Her türlü mutluluk veren hadise sebebiyle verilen ziyafet anlamına gelir. Çev.

33-*Meheccetu'l-Beyzâ*, c.2, s.196.

Allah'a yönelme, namazı vaktinde kılma, güzel ahlaklı olma, dua ve münacatta bulunma, başkalarına yardım etme, imamları (a.s) yâd etme ve mezhebi merasimlere katılma, bu manevi yolculuğun hatıralarından sayılmakta ve hac dönüşünde de onların korunması ve sürdürülmesi için gayret gösterilmesi gerekir.

UMRE-İ MÜFREDE AMELLERİNİN YÜZEYSEL İNCELENMESİ

Umre-i müfrede amelleri sırasıyla şunlardır:

1. İhram.
2. Tavaf.
3. Tavaf Namazı.
4. Sa'y.
5. Taksir.
6. Nisa Tavafı.
7. Nisa Tavafı Namazı.

Medine'den Mekke'ye giden hacı adayları, Mekke yolu üzerinde yer alan Medine yakınlarında (Mes-cid-i Şecere'de) ihrama girerler. Erkekler ihram elbiselerini giyer ve kadınlar da kendi elbiseleri veya beyaz elbiseli bir şekilde niyet ederek, Mekke şehrinin evlerini görene dek "Lebbeyk" derler ve evleri gördükten sonra "Lebbeyk" demeyi bırakırlar.

İhrama girmekle yirmi dört şey muhrime (ihrama giren kimseye) haram olur. Bunlardan dördü erkek-lere has, ikisi kadınlara has ve ve geriye kalan diğer

on sekiz tanesi ise erkek ve kadınlar arasında müsterektir.

Hacı adayları, mikatta ihrama girdikten sonra diğer amelleri yerine getirmek üzere Mekke'ye doğru yola çıkarlar. Mescid-i Haram'a giriş ve Kâbe'yi görme anı, sözlerle anlatılması mümkün olmayan bir andır.

Daha sonra ibadetlerini sadece Allah için yapma kastıyla taharetli (abdest ve gusül) bir şekilde, şartlara uygun giyim ve cismî temizlikle birlikte, Hacerü'l-Esved Rükününden başlayarak yedi defa tavaf ederler ve tavaflarını ilk başladıkları yerde sonlandırırlar. Muvâlâta³⁴ dikkat etmek, Kâbe'nin sol tarafta olması, Hicr-i İsmail'e (a.s) girilmemesi, gerekli fasılayı korumak ve Kâbe'nin dışında olmak, tavafın şartlarındandır.

Tavafın sona ermesinin ardından fazla ara vermeksizin Makam-ı İbrahim'in (a.s) arkasında iki rekât tavaf namazı kılınmalıdır. Öyle ki Makam-ı İbrahim (a.s), tavaf yapan kimse ile Kâbe arasında kalmalıdır. Elbette başkalarına engel olmamak kaydıyla elden geldiği kadar Makam-ı İbrahim'e (a.s) yaklaşmak daha iyidir.

Tavaf namazının bitmesinden sonra, sa'y ameli olarak adlandırılan, "Safa" ve "Merve" -günümüzde koridor şeklinde yapılmıştır- arasında yedi defa gi-

34-**Muvâlât:** Tavafın bütün şartlarını ara vermeden peşe yapmak. *Çev.*

dip gelinmelidir. Sa'y ameli Safa'dan başlar ve Mer-ve'de son bulur. Sa'y'ın bir bölümünde erkeklerin bi-raz daha hızlı hareket etmesi müstehaptır.

Erkeklerin, say'ın bitmesiyle birlikte "Taksir" yapmaları gerekir, yani saçtan ya da tırnaktan veya her ikisinden bir miktar kesmelidir. Taksirin yapıl-masıyla ihramdan dolayı insana haram olan her şey helal olur. Ama Nisa tavafı ve Nisa tavafı namazını da yerine getirmelidir. Bu amel de umre tavafı ve umre namazı gibidir, sadece niyetleri farklıdır.

HACCIN YÜZEYSEL İNCELENMESİ

Hac; Temettü umresi ve Temettü haccı olmak üzere iki bölümden oluşur:

Temettü Umresi Amellerinde Bir Gezinti

1-İhrama girmek için "Mikat"lara (Mescid-i Şece-re veye Cuhfe) gidilir ve orada ihrama girilir.

2-Sonra tavaf ve tavaf namazı için Mescid-i Ha-ram'a gidilir.

3-Tavaftan sonra sa'y amelini yapmak için Mes-cid-i Haram'ın yakınında olan salona gelerek sa'y yapılır.

4-Sa'y amelinin ardından taksir etmekle, Temettü umresinin amelleri sona erer.

Temettu umresinin, Müfrede umresi ile amel, şart ve haramlarda aşağıda belirtilecek birkaç şey hari-cinde hiçbir farkı yoktur:

1-Temettü umresinin ihrama girme mahalli beş mikattan birisidir. Ama Müfrede umresinde ise Mekke'de bulunan bir kimse Harem bölgesinden dışarı çıkarak oradan ihrama girebilir.

2-Temettü umresinin Nisa tavafı yoktur, lakin Müfrede umresinin tavafı vardır.

3-Temettü umresinin amelleri hac aylarında (Şevval, Zilkade ve Zilhicce) yapılmalıdır, ama Müfrede umresi yıl boyu içerisinde yapılabilir.

4-Temettü umresinde taksir bittikten sonra ihrama girme nedeniyle haram olan her şey helal olur. Ama Müfrede umresinde taksirden sonra erkek ve kadın henüz birbirlerine haramdırlar ve Nisa tavafı ve namazının kılınmasının ardından birbirlerine helal olurlar.

Temettü Haccı Amellerine Kısa Bir Bakış

Temettü umresinin yerine getirilmesinden sonra Temettü haccının yapılması da farzdır. Temettü haccı da aynı umre gibi ihrama girmekle başlamaktadır. Hac ihramının şekli de aynı umrenin ihramı gibi olup sadece niyette farklılıkları bulunmaktadır ve zaman açısından da Temettü umresinden sonra Arafat'ta vakfe'ye (Zilhicce Ayının dokuzuncu günü öğle vakti) yetiyecek süreye kadardır. İhram mahalli Mekke şehridir. Mekke şehrinin neresinden olunursa olunsun sakıncası yoktur, ama Hicr-i İsmail (a.s) ya da Makam-ı İbrahim'in (a.s) yanında ihrama girilmesi müstehaptır.

Hacılar Mekke'de ihrama girdikten sonra Arafat'ta "vakfe" yapmak (haccın farzlarından birisidir) için oraya doğru yola çıkmalıdır.

Zilhicce ayının dokuzuncu günü akşam vaktinden sonra (Kurban bayramı gecesi) hacılar Arafat'tan çıkıp, haccın bir diğer amelini yerine getirmek için Meş'ari'l-Haram'a doğru hareket ederler. Onuncu gecesi sabah ezanına kadar orada kalırlar ve sabah ezanından sonra Meş'ari'l-Haram'da vakfe niyeti edip, güneş doğuncaya kadar orada kalmalıdır.

Zilhicce Ayının Onuncu Günü Güneşin Doğmasından Sonra

Kurban bayramı günü kurban kestikten sonra, ilk hac yılı olan hacılar saçlarını jiletle kazırlar ve diğerleri ise jiletle kazıma ile taksir etme arasında seçim yapma hakkına sahiptirler. Taksirden sonra ko ku kullanma, cinsel ilişki ve çöl hayvanlarını avlama dışında geriye kalan diğer haramlar helal olur; birincisi hac tavafı ve hac tavafı namazı ve sa'y amelin-den sonra ve ikincisi Nisa tavafından sonra helal olur, ama avlanmaları "Harem" bölgesinde oldukları müddetçe haramdır.

Kurban bayramı günü amellerinden sonra hacılar, hac amellerinden beş ameli yerine getirmek için sabah tekrar Mekke'ye dönerler. Ancak bu amellerin vakti Zilhicce ayının sonuna kadar olması hasebiyle, Mina'da yapılacak geriye kalan diğer ameller için (on birinci ve on ikinci gece ve gündüzleri) orada

kalabilirler ve on ikinci günü öğleden sonra Mina'-dan çıkarak diğer amelleri yerine getirmek için Mekke'ye gidebilirler.

Mekke'de yapılacak ameller sırasıyla şunlardan ibarettir:

1-Hac Tavafı.

2-Hac Tavafı Namazı.

3-Safa ve Merve arasında Sa'y.

4-Nisa Tavafı.

5-Nisa Tavafı Namazı.

Bu amellerin yapılma şekli umre amelleriyle aynıdır, sadece niyetleri farklıdır; burada hac tavafı, hac tavafı namazı ve hac sa'yı niyetiyle yapılmaları gerekmektedir.

Aziz okuyucularımız umre ve hac meselelerinin ne kadar fazla olduğunu bilmektedirler ve gerekli olması durumunda dini hac rehberlerine sorabilirler.

İkinci Bölüm

AKAİD SORULARI

GİRİŞ

Mekke ve Medine'ye yolculukta Şiilerin kafasında bazı itikadi sorular oluşmaktadır. Onlar, Ehlişünetin amellerini müşahede ederek birçok soruyu gündeme getirmekteler ve bu sorular, daha çok gençler tarafından hac rehberlerine sorulmakta ve onlar da bir baba şefkati ile bu soruların zaman ve mekânına göre cevap vermektedirler.

Bu bölümde gençlerin sorularını beyan ederek cevaplarını aziz okuyucularımızın anlayacağı bir şekilde sunacağız.

Soru: Vahiy topraklarına ayak basıldığında, bazı tavır ve manzaralarla karşılaşma, şu büyük soruyu peşi sıra getirmektedir: Arabistan'a hâkim olan Vahhabiyyet fırkasının menşei nereden gelmektedir? Onların temel inançları nelerdir?

Cevap: Vahhabiyyet fırkası, Abdülvahhab Necdî'nin oğlu Şeyh Muhammed'e atfedilmektedir. Bu atfedilme de onun babası Abdülvahhab'ın isminden

alınmıştır. "Muhammed b. Abdülvahhab" Hicri Kameri 1115 yılında "Necd" bölgesinin "Uyeyne" şehrinde dünyaya gelmiştir. O gençliğinin başlarında "Necd" halkının birçok mezhebi amelinin çirkin saymaktaydı. Allah'ın evini ziyarete gittiğinde hac amellerini yerine getirdikten sonra Medine'ye doğru yola koyuldu. Orada halkın Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) kabrinin başında ona tevessül etmelerini uygunsuz bir amel olarak saydı. Sonra Necd'e döndü ve ardından Ahsa şehrine ve oradan da Hüreymile şehrine gitti.

Babası, Hicri Kameri 1139 yılında Hüreymile şehrine geldi. Oğlunun halkın inançlarına muhalefet etmesi nedeniyle baba ve oğul arasında tartışma çıktı. Babasının vefatından sonra kendi inançlarını izhar etmeye ve halkın birçok mezhebi inançlarını inkâr etmeye başladı. Daha sonra Uyeyne'ye gitti. Başlangıçta Uyeyne hâkimi "Osman b. Hamid" ona saygı gösterdi, lakin "Ahsa" şehri hâkiminin yazdığı mektuptan dolayı ondan şehri terk etmesi istendi.

Şeyh Muhammed b. Abdülvahhab, Hicri Kameri 1160 yılında Uyeyne şehrinden uzaklaştırıldı ve Necd bölgesi şehirlerinden olan "Deriyye" şehrine doğru yol aldı. Orada Âl-i Suud'un ceddi olan İbn-i Suud'la birbirleri ile işbirliği yapmak üzere anlaştılar.

Muhammed b. Abdülvahhab'ın en büyük zaafı kendi inançlarına itaat etmeyen Müslümanları "kâfir-i harbi" yani savaş halindeki kâfir bilmesi ve onların can ve namusu için bir değer gözetmemesiydi.

Vahabilerin Necd, Yemen, Hicaz, Suriye ve Irak'ta yaptıkları savaşların temeli bu inançlardan kaynaklanmaktaydı. Savaşta zafer ile onların ellerine düşen her şehrin, mal ve canları onlara helaldi. Eğer birisi onların davetini kabul etse onunla biat etmek zorundaydı ve eğer bir kimse de ona karşı koymaya kalksa öldürülür ve malları paylaştırılırdı.

O, Hicri Kameri 1206 yılında dünyadan göçtü ve ondan sonra taraftarları onun yolunu devam ettirdiler. Vahabi Suud Emiri 1216 yılında yirmi bin erkek savaşçıdan oluşturduğu orduyla Kerbela şehrine saldırarak binlerce kişiyi katletti. Savaştan sonra gözü İmam Hüseyin (a.s) Türbesi'nde bulunan hazinelere düştü ve orda ne bulduysa yağmaladı.

Vahabiler "İbn-i Teymiye"yi takip ederek şöyle demektedirler:

"Allah Teâlâ her gece dünyanın göğüne geleerek şöyle hitap etmektedir: 'Acaba günahlarının bağışlanması için istiğfar ederek bağışlanma dileyen yok mu?' Ve kıyamet günü mahşere gelecektir. Zira Kurân'da şöyle geçmektedir:

﴿وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾

"Ve O, istediği şekilde kullarına yakınlaştı."¹

1-Fecr, 22. Bu tercüme Vahabilerin görüşü esasındadır. Ayetin doğru olan tercümesi şöyledir: *"Rabbinin emri gelip melekler saf saf dizildiği zaman."*

"Muhammed İbn-i Abdülvahhab'ın" inançlarına ilk karşı çıkan babası "Abdülvahhab" ve kardeşi "Süleyman b. Abdülvahhab"tır ve her ikisi de Hanbelî mezhebi âlimlerinden sayılır. Süleyman *"es-Savâiku'l-İlâhiyye fi'r-Reddi ale'l-Vahhabiyye"* kitabında kardeşinin inançlarını reddederek şöyle yazmaktadır:

"Vahabilerin şirk ve küfre sebep olarak saydıkları ve onu Müslümanların mal ve canlarını mübah yapmak için bahane ettikleri konular, İslam önderlerinin zamanında ortaya çıkmıştır. Ama İslam önderlerinin hiçbirinden, bu amellere mürtekip olanları kâfir ya da murtet saydıkları ve onlara karşı cihat emri verdikleri veya Müslümanların beldelelerini şirk ve "daru'l-küfür" beldeleri olarak adlandırdıkları duyulmamış ve rivayet edilmemiştir."

Muhammed b. Abdülvahhab'tan asırlar önce "İbn-i Teymiye" ve öğrencisi "İbn-i Kayyim Cevzî" Vahhabiye inançlarına benzer akideler dile getirdiler, ancak o zamanda fırka şeklini alamadı ve fazla bir taraftarı da yoktu. Hakikatte İbn-i Teymiye'nin dünya görüşü Vahhabilerin inançlarının temel ve esaslarını teşkil etmektedir.

İbn-i Teymiye düşüncelerini ibraz ettiğinde, Ehli-sünnet uleması onun düşüncelerini reddeden kitaplar yayınladılar ve Ehli-sünnet mercileri onun fasık oluşunu ve bazen de tekfirini ele aldılar. Onlar bu vesileyle onun bidatçiliklerini gün yüzüne çıkardılar.

Onun Hz. Peygamber'in (s.a.a) temiz kabrinin ziyareti hakkındaki görüşü Mısır kadısı Bedir b. Cemaa'ya yazıldığı vakit, o cevap olarak şöyle yazmıştır:

"Hz. Peygamber'in (s.a.a) kabrini ziyaret etmek fazilettir ve bütün ulema bunda görüş ittifakındadır. Hz. Peygamber'in (s.a.a) kabrini ziyaret etmeyi haram bilen kimse, kesinlikle âlimler yanında cezalandırılarak böyle bir sözü sarf etmesi engellenmelidir. Eğer etkili olmazsa zindana atılmalı ve insanlara, onun takipçiliğini yapmamaları için tanıtılmalıdır."

İbn-i Teymiye'nin ölümünden sonra düşünceleri unutulmaya yüz tuttu. Fakat 12. asırda Muhammed b. Abdülvahhab, onun fikir, düşünce ve fetvalarını tekrar canlandırdı ve Osmanlı İmparatorluğunun dağılması ve Arap ülkelerinin büyük güçler arasında paylaşılmasıyla, Mekke, Medine ve diğer İslami eserler onların eline düştü. Daha sonra eser ve esasları ve Allah'ın velilerinin kabir ve kubbelerini yıkmaya başladılar. Şia âlimleri tarafından Vahabilerin inançlarına yazılan ilk reddiye kitabı "Şeyh Cafer Kaşifu'l-Ğıta" tarafından kaleme alınan *Menhecu'r-Reşad* kitabıdır.

Günümüzde Vahabiler petrol satışından kazandıkları servetten dolayı fitne saçmaya devam etmekte ve her gün İslam'ın mukaddes değerlerine saldırarak İslamî eserleri yok etmeye çalışmaktadırlar.

Diğer taraftan Müslümanların vahdetinden korkan ve perde arkasından fitne mihraklarını destekleyen batının eliyle her gün yeni bir mezhebin ortaya çıktığını görmekteyiz.²

VAHABİLERİN ÖNEMLİ İNANÇLARI

1. Vahabiler, evliyaların kabirlerinin her türlü tamir veya inşa edilmesine karşıdırlar.
2. Onların inancına göre, salih insanların kabrinin yanına mescit yapılması haramdır.
3. Bu grup, müminlerin kabrini ziyaret etmeyi, onların yanı başında Kurân tilavet etmeyi, münacatta bulunmayı ve ağlamayı haram bilmektedirler.
4. Evliyalara tevessül etmeyi yasaklamaktadırlar.
5. Evliyaların doğum ve vefat yıldönümünü anmayı bidat bilmektedirler.
6. Allah'ın velilerinin eserlerinden teberrük ummak, onların görüşünce yasaktır.
7. Vahabilerin inancına göre Allah'ın velilerinden, ister hayatta olsun ister vefat etmiş olsun, yardım ve şefaet dilemek, caiz değildir.
8. Bu fırkanın inancında evliyaların gaybî güçlerinin olduğuna inanmak şirktir.
9. Onlara göre, Allah'a velilerinden biri adına yemin etmek, haramdır ve şirke sebep olur.

2-Bkz: *Ayin-i Vahhabiyet*, s.30-35.

10. Vahabilere göre, kabir ehli için nezir etmek ve onlara seslenmek, şirk ve haram sayılmaktadır.

Soru: Neden Şiiler salâvat getirdiklerinde Âl-i Muhammed'e (s.a.a) yani Muhammed (s.a.a) ailesine de salâvat getirmektedirler, ama Ehlisünnet bunu yapmamaktadır?

Cevap: Şiiler, Ehlisünnet ve Şia kaynaklarında zikredilen rivayetler esasınca bu şekilde salâvat getirmektedirler.

Sahih-i Buhari ve *Sahih-i Müslim* Ehlisünnete göre en muteber kitaplardan sayılmaktadır ve bu iki kitapta Şia'nın salâvat getirme şeklini onaylayan rivayetler bulunmaktadır.

Allah Resulü'ne (s.a.a) şöyle sordular: "Size nasıl salâvat gönderelim?" Allah Resulü (s.a.a) cevap olarak şöyle buyurdular:

"Şöyle söyleyin:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ (عَلَى) آلِ مُحَمَّدٍ

"Allâhumme salli alâ Muhammedin ve (alâ) âl-i Muhammed."³

Aşağıdaki ayet nazil olduğunda:

﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

3-Sahih-i Müslim, c.2, s.16-17; Sahih-i Buhari, c.6, s.27.

*"Şüphesiz yok ki Allah ve melekleri, salâvat getirir Peygambere; ey inananlar, siz de ona salâvat getirin, tam teslim olarak da selâm verin."*⁴

Müslümanlar Resul-i Ekrem'e (s.a.a) şöyle sordular: "Nasıl size salât ve selam edelim?" Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

لَا تُصَلُّوا عَلَيَّ الصَّلَاةَ الْبُتْرَاءَ

"Bana eksik salâvat getirmeyin."

Şöyle dediler: "O zaman size nasıl salât ve selam gönderelim?" Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.a) şöyle salâvat getirmelerini emretti:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ

"Allahumme salli alâ Muhammedin ve âl-i Muhammed"⁵

"Allah'ım! Muhammed ve Âl-i Muhammed'e salâvat gönder."

Şafii mezhebi (Ehlisünnet mezheplerinden biri) önderi İmam Şafii, şiirlerinde Peygamber'in Ehli-beyt'ine (a.s) duyulması gereken muhabbet ve sevgiye ek olarak şöyle demektedir:

4-Ahzâb, 56.

5-Sevaiku'l-Muhrika, İbn-i Hacer, s.146; ed-Durru'l-Mensur, s.5, s.216. Zikredilen ayetin altında, Abdurrezzak, İbn-i Ebu Şeybe, Ahmed ve Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesâî, İbn-i Mace, İbni Merdûyeh gibi muhaddisler, Ka'ab b. Ucre ve o da Allah Resulün'den (s.a.a) rivayet etmişlerdir.

"Bir kimse namazında Peygamber'in (s.a.a) Ehlibeyt'ine salât ve selam göndermezse, namazı batıl olur ve böylelikle bu namazın hiçbir değeri olmaz."

Nitekim o, şiirinde şöyle der:

يَا أَهْلَ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ حُبُّكُمْ
فَرَضَ مِنَ اللَّهِ فِي الْقُرْآنِ أَنْزَلَهُ
كَفَاكُمْ مِنْ عَظِيمِ الْقَدْرِ أَنَّكُمْ
مَنْ لَمْ يُصَلِّ عَلَيْكُمْ لَا صَلَاةَ لَهُ

"Ey Peygamber'in Ehlibeyti! Allah Teâlâ sizin sevginizi, nazil ettiği Kurân'da farz kılmıştır.

*Sizin makamınızın büyüklüğünün ifadesi için size salât ve selam göndermeyenin namazının kabul olmaması, kâfidir."*⁶

Ehlişünnet kaynaklarında bu hadislerin varlığına teveccüh edildiğinde, bu konunun Şia kaynaklarında da ispat edilmesine gerek kalmamaktadır. Lakin kendi sahih kaynaklarında bu şekilde salâvat getirildiğini naklettikleri halde, "Ehlişünnet nasıl oluyor da değişik bir şekilde salâvat getiriyor?" sorusuna onların cevap vermesi gerekmektedir.

6-Sevaiku'l-Muhrika, s.88; Meşariku'l-Envar, Hamzavî Malikî, s.88; Şerhu'l-Mevâhib, Zerkânî, s.119; Nazm-u Dure-ri's-Sımtayn, s.18; Hasais-i'Vahyi'l-Mubin, s.20.

Soru: Neden Şiiler, Peygamber Efendimizin (s.a.a) bazı sahabelerini kabul etmemektedirler; oysaki Eh-lisünnet Peygamber'in (s.a.a) yarenlerine karşı özel bir saygı beslemekte ve onların hepsini adil olarak bilmektedirler?

Cevap: Sahabe, Peygamber Efendimiz (s.a.a) ile aynı zamanı paylaşıp onu derk eden kimsedir. Tarihçiler binlerce kişiyi bu gruptan saymıştır. Ama acaba onların hepsi saygıya layık ve takvalı insanlar mıydı?!

Peygamber (s.a.a) ile oturmak onların hepsinin ömürlerinin sonuna kadar adalet üzere kaldıklarına sebep teşkil etmez. Buna en büyük şahit Kurân'ın kendisidir; zira Allah Resulü'nün (s.a.a) yarenleri arasında da nifak ehli, ikiyüzlü ve hasta kalpli insanlar bulunmaktaydı. Bu bağlamda görünürde kendisini Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) sahabesi gibi gösteren kimseleri birkaç kısma ayırabiliriz:

1. Tanınmış Münafıklar

Kurân'a göre Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) yanına gelen bazı şahıslar, Allah Resulü (s.a.a) ve gerçek müminlerin tanıdığı ve Münafikun suresinde işaret edilen kimselerdi.

Bu surenin ayetleri esasınca, Hz. Peygamber'in (s.a.a) yanında olan bazı kimselerin, onun risaletine şehadet etmiş ve Hz. Peygamber'in yoldaşı olarak sayıldıkları halde, Kurân'ın açık beyanı üzerine münafık, ikiyüzlü ve kalpleriyle dilleri bir olmayanlar zümresinden oldukları aşikârdır.

Acaba bu fertleri adil ve saygıya değer kimseler sayabilir miyiz?!

2. Tanınmayan Münafıklar

Kurân-ı Kerim'in buyruğu üzerine, Hz. Peygamber'in (s.a.a) etrafında bulunanlar arasında kendisinin ve müminlerin tanımadığı nifak ehli kimseler bulunmaktaydı. Eğer Kurân'ın Tevbe suresinin 101. ayetine müracaat ederseniz orada onlara işaret edilmiştir.

Medine ehli, Hz. Peygamber (s.a.a) ile birlikte ve aynı zaman dilimindeydiler, ama Kurân şöyle buyurmaktadır:

﴿وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُّوا عَلَىٰ التَّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ
نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ﴾

*"Ve Medine halkından birtakım münafıklar vardır ki, münafıklıkta maharet kazanmışlardır. Sen onları bilmezsin, biz biliriz onları. Onlara iki kez azap edeceğiz, sonra da onlar büyük bir azaba itileceklerdir."*⁷

Acaba kendilerine dünya ve ahiret azabı vaat edilen kimselere saygı duyulabilir mi ya da onlar adil sayılabilir mi?!

Elbette kimse bunların sahabe olmadıklarını iddia edemez; zira münafık kelimesinin manası, zahir ve

7-Tevbe, 101.

batını bir olmayandır. Bundan dolayı söz konusu kimseler, görünüş itibariyle Müslüman olup Hz. Peygamber'in (s.a.a) ahabınan sayılırlar, ama hakikatte içlerinde farklı inanca sahiptirler ve kafalarının da düzen kurmakla meşguldürler.

3. Günahkârlar

Kurân'ın naklettiği üzere; Allah Resulü'nün (s.a.a) sahabelerinden bir diğerk grup ise hem salih amel işlemede ve hem de günaha düşer olmahtaydılar. Acaba bu kimseler tövbe etmeksizin ve geri dönmeksizin adil sayılırlar mı?

Kurân-ı Kerim bu kimseler hakkında şöyle buyuyor:

﴿وَأَخْرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

*"Diğerk bir kısmı ise, günahlarını itiraf ettiler. Bunlar salih amelle kötü ameli birbirine karıştırmışlardır. Umulur ki Allah tövbelerini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."*⁸

4. Hasta Kalpliler

Kurân-ı Kerim'in bazı ayetleri esasınca, Hz. Peygamber'in (s.a.a) etrafındakilerden bir grup insan

8-Tevbe, 102.

hasta kalpliler ve ilahi vaatleri yalan sayan kimse-
lerdi:

﴿وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا
اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾

"Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık olanlar,
'Allah ve Resûlü bize, ancak aldatmak için vaadde
bulunmuşlar' diyorlardı."⁹

Sonuç itibari ile bu ayetlerden, bütün sahabelerin
aynı derecede olmadıkları anlaşılmaktadır. Her ne
kadar

﴿السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ﴾

"İslâm'ı ilk önce kabul eden"¹⁰ grubu ve

﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ﴾

"Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bîat ederler-
ken inananlardan hoşnut olmuştur"¹¹ ayetinin maz-
harı grup veya has Muhacirler¹² Fetih ashabı¹³ da
bulunmaktaydı. Lakin Müslümanlar arasında bilinen
veya bilinmeyen ikiyüzlü münafıklar, hasta kalpliler
ve günahkârlardan oluşan başka bir grup da bulun-

9-Ahzâb, 12.

10-Tevbe, 100.

11-Fetih, 18.

12-Haşr, 8.

13-Fetih, 29.

maktaydı ki bu grup hiçbir fazilete sahip olmadğı gibi hiçbir saygıyı da hak etmiyordu.

5. İmansız Müslümanlar

Bir diğer grup da, Hz. Peygamber'i (s.a.a) derk etmelerine rağmen hakiki iman kalplerine girmeyen kimseler idi:

﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾

"Bedevîler "İman ettik" dediler. De ki: "İman etmediniz. (Öyleyse, "iman ettik" demeyin.) "Fakat boyun eğdik" deyin. Henüz iman kalplerinize girmedir."¹⁴

Bu ayete göre bazı Müslümanlar imansızdılar ve henüz iman kalplerinde yer edinmemişti. Acaba bunları gerçek mümin sayabilir miyiz?

Hz. Peygamber'in (s.a.a) Kelamında Sahabelerden Bazılarının Sonu

Buhari ve Müslim'in rivayet ettiklerine göre Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

يُرد عليّ يوم القيامة رهط من أصحابي — أو قال من امتي — فيحلّون عن الحوض فاقول يا رب اصحابي فيقول انه لا علم لك بما احدثوا بعدك انهم ارتدّوا علي أدبارهم القهقري

"Kıyamet günü ashabımdan bir grup benim yanıma gelecekler. Sonra Kevser Havuzu'ndan uzaklaşacaklar ve ben o zaman şöyle diyeceğim: 'Ey Allah'ım! Bunlar benim ashabımdır.' Allah Teâlâ şöyle buyuracak: 'Sen onların, senden sonra yaptıklarından haberdar değilsin. Onlar senin vefatından sonra geçmiş halleri olan cahiliye dönemine geri döndüler.'"¹⁵

Ebu Hâzim'in Sehl b. Sa'd'dan rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.a) kendi sahabelerine şöyle buyurmuştur:

"Ben sizleri Kevser Havuzu'na doğru yönlendireceğim, oraya giren herkes Kevser Havuzu'ndan içecektir ve Kevser Havuzu'ndan içen kimse, sonsuza kadar susamayacaktır. Bana bazı gruplar gelir ki hem ben onları tanırım hem de onlar beni tanırlar, o arada onlarla benim arama ayrılık düşer."

Ebu Hazim şöyle der: "Bu hadisi okuduğum zaman 'Numan b. Ebi Ayyaş' işitti ve şöyle sordu: "Acaba bu hadisi Sehl'den mi işittin?" Evet dedim. Sonra şöyle dedi: "Ebu Said Hudrî'nin, bu hadise ek olarak şunları da naklettiğine şahitlik ederim:

Allah Resulü (s.a.a), Yüce Allah'a; **"Bunlar benim ashabımdır."** diye seslenir." Bu sırada, **"Bun-**

¹⁵-*Camii'l-Usul*, İbni Esir, c.11, s.120; *Sahih-i Buhari*, c.7, s.208; *Kenzu'l-Ummal*, c.14, s. 417; *Tefsir-i Kurtubî*, (*el-Cami li Ahkami'l-Kurân*) c.4, s.168.

ların senden sonra neler yaptıklarını bilmiyor musun?" denilir. Bunun üzerine ben de; **"Kim benden sonra hükümleri değiştirirse Allah'ın rahmetinden uzak kalsın."**¹⁶ derim

Şimdi sorulan sorunun cevabı daha da aşikâr olmuştur; zira Şiiler, bazı ayet ve rivayetler esasınca Hz. Peygamber'in (s.a.a) bazı sahabelerini, onun gerçek taraftarı olarak bilmemekte ve onları saygıya layık kimseler görmemektedirler. Hatta onların bazılarından, Hz. Peygamber'i (s.a.a) üzdükleri ve cehennem azabını hak edecek hal ve davranış sergiledikleri için onlardan berî ve uzak olmalıyız.

Soru: Niçin Vahabiler, Şiilerin mühür ya da hasıra secde etmelerini engellemektedir?

Cevap: Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki; Ehli-sünnete göre yün, pamuk ve saça secde etmek caizdir. Ama Vahabiler toprağa ve İmam Hüseyin'in kabrinin türbetine secde etmeyi bir nevi onlara tapma ve şirk bilmektedirler. Bu nedenle Vahabiler Şiilerin türbete secde etmelerinin önünü almaktadırlar.

Şia fakihlerinin görüşüne göre secde sadece iki şeyin üzerine caizdir:

a) Yer; örneğin toprak, taş ve yer olarak nitelendirilen her şey.

b) Giyilen ve yenilen şeylerin cinsinden olmaması şartıyla topraktan yeşeren şeyler.

16-Camiu'l-Usul, h.7972.

Şia fakihleri görüşü ve fetvaları esasınca, zaruret ve takiyye durumu dışında halı ve ona benzer şeyle-
re secde etmek caiz değildir.

Şia fakihlerinin beyan etmiş oldukları hükümle-
rin delilleri çeşitlidir ve burada onların birkaçına işa-
ret edilecektir:

Birinci Delil: Hz. Peygamber'in (s.a.a) Sözleri

Bir hadiste Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmak-
tadır:

**"Sizden birisi namaz kılmak istediğinde, zillet
ve huşusunu aşikâr etmek için alnını ve burnunu
yere koysun."**¹⁷

Aynı şekilde, Hz. Peygamber'in (s.a.a) Müslü-
manlara secde halinde alınlarını toprağa koymalarını
emrettiği ve bu noktayı önemle vurguladığını beyan
eden başka rivayetlerde bulunmaktadır.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) değerli hanımı Ümmü
Seleme, Allah Resulü'nün (s.a.a), Efleh'e şöyle bu-
yurduğunu nakletmektedir:

تَرَّبْ وَجْهَكَ لِلَّهِ

"Yüzünü Allah için toprağa koy."¹⁸

Aynı şekilde Ehlişünnet kitaplarında Allah Resu-
lü'nün (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَ طَهُورًا

17-en-Nihaye, İbn-i Esir, c.2, "Re-ga-me" sözcüğü.

18-Kenzu'l-Ummal, c.7, s.465; Müsned-i Ahmed, c.6, s.301.

"Yeryüzü benim için secde ve taharet vesilesi (teyemmüm) olarak karar kılınmıştır."¹⁹

"Ce-a-le" kelimesi; kanun koyma manasına gelmektedir. Bundan dolayı toprak, taş veya yeryüzünden sayılan şeylere secde etmek bütün Müslümanların riayet etmesi farz olan genel bir kanundur.

İkinci Delil: Peygamber'in (s.a.a) Davranışı

Kurân'ın buyruğu üzere, insanoğlunun en güzel örneği Allah Resulü'dür (s.a.a):

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾

"Andolsun, Allah'ın Resulünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."²⁰

Peygamber efendimizin (s.a.a) bu ve diğer bütün konulardaki hal ve davranışları Müslümanların yolunun aydınlatıcı meşalesidir.

Vâil b. Hacer şöyle der:

رَأَيْتُ النَّبِيَّ (ص) إِذَا سَجَدَ وَضَعَ جَبْهَتَهُ وَأَنْفَهُ عَلَى الْأَرْضِ

"Peygamber'i (s.a.a), secde anında alnını ve burnunu yere koyarken gördüm."²¹

19-Sahih-i Buhari, c.1, s.91; Sünen-i Beyhakî, c.2, s.433.

20-Ahzâb, 21.

21-Ahkamu'l-Kurân, Cassâs Hanefî, c.3, s.272.

Hiz. Peygamber'in (s.a.a) eşlerinden biri olan "Meymune" şöyle söylemektedir:

كَانَ النَّبِيُّ (ص) يُصَلِّي عَلَى الْخُمْرَةِ

"Allah Resulü (s.a.a) hurma dallarından yaptığı seccadede namaz kılarıdı."²²

Aynı şekilde nakledildiği üzere, halk geceleri evlerine çekildiğinde Allah Resulü (s.a.a) hasır alarak, Hiz. Ali'nin (a.s) evinin damına serer ve orada gece namazını hasırın üstünde kılarıdı.²³

Allah Resulü, herkese şöyle buyurmuştur:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي

"Benim nasıl namaz kıldığımı görüyorsanız siz de öyle namaz kılınız."²⁴

Şiiler de Allah Resulü'nün (s.a.a) emri üzerine onun gibi yer ve hasıra secde ederler. Kendisini onun takipçisi olarak gören herkesin de yere, toprağa ya da hasıra secde etmesi gerekir.

Üçüncü Delil: Ashabın Yöntemi

Sahabe ve tabiinlerin söz ve davranışları Peygamber'in (s.a.a) sünnetinin göstergelerinden biridir:

Cabir b. Abdullah el-Ensarî şöyle söylemektedir:

22-Ahkamu'l-Kurân, c.3, s.68.

23-Semhudî, Vefau'l-Vefa, c.2, s.450.

24-el-Hilâf, c.1, s.370 es-Sünenü'l-Kubra, c.2, s.345; Tefsir-i Kurtubî, c.1, s.39.

كُنْتُ أَصَلِّي الظُّهْرَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَأَخَذْتُ قَبْضَةً مِنَ
الْحَصَاءِ لَتَبْرَدَ فِي كَفِّي أَصْعُهَا لِجَبْهَتِي أَسْجُدُ عَلَيْهَا لِشِدَّةِ الْحَرِّ

"Allah Resulü (s.a.a) ile öğle namazını eda etmekteydim. Secde etmek için elime aldığım bir avuç kızkın taşları soğuması için elimde tuttum."²⁵

Tabakatu'l-Kubra kitabının yazarı İbn-i Sa'd, tabiinden ve İbn-i Mesud'un ashabından olan Mesruk b. Ecde' hakkında şöyle yazmaktadır:

كَانَ مَسْرُوقٌ إِذَا خَرَجَ يُخْرِجُ بِلِينَهُ يَسْجُدُ عَلَيْهَا فِي السَّغِينَةِ

"Mesruk b. Ecde', sefere çıkacağı zaman, gemide üzerine secde etmek için yanına taş parçası alırdı."²⁶

Sünen-i Beyhakî'de Abdullah b. Ömer hakkında şöyle okumaktayız:

أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا سَجَدَ وَ عَلَيْهِ الْعِمَامَةُ يُرْفَعُهَا حَتَّى يَضَعَ
جَبْهَتَهُ بِالْأَرْضِ

"Abdullah b. Ömer secde edeceği zaman alnını yere koymak için sarığını kaldırırdı."²⁷

25-Sünen-i Beyhakî, c.1, s.439; Müsned-i Ahmed, c.3, s.327; Sünen-i Ebu Davud, c.1, s.100.

26-Tabakatu'l-Kubra, c.6, s.79.

27-Sünen-i Beyhakî, c.2, s.105.

Aynı şekilde bir hadiste Ali b. Abdullah b. Abbas hakkında şöyle nakledilmiştir:

كَتَبَ إِلَيَّ عَلِيٌّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنِ ابْعَثْ إِلَيَّ بَلَوْحَ مِنْ أَحْجَارِ الْمَرَّةِ أَسْجُدُ عَلَيْهِ.

"Ali b. Abdullah b. Abbas bana şöyle yazdı: Bana üzerine secde edebilmem için Merve dağından yüzeyi düz taş gönder."²⁸

Dördüncü Delil: Hz. Peygamber'in (s.a.a) kumaşa secde etmeyi yasaklaması

Nakledildiği üzere Allah Resulü (s.a.a) sarığının bir köşesine secde eden birisini gördüğünde, o şahsın bu işi yapmasını engellerdi. Ayyaş b. Abdullah Kurşî şöyle söylemektedir:

رَأَى رَسُولُ اللَّهِ رَجُلًا يَسْجُدُ عَلَى كَوْرٍ عِمَامَتِهِ فَأَوْمَأَ بِيَدِهِ
ارْفَعْ عِمَامَتَكَ وَ أَوْمَأَ إِلَيَّ جِبْهَتِهِ

"Allah Resulü sarığının bir köşesine secde eden bir adamı gördüğünde ona, sarığını yukarı kaldırmasını işaret ederek alnını gösterdi."²⁹

Sözün Özü: Hz. Peygamber'in sözü ve davranışı, aynı şekilde sahabe ve tabiinin yöntemi ve Hz. Peygamber'in sarığa secde etmeyi yasaklaması; secdenin yer, hasır ve yenilecek ve içilecek olmaması şartıyla yerden biten şeylere olmasının caiz olduğunu ispat-

28-Ahbar-ı Mekke, c.2, s.151; es-Sucud-u alâ'l-Arz, s.23.

29-Sünen-i Beyhakî, c.2, s.105.

lamasının yanı sıra gerekliliğini de ispatlamaktadır. Dolayısıyla Ehlişünnet'in, halıya secde etmeyi ispatlamak için delil getirmesi gerekmektedir.

Soru: Acaba türbete secde etmek şirk midir?

Cevap: Allah'ın ortağı, Allah'a eş ve Allah'tan müstakil bir gücün olduğuna inanmak ve aynı şekilde bir şeyin karşısında ona tapmak için ibadet ve secde etmek, şirktir. Buna göre şöyle bir soru aklımıza gelebilir: "Acaba Şiilerin türbete secde etmeleri, onların toprağa tapmaları anlamına mı gelmektedir?"

Cevap gayet nettir: Toprağa secde etmenin şirk olmadığı açıktır. Zira secde, toprağa değil toprağın üzerinedir. Secde, mührü değil mührün üzerinedir.

Sonuç itibari ile toprağa, bitkilere, hasır vb. şeylerin üzerine secde etmek, onlara tapma manasında değil, aksine Allah'a, O'nun huzurunda daha fazla huzu ve huşulu olmak için toprak ve ona benzeri şeyler üzerine secde yapılmaktadır.

Şia imamlarının kalamından, secdenin sadece yere ve yiyecek ve giyecek olmaması şartıyla yerden çıkan şeylere caiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu konu hakkında İmam Cafer Sadık şöyle buyurmuştur:

السُّجُودُ عَلَى الْأَرْضِ فَرِيضَةٌ وَعَلَى الْخُمْرَةِ سَنَةٌ

"Yere (toprağa) secde etmek ilahi farz ve hasıra secde etmek ise Hz. Peygamber'in (s.a.a) sünnetidir."³⁰

30-el-Hadaiku'n-Nazire, c.7, s.259; Usul-u Kâfi, c.3, s.331.

Toprağa secde etmenin hikmeti hakkında, Hişam b. Hakem, İmam Sadık'a (a.s) şöyle arz etti: **"Secde nelerin üzerine caiz ve nelerin üzerine caiz değildir?"** İmam Cafer Sadık (a.s) cevap olarak şöyle buyurdular:

"Secde, sadece yer ve yenilecek ve giyilecek olmaması kaydıyla yerden biten şeylere caizdir."

Hişam b. Hakem şöyle devam etmektedir: Arz ettim ki **"Canım sana feda olsun, hangi delile binaen yenilen ve giyilen şeylere secde etmek caiz değildir?"**

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu:

"Secde, Allah'ın huzurunda huzu ve huşu olduğundan dolayı, yenilen ve giyilen bir şeye secde edilmesi uygun değildir. Zira dünyaya tapanlar, yiyecek ve giyilecek şeyleri severler. Bundan dolayı secde halinde, Allah'a ibadet eden kişinin, alnını mağrur dünya kullarının mabudu üzerine koyması uygun değildir."³¹

Bu deliller ve açıklamardan sonra halı üzerine secde etmenin caiz olmadığı anlaşılmaktadır. Secde yer ve yenilecek ve giyilecek olmaması kaydıyla yerden biten şeylere caizdir.

Hakikatin açıklığı kavuşmadığını ve Şia mezhebi ve Vahabiler arasında bu ihtilafın baki kaldığını farz etsek dahi, acaba Vahabilerin Şiilere zorluk çıkar-

31-Vesailu's-Şia, Üzerine Secde Edilenler Babı, bab.1, h.1.

maları, mühür ve toprağa secde etmelerine engel olmaları uygun mudur? Eğer öyle ise, Ehlisünnet mezhepleri arasındaki secdedeki ihtilaf konularına yönelik de aynı şekilde baskıcı olmaları gerekir. Örneğin; Malikiler burnun secde mahallinin üzerine konulmasının müstehap olduğuna inanmaktadırlar, ama Hanbelîler onu farz saymakta ve terk edildiği takdirde namazın batıl olduğuna inanmaktadırlar.³²

Diğer taraftan, eğer toprağın üzerine secde etmek, ona tapmanın göstergesi ise, aynı şekilde halının üzerine secde etmek de ona tapıldığı anlamında sayılması gerekir. Acaba halı üzerine secde etmeyi caiz bilen diğer İslam mezhepleri, halıya mı tapıyorlar?

Soru: Neden Mekke ve Medine'de Şiilerin dua okumalarına engel oluyorlar?

Cevap: Ehlisünnetin mutaasıp ve aşırı fırkasından birisi olan Vahhabiler, Allah'ın enbiya ve evliyalarına tevessül edilmesinin şirk olduğuna, "Ey Allah Resulü (s.a.a)" veya "Ya Ali (a.s)" demenin ve onlardan yardım dilemenin dinden çıkma sebebi olduğuna inanmaktadırlar. Bundan dolayı onlar, Şiilerin "Beynu'l-Haremeyn", Mescid-i Haram ve diğer yerlerde münacat ve tevessül etmelerine ve ağlamalarına engel olmaktadır.

Şimdi hakkın kiminle olduğunun açığa kavuşması için bu görüşü de incelemeye alacağız.

32-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1, s.161.

Kurân-ı Kerim iman ehline emir vererek şöyle buyurmaktadır:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının (takvalı olun), O'na yaklaştırmaya vesile arayın."³³

"Vesile, ondan başka bir şeye yakınlaşmak için yararlandığımız bir şey veya kimsedir."³⁴

"Allah'a ibadet etmek ve onun hoşnut olmasına sebep olan her amel, Allah'a yakınlaşma vesilesidir."³⁵

Hız. Yusuf'un (a.s) kardeşleri yaptıkları yanlışları sonra, babalarının huzuruna gelerek şöyle dediler:

﴿قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ * قَالَ

سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

"Oğulları, "Ey babamız! Allah'tan suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten suçlu idik" dediler. Yakub, "Rabbimden sizin bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi."³⁶

33-Mâide, 35.

34-Sihahu'l-Lugat, c.5, s.1841; en-Nihaye fi Garibi'l-Hadis, c.5, s.185.

35-ed-Durru'l-Mensur, c.2, s.280.

36-Yusuf, 97-98.

Hız. Yakup'un (a.s) evlatları babalarına, Allah'tan kendilerine af dilemesi için tevessül ettiler ve o Yüce peygamber, onların tevessül etmelerine itiraz etmediği gibi onların sözlerini kabul ederek onlara dua ve istiğfar edeceğine dair vade verdi. Allah'ın Resulü Yakup'un (a.s) bu davranışı herkese örnek niteliğindedir ve sadece bu ayet, bizim de Allah'ın değerli ve saygın kullarını vesile karar kılmaya ve onlara, bizler hakkında dua ve af dilemeleri için tevessül etmeye iznimizin olduğuna dair yeterli bir delildir.

Bununla birlikte, Allah nezdinde mümin ve saygın insanlara tevessül etmek, İslam'ın ilk yıllarında belirgin olan ve Hız. Peygamberin (s.a.a) sahabelerinin de yaptığı bir ameldi ve biz burada onlardan bazılarına değineceğiz:

KÖR BİR ADAMIN Hız. PEYGAMBERE (S.A.A) TEVESSÜL ETMESİ

Ahmed b. Hanbel'in *Müsnedi'nde* şöyle gelmiştir:

"Âmâ bir adam Allah Resulü'nün (s.a.a) yanına gelerek şöyle dedi: 'Allah'tan benim şifa ve afiyet bulmamı dile.' Allah Resulü (s.a.a) ona şöyle buyurdu: 'Eğer istersen dua ederim, yok eğer kabul edersen duayı geciktireyim; zira bu daha iyidir.' Kör adam şöyle dedi: 'Yok siz dua buyurun.' Allah Resulü (s.a.a) ona dikkatli bir şekilde abdest almasını, sonra iki rekât namaz kılmasını ve ardından da şöyle dua etmesini buyurdu: 'Ey Rab-bim! Ben senden diliyorum ve rahmet peygamberi

H. Muhammedi (s.a.a) vesile kılarak sana yöneldim. Ey Muhammed (s.a.a)! Ben ihtiyaç ve hacedimden dolayı, seni vesile kılarak hacetlerimi gidermen için rabbime yöneldim. Ey Allah'ım! Onu benim şefaatçim karar kıl."³⁷

İbn-i Hanif şöyle der: "Allah'a yemin olsun ki! Biz daha dağılmadan sohbetle meşgul iken, o adam, körlükten hiçbir eser kalmamış halde içeri girdi."³⁸

Bu hadiste, Allah Resulü (s.a.a) kör adama ve onun takipçisi olan herkese, H. Peygamber'i (s.a.a) kendileri ve Allah arasında vesile karar kılmalarını ve Allah'tan, Allah Resulü'nü (s.a.a) kendileri için şefaatçi olarak kabul etmesini dilemelerini öğretmektedir.

Sonuç itibari ile ihtiyaçların giderilmesi hedefiyle H. Peygamber'e (s.a.a) tevessül edilmesi caizdir. Eğer bu doğru bir iş olmasaydı şüphesiz Allah Resulü (s.a.a) böyle bir emir vermezdi. Zira yüce Peygamberimiz (s.a.a), hiçbir zaman için bizlere Allah'ın rızası olmayan bir işi emretmez.

Evet, işte bu Allah nezdinde Allah'ın velilerine tevessül etmektir. Acaba Ehlisünnetten birisi, kör

37-Müsned-i Ahmed b. Hanbel, c.4, s.138, Osman b. Hanif'ten nakledilmiştir; Sünen-i İbni Mace, c.1, s.441; Mustedreku's-Sahihayn, Hâkim en-Nişaburî, c.1, s.313; el-Camiu's-Sagir, Suyuti, s.59; Sünen-i Tirmizi, c.5, s.229.

38-a.g.e.

şahsın şirke bulaştığını ve Allah Resulü'nün de ona şirke yönelmesini emrettiğini söyleyebilir mi?

HZ. ÂDEM'İN (A.S) EHLİBEYT'E (A.S) TEVESSÛL ETMESİ

﴿فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ﴾

*"Derken, Âdem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti"*³⁹

Bu Ayet-i Kerime hakkında şöyle okumaktayız:

"Hz. Âdem (a.s) yapmaması gereken bir işi yaptığında yüzünü göğe doğru çevirdi ve şöyle dedi: "Muhammed hakkı için senden beni bağışlamamı diliyorum." Yüce Allah ona şöyle vahyetti: "Muhammed kimdir?" Âdem (a.s) şöyle cevap verdi: "Senin mübarek ismindir. Yaratıldığım da başımı arşa doğru kaldırdım ve orada şöyle yazıldığını gördüm: "La ilahe illallah Muhammed Resulullah." Senin yanında başka hiçbir kimsenin, ismini kendi isminin yanında zikrettiğin kimse gibi bir makamı yoktur." Bunun üzerine Yüce Allah, Hz. Âdem'e (a.s) şöyle vahyetti: "O, son peygamberdir ve senin neslindendir; eğer o olmasaydı seni yaratmazdım."⁴⁰

39-Bakara, 37.

40-Ruhu'l-Maâni, c.1, s.217; Mustedreku's-Sahihayn, c.2, s.615; ed-Durru'l-Mensur, c.1, s.59.

Şiilerin hadislerinde geldiği üzere ayette geçen "Kelimat" yani kelimelerden maksat, Peygamber (s.a.a) ve onun Ehlibeyt'idir.⁴¹ Eğer sadece Hz. Peygamber olduğunu farz etsek bile, yine iddiamız ispat olmaktadır. Şöyle ki; Ayet-i Kerime, Peygambere (s.a.a) ve Allah'a yakın olan insanlara tevessül etmenin caiz olduğunu beyan etmektedir. Zira Âdem (a.s) böyle yaptı ve Allah onun tövbesini kabul etti.

PEYGAMBERİN (S.A.A) KENDİSİNE VE DİĞER EVLİYALARA TEVESSÜLÜ

Hız. Ali'nin (a.s) annesi, Fatıma bint-i Esed'i kabre koyacakları zaman, Allah Resulü (s.a.a) onun kabrine yatarak şöyle dua etti:

﴿اللَّهُ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ اغْفِرْ لَأُمِّي
فَاطِمَةَ بِنْتِ أَسَدٍ وَوَسَّعْ عَلَيْهَا مَدْخَلَهَا بِحَقِّ نَبِيِّكَ وَالْأَنْبِيَاءِ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِي﴾

"Ey yaşatan ve öldüren ve ölümsüz ve daima diri olan Allah, Peygamberinin ve benden önceki Peygamberlerinin hakkına annem Fatıma'yı bağışla ve kabrini genişlet."⁴²

Hız. Peygamber'in (s.a.a) Allah'a, kendi ve kendinden önceki Peygamberlerin hakkı için dua ettiği

41-Biharul-Envar, c.11, s.191-192; Vesailu's-Şia, c.7,s.99.

42-Keşfu'l-İrtiyâb, s.312.

ve Fatıma bint-i Esed hakkında ettiği duanın icabet olması için onlara tevessül ettiği apaçıktır. Eğer başkalarını ve dünyadan göçenleri vesile karar kılmak şirk ise o zaman neden Allah Resulü (s.a.a) geçmiş Peygamberlere (a.s) tevessül etmekte ve Allah'a onlar hakkına dua etmektedir?

İKİNCİ HALİFENİN TEVESSÜLÜ

İkinci halife, kuraklık olduğu zaman Hz. Peygamber'in (s.a.a) amcası Abbas b. Abdulmuttalib'in vesilesi ile yağmur talebinde bulunur ve şöyle derdi:

اَللّٰهُمَّ اِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ اِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا فَتَسْقِنَا وَ اِنَّا نَتَوَسَّلُ
اِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا، قَالَ فَيَسْقُونَ

"Ey Allah'ım! Hz. Peygamber (s.a.a) hayatta iken ona tevessül ederdik ve sen rahmet yağmurlarını bizim üzerimize nazil ederdin. Şimdi Hz. Peygamber'in amcasını vasıta kılarak bize yağmur göndermen için sana yöneliyoruz. Allah Teâlâ rahmet yağmurlarını gönderir ve onlar suya kanardı."⁴³

Bu konu *Sahih-i Buhari*'de nakledilmiştir ve ikinci halifenin, Hz. Peygamber (s.a.a) ve amcasının büyük bir makama sahip olduklarına inandığını ve onları, duaların kabul olma ve yağmurun yağma sebebi olarak bildiğini göstermektedir! Dolayısıyla eğer

43-*Sahih-i Buhari*, c.2, s.16 ve 27; *Sunenu'l-Kubra*, c.3, s.353; *Kenzu'l-Ummal*, c.13, s.504; *Siyer-u Âlami'n-Nubela*, c.2, s.413.

ikinci halife tevessülü doğru bilmeseydi, Abbas'a tevessül etmezdi.

Aslında bu amel, daha önce açıkladığımız "*O'na yaklaştırmaya vesile arayın.*"⁴⁴ ayetinin zorunlu kıldığı gereksinimlerden biridir.

Dolayısıyla, Hz. Peygamberin (s.a.a) amcasına tevessül edilmesi caiz olduğu gibi, Hz. Peygamberin (s.a.a) Ehlibeyti'ni de (a.s) vasıta karar kılmak sakıncasız olacaktır. Zira onlar da Peygamberin (s.a.a) amcası gibi ve hatta ondan daha üstün mertebededirler. Bu nedenle Vahabilerin tevessül ve dua meclislerine yaptıkları eleştiriler doğru ve sağlam delillere dayanmamaktadır.

İmam Ali (a.s), bir duasında Allah'a şöyle yalvarıyor:

بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْكَ وَبِحَقِّكَ

"Allahım! Senin ve Muhammed ve Âl-i Muhammed'in, senin üzerinde olan hakkı için istiyorum..."⁴⁵

İmam Hüseyin de (a.s) Arefe duasında şöyle dua ediyor:

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَتَوَجَّهُ اِلَيْكَ ... بِمُحَمَّدٍ نَبِيِّكَ وَرَسُوْلِكَ وَخَيْرَتِكَ
مِنْ خَلْقِكَ

44-Mâide, 35.

45-es-Sahifetu'l-Aleviye, Semâhicî, s.51.

"Allah'ım! Peygamberin, elçin, yarattıkların arasından seçtiğin... Muhammed'le sana yöneliyoruz." 46

Birçok Arap şairlerinin de şiirlerinde, yüce İslam Peygamberini (s.a.a) Allah nezdinde vasıta karar kıldıklarını gözlemlemekteyiz; bunun en önemli şahidi Şafii'nin söylediği şu şiirdir:

آل النَّبِيِّ ذَرِيعَتِي هُمْ إِلَهِهِ وَسِيلَتِي
أَرْجُو بِهِمْ أُعْطِيَ غَدًا بِيَدِ الْيَمِينِ صَحِيفَتِي

*"Peygamber'in (s.a.a) Ehlibeyti (a.s), Allah'a yönelme vesilemdir. Kiyamet günü onların hatıranı, amel defterimin sağ elime verilmesini ümit ederim."*47

Ehlişünnet kaynaklarından getirilen delillere dikkat edildiğinde, onların görüşüne göre de Yüce Allah nezdinde, saygın olan kimselere tevessül etmenin caiz olmasının yanı sıra bunun, yaygın olan bir durum olduğu aşikâr olmaktadır. Şimdi, bu konuya karşı çıkanların bizlere ikna edici bir cevap sunmaları gerekmektedir.

Soru: Acaba ölülerden bir şey istemek, bir nevi şirk ve onlara tapmak anlamında mıdır? Vahabiler şöyle der: "Ölmüş ve hiçbir iş yapma-

46-Mefatihul-Cinân, Arefe duası, s.505.

47-es-Sevaik, s.178; Menakıb-ı Âl-i Ebi Talip, c.2, s.3.

ya gücü yetmeyen bir kimseden talepte bulunmak, şirk ve ölüye tapmak manasındadır."

Cevap: Bu soruyu yanıtlamak için iki konunun açıklığa kavuşması gerekir:

Birincisi: Ölülerin hiçbir kudretlerinin olmadığını ya da hiçbir şekilde onların bizim sözlerimizi duymadıklarını farz etsek bile, neden bu amel şirk olsun? Aksine, iddia edilebilecek en son şey; zikredilen amelin faydasız bir iş olduğudur; tapma ve şirk olduğu değildir. Zira biz onlara tapmıyoruz, aksine onlardan, bizler için Allah katında dua ve istiğfar etmelerini ve hacetlerimizi talep ederek bizlere vesile olmalarını istemekteyiz.

İkincisi: Vefat eden evliyalar, enbiyalar, şehitler ve hatta bütün insanlar canlıdır ve berzah hayatı sürmektedirler; nitekim Kurân-ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءُ وَ

لَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾

*"Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz."*⁴⁸

Yine Kurân-ı Kerim kötü insanlar hakkında da şöyle buyurmaktadır:

﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ
أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾

"(Öyle bir) ateş ki, onlar sabah akşam ona sunulurlar. Kıyametin kopacağı günde de, "Firavun ailesini azabın en şiddetlisine sokun" denilecektir."⁴⁹

Eğer Firavun ailesi ölmüş olsa ve yaşama dair hiçbir paya sahip olmasa, onlara azap edilmesinin ne faydası vardır? Açıkça belirtildiği üzere, sabah ve akşam sunulan bu azapla, surenin devamında gelen ayette zikredilen kıyamet azabı arasında fark vardır. Bundan dolayı, kötü amelli insanların da berzah hayatı vardır ve onlarda ilahi azap ve cezayı derk etmektedirler.

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.A) BEDİR ÖLÜLERİ İLE KONUŞMASI

Ehli-sünnet kaynaklarından *Sahih-i Buhari*'de şöyle geçmektedir:

"Hz. Peygamber (s.a.a) Bedir Savaşı'nın alevlerini söndürdükten sonra, Kureys'ten ölen 24 kişinin cesedini Bedir kuyularından birine atmalarını emretti. Allah Resulü (s.a.a) üç gün sonra ashabı ile birlikte kuyunun yanına geldi ve ölülerin her birine kendi isimleri ve babalarının isimleriyle seslenerek şöyle buyurdu:

49-Mü'min, 46.

"Eğer Allah ve Resulüne itaat etmiş olsaydınız, mutlu olmaz mıydınız? Şüphesiz bizler ilahî vaatlerin hak olduğunu anladık. Acaba sizler de size vaat edilenlerin hak ve doğru olduklarını anladınız mı?"

Bu konuşmaya şahit olan ikinci halife: "Ey Allah Resulü (s.a.a)! Ruhsuz bedenlerle sohbet mi ediyorsunuz?" dediğinde Hz. Resul (s.a.a) ona şöyle cevap verdi: **"Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki! Sizler beni işitmede onlardan daha işitici değilsiniz."**⁵⁰

Görüldüğü üzere Allah Resulü, ölülerin, onun sesini işittiğine yemin etmekte ve onların bu sözleri yaşayanlardan daha iyi algıladıklarını söylemektedir.

ÖLÜLERE SELAM VERMEK

Hız. Peygamber (s.a.a) kabir ehlinin ziyaretine gittiğinde, onları muhatap alarak şöyle buyururdu:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ، يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَ لَكُمْ، أَنْتُمْ سَلَفُنَا
و نَحْنُ بِالْآثَرِ

"Ey kabir ehli! Size selam olsun. Allah Teâlâ sizleri ve bizi bağışlasın. Siz, bizim vefat etmişlerimiz ve bizler de sizin arkanızdan gelicileriz."⁵¹

50-Sahih-i Buhari, c.5, Ebu Cehil'in Öldürülmesi Babı; es-Siretu'n-Nebeviyye, İbn-i Hişam, c.2, s.292.

51-Sünen-i Tirmizi, c.2, s.258; el-Mucemu'l-Kebir, c.12, s.84; Kenzu'l-Ummal, c.15, s.647.

Allah Resulü'nün (s.a.a) bu ameli, onların yaşayanların seslerini işittikleri anlamına gelmektedir. Zira onlar işitmeselerdi, Hz. Peygamber'in (s.a.a) bu ameli abes olurdu.

Dolayısıyla ölülerin, işitme ve mefhumları derk etme gücüne sahip oldukları aşikârdır ve kabir ehlini muhatap almanın da hiçbir sakıncası yoktur. Zira Bedir Savaşı'nda öldürülen müşrikler bile Hz. Peygamberin (s.a.a) sözlerini işitmişlerdir. Sonsuz kudret sahibi Yüce Allah da, şehitler ve evliyalara cevap verme ve sorunları halletme gücünü inayet edebilir. Allah katında rızıklandırılan şehitler, O'nun kudreti ile insan ve Allah arasında vasıta olabilirler.

Bunun yanı sıra Ehlişünnet kaynaklarında rivayet edildiği üzere Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ
السَّلَام

"Bana kim selam ederse, onun selamının cevabını vermem için, Allah Teâlâ benim ruhumu bana geri döndürür."⁵²

BAKİ TABELASINA YAZILAN YAZI

Baki Mezarlığı tabelasına yazılan yazıların birisinde şöyle okumaktayız:

52-Sünen-i Ebu Davud, c.1, s.453; Müsned-i Ahmed, c.2, s.527; Fethu'l-Bari, c.6, s.352.

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ أَهْلَ دَارِ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ
يَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَ مِنْكُمْ وَ الْمُسْتَأْخِرِينَ، نَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَ
لَكُمْ الْعَافِيَةَ اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُمْ وَ لَا تَفْتِنَا بَعْدَهُمْ

"Ey müminler yurdunun sakinleri! Size selam olsun. Allah istediğinde bizde sizin yanınıza geleceğiz. Allah Teâlâ siz ve bizim geçmiş ve geleceklerine rahmet eylesin. Bize ve size Allah'tan afiyet diliyorum. Ey Allah'ım! Bizleri onlara verdiğin sevaptan mahrum eyleme ve bizleri onlardan sonra imtihan etme." ⁵³

Ehlisünnet'in de kabul ettiği üzere bu ziyaretnameyi *Sahih-i Müslim* rivayet etmiş. Bizim sorumuz şudur: Baki Mezarlığı'ndaki tabelada yazılı bu yazıda, ölülere selam vermek için dört defa "کم" (siz) hitap zamiri kullanılmıştır. Eğer ölüler bir şey derk etmiyorlarsa, "Neden onları muhatap alıyorsunuz?" diye sormak gerekir. Şüphesiz bu tür selam vermek, onların selam verenin sesini duyduklarını gösterir.

Soru: Acaba Allah'ın velilerinden şefaath talep etmek şirk midir?

Cevap: Bir şahsın, diğer bir şahsın kurtulması için vasıta olmasına şefaath denmektedir. Bütün Müslümanlar, şefaathçilerin kıyamet günü günahkâr insanlara şefaath edeceğine inanmaktadır. Bizler de bu dünyada, Hz. Peygamber (s.a.a), evliyalar ve Allah'ın izniyle şefaath etme hakkına sahip olan kimseler-

53-Sahih-i Muslim, c.3, s.64.

den, kıyamet gününde bizlere şefaathçi olmalarını talep ediyoruz.

Bütün bunların karşısında sadece Vahabiler şöyle demektedirler: Hz. Peygamber (s.a.a) ve evliyalardan şefaathçi olmalarını istemek, şirktir.

Kurân-ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾

*"Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah'tan günahlarının bağışlamasını dileseler ve Peygamber de onlara bağışlama dileseydi, elbette Allah'ı tövbeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulacaklardı."*⁵⁴

Onlar Hz. Peygamber'in (s.a.a) yanına gelirlerdi ve ondan, onlar için bağışlanma dilmesini talep ederlerdi. Zira eğer hedefleri sadece kendileri için bağışlanma dilemek olsaydı, Hz. Peygamber'in (s.a.a) yanına kadar gelmelerine gerek yoktu.

Kurân-ı Kerim'in anlattığı üzere, Hz. Yakup'un (a.s) evlatları babalarının yanına geldiler ve ondan, Allah katında kendilerine vasıta olmasını ve istiğfar dilemesini istediler. Hz. Yakup da (a.s) onların isteklerini kabul etti.⁵⁵

54-Nisa, 64.

55-Yusuf, 96.

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.A) ASHABI VE ŞEFAAT TALEBİ

Sünen-i Tirmizi –Ehlisünnet'in en önemli kitaplarından biri- Hz. Peygamber'in (s.a.a) sahabeti Enes'ten şöyle nakletmektedir:

سَأَلْتُ النَّبِيَّ أَنْ يَشْفَعَ لِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَ أَنَا فَاعِلٌ، قُلْتُ
فَإَيْنَ أَطْلُبُكَ؟ فَقَالَ: عَلَيَّ الصِّرَاطُ...

"Allah Resulü'nden (s.a.a) kıyamet gününde bana şefa'at etmesini talep ettim, Allah Resulü de (s.a.a) **"Bu işi yapacağım."** diye buyurdu. "Sizi nerede bulacağım?" diye sorduğumda ise şöyle buyurdu: **"Sırat köprüsünde ..."**

Bu rivayetten anlaşıldığı üzere Enes, Allah Resulü'nden (s.a.a), kendisi için şefa'atçi olmasını talep etmiş ve Peygamberimiz de (s.a.a) onun bağışlanması için vasıta olmayı kabul etmiştir. Eğer bu iş şirk olsaydı, Enes bu rivayeti, kendisi için bir iftihar sayarak nakleder miydi? Ve acaba Allah Resulü (s.a.a) onun bu isteğini kabul eder miydi?

"Tubba", Hz. Peygamber'in (s.a.a) doğumundan önce yaşayan bir adamdı. O, çok yakında Arabistan topraklarında bir peygamberin zuhur edeceğini işiti-mişti. Bundan dolayı ölümünden önce bir mektup yazarak yakınlarından, eğer bir gün böyle bir peygamber zuhur ederse, mektubunu ona vermelerini istedi. O mektupta şöyle yazmaktaydı:

وَ إِنْ لَمْ أَذْرِكْكَ فَاشْفَعْ لِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَا تَنْسِنِي

"Eğer ben sizi göremezsem, kıyamet günü benim şefaathim ol ve beni unutma."⁵⁶

Onun mektubunu Allah Resulü'ne (s.a.a) verdiklerinde, Allah Resulü (s.a.a) üç defa şöyle buyurmuştur:

مَرْحَبًا بِتَبِعِ الْأَخِ الصَّالِحِ

"Benim salih kardeşim Tubba'ya ne mutlu!"

Acaba Tubba'nın bu amelinin şirk olduğunu düşünebilir miyiz? Ve acaba eğer böyle olsaydı, Peygamber (s.a.a) onu salih kardeşi olarak adlandırır ve ona "ne mutlu" der miydi?!

Ehlişünnet'in bir diğer önemli kitabı olan *Sahih-i Buhari*'de, "Halk kendilerine yağmur duası okuması için imama gidip şefaathim istediklerinde imam onları geri çevirmez"⁵⁷ unvanı altında, hadislerden oluşan bir bab/ bölüm vardır.

Aynı şekilde değerli *Nehcü'l-Belaga* kitabında okuduğumuz üzere, İbn-i Abbas şöyle söylemektedir: "Hz. Ali (a.s), Hz Peygamber'i (s.a.a) gusledip kefenledikten sonra, onun yüzünü açarak şöyle dedi:

بَابِي أَنْتَ وَ أُمِّي... أَذْكُرْنَا عِنْدَ رَبِّكَ

⁵⁶-*Biharu'l-Envar*, c.15, s.314; *Tarih-i Medine-i Dimeşk*, c.11, s.13.

⁵⁷-*Sahih-i Buhari*, c.2, s.18.

"Anam ve babam sana feda olsun... Allah katında bizleri unutma."⁵⁸

Kurân-ı Kerim'de de, Allah Teâlâ Peygamber'e (s.a.a) şöyle buyuruyor:

﴿صَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ﴾

*"Onlara dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir. (Onların kalplerini yatıştırır.)"*⁵⁹

Bu nedenle, Hz. Peygamber'in (s.a.a) duası, insanlar için faydalı ve huzur vericidir. Öyleyse insanın Hz. Peygamber'den (s.a.a) kendine dua etmesini istemesinin ne gibi bir sakıncası olabilir? Zira şefaât, dua istemekten başka bir şey değildir.

Bundan dolayı, Enes, Tubba ve diğer günahkârların Hz. Peygamber'den (s.a.a) ve Yakup'un (a.s) evlatlarının, babalarından dua istemeleri şirk değildir; aksine, Allah'ın icabetinin mazharı olduğu için, bu amelin üstün bir derecesi vardır.

Şiilerin, Allah katında makam sahibi kimselerden talepte bulunmaları, bu delillerden kaynaklanmaktadır. Böyle kimselerin Allah ile irtibat sağlamadaki yeterlilikleri ve O'nun izni olmaksızın herhangi bir iş yapmamaları, onlara tevessül etmenin hiçbir sakıncasının olmadığına birer delilidir ve ayrıca bu amel, insan fıtratıyla da tam bir uyumluluk içerisindedir.

58-Nehcu'l-Belaga, Tahkik Şeyh Muhammed Abduh, h.230.

59-Tevbe, 103.

Soru: Neden Mekke-i Mükەرreme ve Medine-i Münevvere'de, Harem'in kapı ve duvarlarına el sürölmesi ve onların öpölmesine engel olunmaktadır?

Cevap: Vahabiler, Hz. Peygamber (s.a.a) ve evliyaların eserlerini öpmeyi ve onlardan bereket ummayı (teberrük) şirk bilmektedir. Aynı şekilde mihrap, minber, Hz. Peygamber'in (s.a.a) temiz kabri şerifi ve masum imamların (s.a.a) kabirlerini öpen kimseleri de müşrik olarak bilmektedirler. Bu yüzden, şiddetli bir şekilde bu tür davranışlara engel olmaktadırlar. Hâlbuki bereket isteminde bulunmak (teberrük) Kurân'da zikredilmiştir.

Yusuf (a.s), babasının gözünün şifa bulması için kendi elbisesini teberrük unvanıyla göndermiş ve kardeşlerine şöyle demiştir:

﴿اذهبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَالْقُوهُ عَلَيَّ وَجْهَ أَبِي يَأْتِ بِصِيرًا
وَأُتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ﴾

*"Bu gömleğimi götürün de babamın yüzüne koyun ki, gözleri açılsın ve bütün ailenizi bana getirin" dedi.*⁶⁰

Onlar gömleği Hz. Yakup'a (a.s) verdiler. O, Hz. Yusuf'un (a.s) gömleğini gözlerinin üzerine koyar koymaz görmeğe başladı.

﴿فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا﴾

"Müjdecî gelip gömleği Yakub'un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi."⁶¹

Neden Hz. Yusuf (a.s) ve babası Hz. Yakup (a.s) kendileri dua etmemişler ve neden Hz. Yakup (a.s) böyle bir iş yapmıştır?

Şüphesiz, görme özelliğini Allah'ın geri verdiği aşikârdır. Lakin Vahhabiyet, Hz. Yusuf (a.s) ve Hz. Yakup'u (a.s) -Allah'ın büyük peygamberlerini bereket ummalarından dolayı- müşrik sayabilirler mi?

Ehlisünnet kitaplarında, sahabelerin Hz. Peygamber'in (s.a.a) eserlerinden bereket umduklarına dair birçok örnek bulabiliriz ve bu örnekler sayesinde bereket isteminde bulunmanın (teberrük) meşruiyet ve uygunluğuna dair zihinlerde hiçbir şüpheyeye yer kalmaz.

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.A) ABDEST SUYUNDAN BEREKET UMMAK

Sahih-i Buhari kitabında Hz. Peygamber (s.a.a) ve ashabının özelliklerinin şerhi hakkında nakledilen bir rivayette şöyle yazmaktadır:

وَ إِذَا تَوَضَّأَ كَادُوا يَقْتَتِلُونَ عَلَى وَضُوئِهِ

"Hz. Peygamber (s.a.a) abdest aldığı zaman,

61-Yusuf, 96.

onun abdest suyunu almak için sanki birbirleri ile savaşırlardı."⁶²

Saib b. Yezit şöyle der:

"Teyzem beni Hz. Peygamber'in (s.a.a) yanına götürerek, şöyle dedi: 'Kız kardeşimin çocuğu hastadır.' Allah Resulü abdest aldı ve Allah Teâlâ'dan benim için bereket ve şefaât istedi. O yüce zat abdest alırken ben onun abdest suyundan içtim."⁶³

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.A) ELLERİNDEN BEREKET UMMAK

Bazı rivayetlerde, halkın Hz. Peygamber'in (s.a.a) ellerini yüzlerine çektikleri belirtilmiştir

Vehb b. Abdullah şöyle der:

"Aynı şekilde bende Hz. Peygamber'in (s.a.a) ellerini tutarak, yüzüme sürdüm. O hazretin eli miskten daha güzel kokuyordu."⁶⁴

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.A) SAÇINDAN BEREKET UMMAK

Sahih-i Müslim'de, Enes'ten şöyle nakledilmiştir:

"Peygamber'in (s.a.a) saçını tıraş ettiğini gördüm Sahabeler, Peygamber'in (s.a.a) etrafını çev-

62-*Sahih-i Buhari*, c.3, s.180; c.1, s.55; *Camiu'l-Beyan*, c.26, s.128; *Müsned-i Ahmed*, c.4, s.329.

63-*Sahih-i Buhari*, c.4, s.227.

64-*Sahih-i Buhari*, c.4, s.226.

relemişlerdi ve her birinin elinde Efendimizin bir tel saçı vardı."⁶⁵

Acaba, Hz. Peygamber'in (s.a.a) saçının telini almak sadece teberrük için değil miydi?!

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.A) ELİNİ İÇİNE DALDIRDIĞI SUYA TEBERRÜK

Ehlisünnetin muteber kitaplırandan biri olan *Sahih-i Müslim*'de şöyle okumaktayız:

"Medine hizmetçileri, sabah namazı vak-
tinde su dolu bir kapla Hz. Peygamber'in
yanına gelirlerdi. Allah Resulü (s.a.a) kapla-
rın her birinin içine mübarek elini daldırırdı.
Hatta soğuk gecelerde bile onun huzuruna
vardıklarında, yine Hz. Peygamber (s.a.a)
mübarek ellerini o suların içine daldırırdı."⁶⁶

SU KIRBASININ AĞZINDAN BEREKET UMMAK

Ümmü Sabit şöyle dedi: "Allah Resulü evime gel-
di. Duvara asılı duran kırbanın ağzından ayakta su
içti. Ben de hemen kalkıp kırbanın ağzını kestim."

"Nevevi", *Riyazu's-Salihin* kitabında bu konuyla
ilgili açıklamada şöyle der:

65-a.g.e., Sahabenin Fazileti Kitabı.

66-*Sahih-i Müslim*, cüz.7, Peygamber'in İnsanlara Yakın Olması ve Onunla Teberrükte Bulunmaları Babı, s.79.

"Ümmü Sabit, Hz. Peygamber'in (s.a.a) mübarek ağzının değdiği yeri saklamak ve ondan bereket ummak için su kırbasının ağzını kesti.⁶⁷ Aynı şekilde o hazretin ashabı, Allah Resulü'nün (s.a.a) su içtiği yerden su içmek için çabalarlardı."

Hz. Yakup'un (a.s), Yusuf'un (a.s) gömleğinden, aynı şekilde Hz. Peygamber'in (s.a.a) sahabelerinin o hazretin abdest suyundan, saçlarının telinden, su kırbasından ve onun mübarek ellerinden bereket ummaları bu amelin caiz oluşunun birer göstergesidir. Bundan dolayı, Allah Resulü'nün (s.a.a) zarihi ve zarihinin duvarlarından ve Hz. Peygamber (s.a.a) ve evliyalara mensup olan her şeyden bereket ummak, o yüce şahsiyetlere olan aşk ve muhabbetin gösterge vesilesi ve Allah'a yakınlaşmak için bir yoldur. Bütün Müslümanların tüm zamanlarda yaptığı amellere muhalefet edenler ise Vahhabilerdir. Ne ilginçtir ki; onlar herkese müşrik töhmetinde bulunarak kendilerini hak üzere bilmektedirler!

Soru: Neden, kabirleri Baki Mezarlığı'nda bulunan İmamların (a.s) türbe ve kubbeleri yoktur?

Cevap: Vahabilerin şiddetli bir şekilde muhalefet ettiği konulardan bir diğeri de, kabirleri restore etme ve Peygamberler ve evliyaların mezarlarına bina yapmaktır. Bu nedenle Suudiler Hicri Kameri 1344 yılında Mekke, Medine ve onun etrafını ele geçirin-ce, Baki Mezarlığı'nda bulunan İmamları'nın (a.s)

67-Riyazu's-Salihin, Yahya Nevevi, s.274.

kabir ve türbelerini tahrip etme fikrine kapıldılar. Onlar bu doğrultuda halk kamuoyunu buna hazırlamak için, bu konuda Medine âlimlerinin fetvalarını alma gayreti içine girdiler. Neticede, "Süleyman Belihed" bu konu hakkında öyle bir soru gündeme getirmiştir ki; istedikleri cevabı elde etmiş ve kabirleri şirk ve savaş sloganıyla yıkmışlardır.

İNCELEME VE ELEŞTİRİ

Kurân-ı Kerim, Ashab-ı Kehf'in kıssasında şöyle buyurmaktadır: "Ashabı Kehf'in durumu zamanın halkına aşikâr olunca, halk mağaranın önüne gelerek onların defnedildikleri yer hakkında şöyle dediler:

﴿ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُيُوتًا﴾

"Onların üstüne bir bina yapın."⁶⁸

Bir diğer grup da şöyle dedi:

﴿قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا﴾

"Duruma hâkim olanlar ise, 'Üzerlerine mutlaka bir mescit yapacağız' dediler."⁶⁹

Şüphesiz bu iki grup, Ashabı Kehf'i yüceltmek için üstlerine bir bina veya mescit yapılması tavsiyesinde bulunmuşlardır. Eğer böyle bir iş şirk olsaydı, Kurân onları tenkit eder ve itirazda bulunurdu. Do-

68-Kehf, 21.

69-Kehf, 21.

layısıyla iman ehli kimselerin kabirlerine saygı göstermek, İslam öncesi milletler arasında da yaygın bir ameldi. Günümüzde, Şii-Sünni tüm Müslümanlar, ilahî şiarları yüceltmek⁷⁰ ve sevgilerini göstermek⁷¹ dışında başka hiçbir hedef taşımaksızın, salih ve yüce insanların kabirlerine bina yapmaktadırlar.

Örneğin; Hz. İsmail (a.s) ve Hz. Hacer'in (s.a) kabirleri Hicr-i İsmail'in (a.s) içinde bulunmakta ve her birisinin kendine has nişaneleri vardır. Danyal, Hud, Salih, Yunus ve Zülkifl'in (a.s) Irak'taki kabirleri ve aynı şekilde İbrahim Halilurrahman, İshak, Yakup ve Yusuf (a.s) -Hz. Musa'nın (a.s) kabrini Mısır'dan Beytül-Mukaddes'e getirmiştir- gibi peygamberlerin hepsinin kabirleri, nişane ve binaya sahiptir.

Eğer kabirler üzerine türbe yapmak şirk olsaydı, Irak ve diğer ülke Müslümanlarının onları viran etmeleri ve binalarını restore etmekten sakınmaları gerekirdi; oysaki onlar bu binaları muhafaza etmede çaba göstermişlerdir ve bunun kendisi de bu işin doğru olduğunun en iyi belgesidir.

Hatta ikinci halife Beytül-Mukaddes'i fethettiği vakit, peygamberlerin kabirleri üzerindeki binaları tahrip etmemiştir; zira bu mekânlar Müslümanların nazarında Peygamberlere saygı duymak içindi.

Aşırı tutucu Vahabilerden ve onların Haremeyn-i Şerifeyn'e musallat olmalarından önce, o topraklar-

70-Hacc, 32.

71-Şûrâ, 23.

daki salih insanların kabirleri bayındır bir haldeydi ve bir nişaneye sahipti ve hiç kimse bu konu hakkında şer'i bir sakınca görmemekteydi.

Bu gelenek ve davranış, diğer bütün İslam topraklarında da yaygındı. Nasıl olur da yıllar boyunca var olan bir gelenek ve davranış ansızın bir grup tarafından şirk sayılmaktadır.

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.A) TÜRBESİ

Eğer kabirlere bina yapmak haramsa, neden Müslümanlar Hz. Peygamber'i (s.a.a) üstü kapalı bir odaya defnetmişlerdir? Sonraları birinci ve ikinci halife de, o yüce zatın yanında, aynı odaya defnetmişlerdir. O oda zaman içinde, her dönemin mimarisine uygun bir şekilde tamir veya yeniden inşa edilmiştir.

Şimdi bizim Vahabilere sorumuz şudur: Eğer kabirlere bina (türbe) yapmak haramsa, Hz. Peygamber'in (s.a.a) ve iki halifenin mezarlarının üstündeki yeşil kubbe nedir? Ve neden yıllar boyu Müslümanlar tarafından inşaları yenilenmiştir?

Neden Müslümanlar, Allah Resulü'nün (s.a.a) mübarek bedenini bir çatının altına defnetmişlerdir? Müslümanlar her şart altında Hz. Peygamber'in (s.a.a) kabrinin bina içinde olması için çaba göstermişlerdir. Ayrıca onun bekası, restoresi ve gerekli değişikliklerin yapılması için de çok fazla yardımda bulunmuşlardır.

Soru: Neden Mekke ve Medine'de özellikle Baki Mezarlığı olmak üzere, kabirlerin ziyaret edilmesine mani olunmaktadır?

Cevap: Müslüman fakihlerin genel görüşüne göre, kabirleri ziyaret etmenin paha biçilmez etkileri bulunmaktadır. Ama Vahabiler, zahiri boyutta da olsa, kabirleri ziyaret etme aslını kabul ederler. Ancak kabirleri ziyaret etmek için yapılan yolculuğu haram bilirler. Aynı şekilde kabirlerden bereket isteminde bulunmayı, kabir başında mum yakmayı, Kurân okumayı vb. işleri caiz bilmezler.

Bu sebeplerden ötürü Vahabiler, Baki Mezarlığı'nda bulunan kabirlerin ziyaret edilmesine engel olmakta ve sadece kısıtlı bir zamanda, özel koşul ve aşırı derecede sınırlamalarla Baki Mezarlığı'nda bulunmaya izin vermektedirler.

Her ne kadar kabirleri ziyaret etmenin caiz oluşu çok net olsa da, birkaç noktaya değinmek konunun daha iyi netleşmesini sağlayacaktır.

Ehlisünnet kitaplarında nakledildiği üzere yüce İslam Peygamberi (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

زُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ

"Kabirleri ziyaret edin. Zira kabirlerin ziyaret-i size ahireti hatırlatır."⁷²

⁷²-Sünen-i İbn-i Mace, c.1, s.500; Camiu's-Sagîr, c.2, s.31. Bu manaya benzer bkz: Müsned-i Ahmed, c.1, s.145.

Aynı şekilde Hz. Peygamber'in (s.a.a) eşi Ayşe'-den şöyle dediği nakledilmiştir:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) رَخَّصَ فِي زِيَارَةِ الْقُبُورِ

"Şüphesiz Allah Resulü (s.a.a) kabirleri ziyaret etmeye izin vermiştir."⁷³

HZ. PEYGAMBER (S.A.A) ANNESİNİN KABRİNİ ZİYARET ETTİ

Allah Resulü Hz. Muhammed (s.a.a) altı yaşındayken annesiyle birlikte Medine'deki dayılarını görmeye gitti ve orada babasının şimdi Mescid-i Nebvî'de bulunan "Daru'n-Nabige"deki kabrini de ziyaret etti. Dönüş yolunda "Ebva" bölgesinde annesi Âmine vefat etti ve orada toprağa verildi. Osmanlı İmparatorluğu zamanında, onun kabrinin üstünde bir kümbet vardı ve bu kümbet Vahabilerin sultanı zamanında tahrip edildi.⁷⁴

"Ebva" bölgesi, Mekke ve Medine yolu arasında bulunmaktadır; Allah Resulü (s.a.a) annesinin kabrini ziyaret etti, onun kabrinin başında ağladı ve o hazretin yanında bulunanları da ağlattı.⁷⁵

Peygamber efendimiz (s.a.a), annesini ziyaret etmek için oraya yolculuk etti. Acaba Vahabiler bu

⁷³-Sünen-i İbn-i Mace, c.1, s.114.

⁷⁴-İslamî Eserler; Mekke ve Medine, s.312.

⁷⁵-Sahih-i Müslim, c.3, s.65; Sünen-i İbn-i Mace, c.1, s.114; Mucemu'l-Buldan, c.1, s.79.

yolcuğun şahsa tapmak olduğunu söyleyebilirler mi?

Acaba Kâbe'yi tavaf etmek için yolculuk etmek, Kâbe'ye tapmak ve Hacer-i Esved'i öpmek için yolculuk yapmak ise, taş tapmayı mı gerektirir? Buna ek olarak Hz. Peygamber'den (s.a.a) kabir ziyaretlerinin niteliği hakkında birçok rivayet elimize ulaşmıştır.⁷⁶

Bütün bunlar, kabirleri ziyaret etmenin müstehap ve sahabeler arasında da yaygın olan bir davranış ve durum olduğunu göstermektedir.

Soru: Neden bayanların Baki Kabristanlığı'na girmelerine engel olunmaktadır?

Cevap: Vahabiler, kabirleri ziyaret etmenin sadece erkekler için caiz olduğuna ve hiçbir kabrin kadınlar tarafından ziyaret edilmesinin caiz olmadığına inanmaktadırlar. Onlar, senedi zayıf olan bir rivayette (*Sahih-i Buhari* ve *Sahih-i Müslim*'de olmayan), dayanarak böyle bir fetva vermişlerdir. Bundan dolayı kadınların Baki Kabristanlığı'nda bulunmalarına engel olmaktadır.

Bu mesele hakkında hakikati anlamak için aşağıdaki birkaç cümleye teveccüh edilmesi yeterli olacaktır:

Hz. Zehra (s.a), babası Allah Resulü (s.a.a) zamanında ve sonrası, Hz. Peygamber'in (s.a.a) amcası ve

76-*Sahih-i Müslim*, c.3, s.63.

Uhud şehitlerinden olan Hz. Hamza'nın kabrini ziyaret etmeye giderdi ve orada namaz kılar, dua eder ve ağlardı.⁷⁷

Eğer kadınların kabirleri ziyaret etmesi haram olsaydı, neden Hz. Peygamber (s.a.a) Hz. Zehra'yı (s.a.a) bu amelinden sakındırmadı ve neden hiçbir Müslüman da bu amelde bir sakınca görmedi?

Allah Resulü'nün (s.a.a) eşi Ayşe, Mekke'de kardeşinin (Abdurrahman b. Ebu Bekir) kabrini ziyaret ederdi.⁷⁸ Burada; ya Ayşe'nin böyle bir haramın varlığından haberinin olmadığını ya da Ayşe'nin Hz. Peygamber'den (s.a.a) kabirleri ziyaret etmenin caiz olmadığını işittiği halde Allah Resulü'nün (s.a.a) emrine karşı geldiğini söylemeliyiz.

Enes şöyle der: "Hz. Muhammed (s.a.a) kabrin başında ağlayan bir kadın gördü ve ona **"Allah'tan kork ve sabret"** dedi. Kadın "geç git, zira benim başıma gelen musibet senin başına gelmemiştir" dedi. O, Peygamberi (s.a.a) tanıyamamıştı. Kadına, onun peygamber olduğunu söylediklerinde hemen hazretin kapısına gitti ve "ben sizi tanıyamadım" diyerek özür dilledi.

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdu:

الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدَمَةِ الْأُولَى

⁷⁷-Sunenu'l-Kubra, c.2, s.572; c.4, s.131; Müstedrek-i Hâkim, c.1, s.533.

⁷⁸-Müstedrek-i Hâkim, c.1, s.376.

"Asıl sabır, musibetin ilk anında olandır." ⁷⁹

Allah Resulü (s.a.a) onu, musibetler karşısında sabırlı olmaya davet etti. Eğer kadınların mezarları ziyaret etmesi sakıncalı olsaydı, Resulü Ekrem (s.a.a) onu da bu işten sakındırırdı.

Bütün bunlara ek olarak, bu konu hakkında Ehli-sünnetin dört mezhebinin fetvaları da Vahabilerin inancı ile tezat içindedir:

Hanefiler ve Malikiler kadınların kabir ziyareti hakkında şöyle söylemektedirler:

"Evden çıkmaları bir fitneye yol açmayacak yaşlı kadınlar için, müstehaptır, ancak evden çıkmaları fesada yol açacak genç kadınlar içinse haramdır."

Kadınların kabir ziyareti hakkında Hanbelîler ve Şafiiler ise şöyle demektedirler:

"Kabir ehlinin tümünün kadınlar (ister yaşlı isterse genç olsun) tarafından ziyaret edilmesi mekruhtur. Onların kabirleri ziyaret etmeleri, fesada yol açtığı takdirde haram olur." ⁸⁰

Vahabiler, "Kadınların kabirlerin yanında bulunmaları fesada yol açmakta ve haramdır ve bunun engellenmesi gerekir" diye iddiaa da bulunabilirler. Bunun cevabı ise şöyledir:

⁷⁹-Sahih-i Buhari, c.2, s.85; Sahih-i Müslim, c.3, s.40.

⁸⁰-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1, Kitabus'-Salât, Son Bölüm; Kabir Ziyareti Hakkında.

Kadınların kabirleri ziyaret etmelerinin, fitneye yol açacağı nereden malumdur? Ayrıca, kadınların pazar, sokak, mağaza ve diğer yerlerde bulunmalarının mı daha çok fesada yol açma olasılığı vardır, yoksa insana ahireti hatırlatan kabirlerin yanında bulunmalarının mı? Dolayısıyla, Vahabilerin öne sürdüğü delile binaen, kadınların her yerde bulunmalarına engel olmak gerekmektedir.

Buna ek olarak, eğer bir fiilin fikhî bir mezhep esasınca haram olması durumunda, acaba o mezhebin takipçileri kendi mezhebine tabii olmayan diğer bütün insanların önünü alabilirler mi?

Şia fıkhında, kabirleri ziyaret etmek, erkek ve kadının için müstehaptır ve bu ikisi arasında herhangi bir fark yoktur. Elbette biz de bu ziyaretin haram bir işle birlikteliğini kabul etmemekteyiz. Örneğin; kadınlar kabirleri ziyaret ederken sabırsızlık yapmamaları, şiddetli feryat ve figan etmemeleri gerekir... Ya da bayanlar kendilerine mahrem olmayan kimselerin karşısına, başörtüsü bir şekilde çıkmamalıdır. Fakat kabirleri ziyaret etmenin hem kadınlar ve hem de erkekler için manevi etkileri vardır ve bu konuda kadın ve erkek herhangi bir fark yoktur.

Üçüncü Bölüm

EHLİSÜNNET HAKKINDAKİ SORULAR

Soru: Ehlisünnet'in dört mezhebi hangi temel esaslara binaen şekillenmiştir?

Cevap: Allah evinin ziyaretçisi, Ehlisünnet'in davranışlarındaki farklılıkları görünce, "Bu farklılıklar nedendir veya Ehlisünnet mezhepleri nasıl meydana gelmiştir?", diye sormaktadır.

Ehlisünnet'te dört mezhep vardır:

1. Hanefi Mezhebi.
2. Maliki Mezhebi.
3. Şafii Mezhebi.
4. Hanbeli Mezhebi.

Abbasi halifeleri zamanında Ehlisünnet arasında, birçok farklı fikhî mezhep ortaya çıkmış ve yaygınlaşmıştı. Öyle ki; bu mezheplerin çokluğu birçok soruna yol açmaktaydı. Bu yüzden Abbasi halifeleri, her mezhebin takipçilerinden, mezheplerinin baki kalmasını kabullenmek için, binlerce dirhem ve di-

nar alma kararı aldı.

Dolayısıyla, Hanefi, Şafii, Maliki ve Hanbelîler, takipçilerinin ve servetlerinin çok olmasından dolayı bu parayı ödeyerek, kendi mezheplerini resmileştirdiler. Seyit Murtaza, Şia'nın en üst düzey fakihı unvanıyla hükümetin istediği malî miktarı sağlamak için oldukça çok çaba sarf etti, ancak Şiilerin el darlığı onun zahmetlerini neticesiz bıraktı. Bundan dolayı Şia mezhebi Abbasi halifeleri tarafından bir kenara itildi.

1. Hanefi Mezhebi

Ehlisünnet'in dört mezhebinin en eski olanı Hanefi mezhebidir. Hicri Kameri 80 yılında dünyaya gelen ve Hicri Kameri 150 yılında Bağdat'ta vefat eden "Ebu Hanife Numan b. Sabit el-Kuî" bu mezhebin önderi olarak sayılmaktadır.

Bu mezhep, Ebu Hanife'nin de vatani olan Kûfe şehrinde şekillenmiş ve daha sonraları başka bölgelere yayılmıştır. Hanefi mezhebin takipçileri, hadislerle çok az istidlal etmekle birlikte daha çok kıyasa dayalı delillendirmeyi benimsemişlerdir. Bundan dolayı kıyas yapmada çok fazla beceri sahibidirler ve bu nedenle de onlara "re'y ehli" denilmektedir. Ebu Hanife kıyas ve istihsanla birçok fıkî fetva vermiş ve daha sonra fetvaları, fıkî bir mezhebe dönüşmüştür.

Ebu Hanife'nin meşhur öğrencilerinden olan Ebu Yusuf, Harun Reşit hilafete geçince kadılığa atandı. O; Irak, Horasan, Şam, Afrika'nın bir bölümü ve

Mısır topraklarında kadılık makamına, sadece Ebu Hanife'nin takipçilerinden kimseleri kadı olarak atadı. Bu yüzden bu mezhep, bütün İslam coğrafyasına yayılmıştır.¹

2. Maliki Mezhebi

Ehlişünnetin ikinci mezhebi Maliki mezhebidir. Bu fırkanın önderi, Hicri Kameri 93 yılında dünyaya gelen ve Hicri Kameri 179 yılında dünyadan göçen, Enes Esbehî'nin oğlu Malik'tir. İmam Malik, diğerlerinin muteber saydıkları istinbat metotlarının yanı sıra, fikhî ahkâmları istinbat etmede "Medine ehlinin ameli" ibaretli başka bir metottan faydalanmıştır.

Bu mezhep başlangıçta Medine'ye ve sonraları ise Hicaz'a ve oradan da başka coğrafyalara yayılmıştır. Eyyubi Devleti zamanında, bu mezhebin fakihleri için, onun gelişmesinde önemli etki bırakan medreseler inşa edilmiştir.

Maliki mezhebinin, İspanya ve Mağrip² bölgesin-

1- Daha fazla bilgi için bkz: *Edvar-ı Fıkıh*, Mahmut Şahabî, c.3, s.664-665; *Tarih-i Fıkıh ve Fukaha*, Dr. Ebu'l-Kasım Gürcî, s.80-83.

2-Mağrip, kuzeybatı Afrika bölgesi. Tarihte, Müslüman idaresi sırasında İber Yarımadası, Malta ve Sicilya'yı da içerirdi. Günümüzde Mağrip, dar manada Tunus, Cezayir, Fas ve Batı Sahra'yı içerir. Libya ve Moritanya'nın da bunlara eklenmesiyle "Geniş Mağrip" diye adlandırılabilir bölge ortaya çıkar. Afrika'nın geri kalanından Atlas Dağları ve Sahra Çölü ile ayrılan Mağrip ülkeleri, coğrafi ve kültürel olarak Akdeniz havzasının bir parçası sayılabilir. (Çev)

de yayılmasının nedeni, bu toprakların ahalisinin daha çok Hicaz'a yolculuk yapmalarından kaynaklanmaktadır. Zira o zamanlar Medine ilim şehriydi ve onlar Medine âlimlerinden ilim almak için insanları teşvik ediliyorlardı. Bu nedenle İmam Malik ve onun takipçilerine müracaat ederek onun fıkhi ritüellerinin taraftarı oluyorlardı.³

3. Şafii Mezhebi

Bu mezhep, Hicri Kameri 150 yılında Gazze'de doğan ve Hicri Kameri 204 yılında Mısır'da vefat eden Muhammed b. İdris Şafii Kurşî'ye isnat edilmektedir.

İmam Şafii, ilmini ilk olarak İmam Malik'ten almış ve daha sonra kendisi yeni bir mezhep oluşturarak bağımsızlaşmıştır.

İmam Şafii, İmam Malik'ten sonra Irak'a gitmiş ve orada Ebu Hanife'nin takipçileri ile görüşerek onlardan ilim tahsil etmiştir. Daha sonra Hicaz ehlinin metodu ile Irak ehlinin metodunu birbiriyle karıştırarak, birçok meselede İmam Malik'le muhalefetle sonuçlanan farklı ve özel bir mezhep oluşturmuştur

Mısır'da Hanefi ve Maliki mezhebi, İmam Şafii oralara gidene kadar etkindi. O zamandan itibaren Şafii mezhebi Mısır'da yayılmış ve günümüzde de Mısırlıların çoğu Şafii mezhebindedir.

Bazı zamanlarda Şafiiler ve Hanefiler arasında,

3-a.g.e.

taassup kaynaklı, çok fazla kan dökülmesine neden olan ve sultanın onlar arasında hüküm vermesiyle son bulan savaşlar vuku bulmuştur.

4. Hanbelî Mezhebi

Bu mezhep Ahmet b. Hanbel eş-Şeybani'ye mün-tesiptir. O, Hicri Kameri 164 yılında Bağdat'ta dünyaya gelmiş ve Hicri Kameri 241 yılında doğduğu yerde vefat etmiştir.

O, İmam Şafii'nin özel ashabı ve has öğrencilerindendi ve İmam Şafii Mısır'a gidene kadar her zaman ondan ilim öğrenirdi. Ondan sonra Hanbelî mezhebi Bağdat'ta şekillenmiş ve oradan da diğer coğrafyalara yayılmıştır. Ama bu mezhebin her zamanda mukallit ve takipçilerinin sayıca azlığı ve hiçbir zaman herhangi bir ülkeye egemen olamadığı aşikârdır. Fakat Hicri Kameri 323 yılında oldukça yaygın olmaya başlamış ve onların gücü kargaşa çıkarmalarına neden olmuştur. Bu mezhebin mensupları, aşırı derece diğer mezheplerle muhalefet ve onlara eziyet etmeye başlamışlardır. Elbette bu fitne ve kargaşalıklar, kendilerine muhalefet edenlere kavgalı yaklaşım sergileyen avam halkın taassuplarından kaynaklanmaktaydı.⁴

Soru: Neden Ehlişünnetin abdest alışıyla, Şii-lerin abdest alışı arasında fark bulunmaktadır?

Cevap: Ehlişünnet fıkhi esasınca, her insan kolla-

4-Edvârî Fıkıh, s.675-687.

rını yukarıdan aşağıya veya tersine yıkayabilir. Hatta onlar, ellerin parmakların ucundan yukarıya doğru yıkanmasının müstehap oluşu konusunda aynı görüştedirler.⁵ Bu nedenle abdest alırken ellerini aşağıdan yukarıya doğru yıkamaktadırlar.

Başın mesh edilmesi konusunda da; Malikiler şöyle söylemektedir: "**Başın tamamının mesh edilmesi farzdır**", Hanbelîler de kulaklarla beraber başın tamamının mesh edilmesini farz bilmektedirler. Hanefiler ise; başın dörtte birinin mesh edilmesini yeterli bilmekte, ancak Şafii fıkıhı perspektifinde ise başın bir miktarının (ne kadar olursa olsun) mesh edilmesi kifayet etmektedir.⁶

Hız. Peygamber (s.a.a) ve masum İmamlar'ın (a.s) rivayetleri esasınca şekil alan Şiiilerin inancına göre, abdest alırken yüz ve eller yukarıdan aşağıya doğru yıkanır ve başın bir kısmı ve ayakların üzeri mesh edilir. Masum İmamlar (a.s), takipçilerine bu şekilde abdest almalarını öğretmişler.⁷

Soru: Neden Ehlisünnet kardeşlerimiz farz namazları beş vakitte kılmaktadırlar?

Cevap: Aziz İslam Peygamberi (s.a.a) çoğu zaman namazlarını beş vakitte kılardı. Şia fıkıhında da namazların beş vakitte kılınması müstehap ve daha faziletlidir. Elbette Allah Resulü (s.a.a) bazı vakit-

5-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1, s.65.

6-a.g.e., s.53.

7-Vesailu's-Şia, Abdest Babları, bab.23.

lerde de öğle ile ikindiye ve akşam ile yatsıyı birbiri ardı sıra ve fasılasız kılmıştır. Hz. Peygamber'in (s.a.a) bu şekil namaz kılması Ehlişünnet kitaplarında da nakledilmiştir.⁸ Namazların ardı sıra kılınmasının (cem) delili, Allah Resulü'nün (s.a.a), Müslümanların zahmet ve meşakkate düşmelerini istememesiydi.

عن ابن عباس: ان النبي(ص) جمع في المدينة بين الظهر و العصر و بين المغرب و العشاء من غير خوف ولا مطر و لا سفر، قلت: لا ابن عباس لم فعل ذلك؟ قال: اراد ان لا يخرج احدا من امته.

İbn-i Abbas şöyle der:

"Hz. Peygamber (s.a.a) Medine'de, korkulacak bir durum yokken, yağmur yağmadığı ve yolcu olmadığı halde öğle ile ikindiye ve akşam ile yatsıyı cem etti."

İbn-i Abbas'a şöyle sordular: "Neden Allah Resulü (s.a.a) öğle ile ikindiye ve akşam ile yatsıyı cem ederdi?" İbn-i Abbas şöyle cevap verdi:

"Hz. Peygamber (s.a.a) ümmetinden hiç kimse-
nin zahmete düşmesini istemezdi."⁹

Bundan dolayı, her ne kadar ikindi ve yatsı namazlarının kendi özel vakitlerinde kılınması daha faziletli olsa da bu; namazların cem edilmesinin Al-

8-Sahih-i Müslim, Namazların Cem Edilmesi Babı, h.705.

9-Müsned-i Ahmed, c.1, s.354; Sahih-i Müslim, c.2, s.151; Sunenu'l-Kubra, c.3, s.167.

lah Resulü'nün (s.a.a) sünnetine aykırı olduğu manasına gelmez, çünkü Allah Resulü de (s.a.a) bazı yerlerde böyle yapmıştır.

Soru: Neden Mekke ve Medine'de günde altı defa ezan okumaktadırlar.

Cevap: Ehlisünnet farz namazlar için günde beş defa ve fecir doğmasından önce de yine bir ezan daha okurlar.

الآذان الأول قبل الفجر مشروع؛ ليرجع القائم و يوقظ النائم و...

Fecir doğmasından önce okunan ezan; oruç tutmak, sahur yemeği yemek, gece namazı kılmak, gusül ve taharet almak ve sabah namazı kılmak isteyen kimsenin uyanması ve kalkıp hazır olması içindir.¹⁰ Ama Şia fıkıhında, fecir doğmasından önce ezan okunması hakkında Hz. Peygamber (s.a.a) ve masumlardan (a.s) nakledilen herhangi bir rivayet yoktur. Netice itibari ile bu vakitte ezan okunmasına dair herhangi bir izin elimize ulaşmamıştır.

Soru: Neden Ehlisünnet sabah namazında "es-Salatu hayrun mine'n-nevm, (Namaz uykudan hayırlıdır)" demektedir?

Cevap: Bazı Ehlisünnet kaynaklarında ezana bu cümleyi ikinci halife "Ömer b. Hattab'ın" eklediği zikredilmiştir.¹¹ Bazı kaynaklarda ise, Allah Resu-

10-Salatu'l-Mümin, s.149.

11-Muvatta-i Malik, c.1, s.72.

lû'nün (s.a.a) ezanı öğretirken bu cümleyi de sabah ezanında okumalarını emrettiği, nakledilmektedir.¹² Ama konu hakkında bu kitaplarda yazılanlar muteber olmamakta ve *Sahih-i Buhari* ve *Sahih-i Müslim* gibi kaynaklar, bu cümleyi ezan hakkında nakletmemişlerdir.¹³

Ehlibeyt (a.s) rivayetleri esasınca Şia'nın görüşü şöyledir: Ezanda böyle bir cümle bulunmamaktadır ve bu cümleyi ezana, ezanın bir parçası olarak eklemek bidat ve haramdır.¹⁴

Soru: Neden Ehlişünnet, Hz. Peygamber'in (s.a.a) ismini zikrettiği veya işittiği zaman salâvat getirmemektedir?

Cevap: Mescid-i Nebi ve Mescid-i Haram'da otururken, müezzin, Allah Resulü'nün (s.a.a) ismini anıyordu. Bizler hayret ve şaşkınlıkla hem müezzinin ve hem de azim bir topluluğu oluşturan dinleyicilerin salâvat getirmediğini müşahade ettik. Ama Ehlişünnet kitaplarına müracaat edildiği zaman, Şii'ler gibi onların da salâvata önem verdiklerini görürüz; ancak amelde ihmalkârlık yapmaktadırlar.

Sahih-i Müslim'de Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakledilir:

12-*Sünen-i İbni Mace*, c.1, s.237.

13-*Sahih-i Müslim*, Ezanın Sıfatı Babı, h. 379

14-*Cevahiru'l-Fıkıh*, Gazi İbni Berâc, s.257; *Şeraiu'l-İslam*, c.1, s.60.

قال النبي: اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول ثم صلوا علي
فانه من صلي علي صلاة صلي الله عليه عشرًا.

"Ezanı duyduğunuz zaman siz de aynen (müezzinin) söylediklerini tekrar edin! Sonra bana salâvat getirin! Çünkü her kim bana bir kere salâvat getirirse, Allah buna karşılık ona, on salâvat (rahmet) eder."¹⁵

Allah Resulü'ne (s.a.a) salâvat getirmenin bu denli fazileti olması, bazı Ehlisünnet araştırmacılarını bu konuyla ilgili kitap yazmaya yönlendirmiştir. Hâkim, Ebu İshak İsmail b. İshak, *Fazlu's-salâti ale'n-Nebî* adlı kitabında salâvat getirmenin önemi ve fazileti hakkında birçok rivayet toplamıştır. O rivayetlerden bir tanesi, Hz. Peygamber'in (s.a.a) şu buyruğudur:

إِنَّ الْبَخِيلَ لَمَنْ ذُكِرْتُ عَنْدَهُ، فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ

"İsmim anıldığında bana salâvat getirmeyen kimse insanların en cimrisidir."¹⁶

Soru: Neden Ehlisünnet namazda ellerini bağlamaktadır?

Cevap: Ehlisünnet, *Sahih-i Buhari* ve *Sahih-i Müslim* kitabında bulunan bazı rivayetlere binaen,

15-*Sahih-i Müslim*, c.2, s.4; *Müsned-i Ahmed*, c.2, s.168; *Sünen-i Tirmizi*, c.5, s.247.

16-*es-Sünen-u'l-Kubra*, c.6, s.19; *Müstedrek-i Hâkim*, c.1, s.549.

namaz halinde sağ eli sol el bileğinin üzerine konulmasını müstehap olarak bilmektedir.

Şia fakihlerine göre ise; Hz. Peygamber (s.a.a) ve Masumlar (a.s) namaz kılarken ellerini bağlamazlardı.

Şia fıkında müstehap olan ise; ellerin bacakların üzerine konulmasıdır. Bu konu hakkında imamlardan (a.s) ellerin bağlanmamasına dair hadisler nakledilmiştir Bu nedenle Şia âlimlerine göre, namazın bir parçası olarak ellerin bağlanması namazı batılder.¹⁷

Soru: Ehlişünnette, cemaat imamı neden Tekbiretü'l-İhram'dan sonra bir miktar sukut etmektedir?

Cevap: Ehlişünnet'e göre, Tekbiretü'l-İhram'dan (iftitah tekbiri) sonra namazın bir parçası olan "İstiftah Duası" (namaza başlama duası/ açılış duası) okunur ve bu konu hakkında farklı dualar da nakledilmiştir. O dualardan biri Ebu Hüreyre'nin naklettiği duadır. Ebu Hüreyre, şöyle der:

"Allah Resülü (s.a.a), Tekbiretü'l-İhram'ı söyledikten sonra ve namaz kıraatına başlamadan önce bir miktar sukut ederdi. Ben "Ey Allah'ın Resülü" dedim, "Tekbir ile kıraat arasında sukut esnasında ne okuyorsunuz?" Allah Resülü (s.a.a) bana şu cevabı verdi:

17-Şeraiu'l-İslam, c.1, s.72; Kitabu't-Taharet, c.2. s.290.

اَللّٰهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِيْ وَ بَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ، اَللّٰهُمَّ تَقْنِيْ مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُتَّقِي الثَّوْبُ الْاَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اَللّٰهُمَّ اغْسِلْنِيْ مِنْ خَطَايَايَ بِالْثَّلَجِ وَ الْمَاءِ وَ الْبَرْدِ

"Ey Allah'ım! Benimle hatalarımın arasını doğu ile batının arası gibi uzak kıl. Ey Allah'ım! Beni hatalarımdan, beyaz elbisenin kirden paklandığı gibi temizle. Ey Allah'ım! Beni, hatalarımdan su, kar ve soğuk ile yıka."¹⁸ diyorum.

Bazen çok uzun dualar da okumaktadırlar. Bundan dolayı Ehlisünnet kardeşlerimizin cemaat imamı sükût etmemekte, aksine içinden kendi kitaplarında nakledilmiş olan namaza başlama dualarından birini okumaktadır.

Soru: Niçin Ehlisünnet namazda, Fatiha ve Zamm-ı Sure'nin¹⁹ başında "Bismillâhirrahmânirrahîm" demiyor?

Cevap: Ehlisünnet mezhepleri arasında, **"Bismillâhirrahmânirrahîm"**in Kurân surelerinin bir parçası olup olmadığı konusunda ihtilaf bulunmaktadır.

18-Salatu'l-Mümin, c.1, s.191.

19-Zamm-ı Sure: Sure bitişirmek anlamına gelen zamm-ı sure, dini bir kavram olarak zamm-ı sure, namazda ayakta iken, Fatiha suresinden sonra bir sure veya üç ayet ya da bir kısa sure, uzun bir ayet okumak demektir. Hanefî mezhebine göre farz namazların ilk iki rekatinde, diğer namazların her rekatinde Fatiha suresinden sonra bir sure veya en az üç ayet okumak vaciptir. (Çev)

Bu nedenle Malikiler namazda **"Bismillâhirrahmânirrahîm"** demezler. Hanbeliler yüksek sesle söylemez, Şafiiler ise yüksek sesle okurlar ve Hanefiler ya söylemezler, söylerlerse de aheste okurlar. Fakat Ehlibeyt'ten (a.s) nakledilen rivayetlere göre, **"Bismillâhirrahmânirrahîm"** Beraat (Tevbe) suresi haricinde diğer bütün surelerin bir parçası olarak sayılmaktadır. Hamd suresi ve Zamm-ı surenin başında okunması farzdır. Öğle ve ikindi namazında ise **"Bismillâhirrahmânirrahîm"**in yüksek sesle okunması müstehaptır.

Soru: Niçin Ehlişünnet kardeşlerimiz cemaat namazı esnasında, Fatiha suresi bittikten sonra 'Âmin' derler?

Cevap: Ehlişünnet kardeşlerimiz, Ebu Hüreyre'-den nakledilen bir hadise istinaden, namazda Fatiha suresinden sonra **"Âmin"** derler. Ama Şiilere göre, Ehlibeyt'ten (a.s) nakledilen hadisler esasınca, eğer bir kimse namazda kasten **"Âmin"** derse, namazı batıl olur. Zira **"Âmin"** demek, namazın bir parçası olmadığından dolayı bu kelimeyi namaza eklemek haramdır.

Şii fakihlerine göre, cemaat namazında bulunanların, cemaat imamından "ve laddâllîn" kelimesini duyduktan sonra **"Elhamdulillahi Rabbi'l-Âlemîn"** demeleri müstehaptır. Zira İmam Cafer Sadık (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Cemaat imamı arkasında namaz kıldığında, Fatiha suresi bittikten sonra **"Âmin"** değil, **"Elhamdu-**

lillâhi Rabbi'l-Âlemîn" de."²⁰

Soru: Neden Ehlisünnet mensupları teşehhüt halinde işaret parmaklarını hareket ettirmektedirler?

Cevap: Ehlisünnet mensupları kendi kitaplarında nakledilen bazı rivayetler esasınca şöyle inanmaktadırlar: "Hz. Peygamber (s.a.a) teşehhüt halinde işaret parmağını hareket ettirerek, onunla işaret ederdi." Bu hadisi yorumlamada Ehlisünnet mezhepleri arasında görüş farklılıkları meydana gelmiştir: Maliki-ler, teşehhüt halinde işaret (şehadet) parmaklarını sürekli hareket ettirirler. Hanefiler de, teşehhütte "La İlahe" demeye başladıklarında işaret parmaklarını yukarıya doğru kaldırır ve "İllallah" derken aşağıya indirirler. Hanbeliler ise, lafzı celaleyi (Allah) dile getirmeye başladıkları zaman parmaklarıyla işaret ederler. Ancak Şafiiler, birinci teşehhütte "İllallah" diyerek parmaklarını kaldırır ve birinci teşehhütten kalkıncaya kadar yukarıda tutarlar. İkinci teşehhütte ise selam verinceye kadar parmaklarını yukarıda tutarlar."²¹

Ehlibeytten (s.a) nakledilen rivayetlere binaen Şiiilere göre, elleri -hareketsiz bir şekilde- dizlerin üstüne koymak müstehaptır. Ehlisünnet'in yapmış olduğu fiilin ise güvenilir ve sağlam bir delil ve dayanağı yoktur.

20-Vesailu's-Şia, babı 17, Namazda Kıraat Babı, h.1.

21-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1, Teşehhütte, Şehadet Parmağıyla İşaret Etmek Babı.

Soru: Neden namaz kılan bazı Ehlişünnet mensupları, namaz esnasında kendi önlerinden geçenlere mani olmaktadır?

Cevap: Hanefi ve Maliki mezhepleri gibi bazı Ehlişünnet mezhepleri, namaz kılanın önünden geçilmesinin haram ve böyle yapılması durumunda namazın batıl olduğuna inanmaktadırlar. Onlar şöyle demektedirler:

"Namaz kılan şahsın, ne olursa olsun bu işin yapılmasına mani olması gerekir."

Şafiiler bazı durumlarda bunu haram bilmekte ve Hanbelîlere göre ise bu iş mekruhtur ve böyle bir durumda namaz kılan şahsın, önünden geçen kişiyi işaretleyerek engellemesi daha iyidir.²²

Şii fakihlerine göre, gelip geçenlerin yoğun olduğu yerde namaz kılınması mekruhtur. Eğer namaz kılan şahıs, tespih ve benzeri bir şeyi önüne koyarsa, mekruhluk ortadan kalkar. Fakat namaz kılan şahsın, başkalarının önünden geçmesini engellemeye dair herhangi bir sorumluluğu yoktur.

Soru: Neden Ehlişünnet cemaat imamı bazı namazlarda secde surelerini okumaktadırlar?

Cevap: Ehlişünnet kendi kitaplarında nakledilen rivayetler esasınca, namazda secde surelerinin

22-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1, Namaz Kılanın Kimsenin Önünden Geçmek Hükmi.

okunmasını caiz bilmekte ve bazende sabah namazlarında secde surelerini okumaktadırlar.²³

ŞİİLERİN VAZİFELERİ

Ehlibeyt İmamlarından (a.s) ulaşan hadislerle dayalı Şia fıkhında, içinde secde ayeti bulunan dört surenin, farz namazlarda okunması caiz değildir. Bundan dolayı Şiilerin, Ehlisünnetin cemaat namazlarına katıldıkları zaman secde suresinin okunması halinde secde etmeleri ve namazdan sonra da namazlarını tekrar kılmaları gerekmektedir.²⁴

Soru: Neden Ehlisünnette, cemaat namazlarında uzun sureler okunmakta ve namazlar uzatılmaktadır?

Cevap: Cemaat namazlarını uzatmak ve uzun surelerin okunması, İslamî öğretiler ve Ehlisünnet kaynaklarında nakledilen rivayetlerle çelişmektedir. *Sahih-i Buhari* ve *Sahih-i Müslim*'de nakledildiği üzere, Allah Resulü'ne (s.a.a) cemaat imamlarından birinin namazı uzattığı haberini verdiklerinde, Hz. Peygamber (s.a.a) öfkeli bir şekilde Müslümanlara şöyle buyurdu:

23-*Sahih-i Buhari*, Kitabu'l-Ezan, Yatsı Namazında Secde Suresi Okumak Babı, h.768 ve Akşam Namazını Cehrî/ Sesli Kılmak Babı, h.766; *Sahih-i Müslim*, Kitabu'l-Mesâcid, Güzel Tilavet Babı, h.578.

24-Vacib ihtiyat gereği, namazlarını tekrar kılmaları gerekir.

فَأَيُّكُمْ أَمَّ النَّاسَ فَلْيُخَفِّفْ فَإِنَّ فِيهِمُ الْمَرِيضَ وَالضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ وَذَا الْحَاجَّةِ

"Sizden kim halka namaz kıldırırsa namazı (kısa) tutsun. Zira cemaatin içinde hasta, zayıf, yaşlı ve iş güç sahibi olanı vardır."²⁵

Sonuç itibari ile cemaat namazlarını uzatmak sünnete ve Hz. Peygamber (s.a.a) ve Ehlibeyt'in (a.s) siresine aykırıdır.

Soru: Cemaat namazı vaktinde Mekke ve Medine'deki mağazaların genelinin kapalı olması nasıl yorumlanmaktadır?

Cevap: Ehlişünnet mezheplerinin bazılarına göre, cemaat namazlarına katılmak farzdır. Hanbeliler şöyle demektedir: "Erkeğe; ister mukim olsun isterse yolcu, günlük beş vakit namazlarını cemaatle kılması farzdır."²⁶

Bundan dolayı Arabistan polisi, namaz vaktinde mağaza sahiplerini, mağazalarını kapatarak camilere gitmeye zorlamakta ve bunu yapmadıkları takdirde de onlar için öngörülen cezalara çarptırmaktadırlar.

Soru: Ezan vakti ya da sonrası camiden çıkmak istenildiğinde, şiddetli itirazlara maruz ka-

25-Sahih-i Buhari, c.1, s.172; Sahih-i Müslim, hadis 466. Aynı ifadeler için bkz: Müsned-i Şafii, s.51; Müsned-i Ahmed, c.2, s.271.

26-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1, İmamlık Babı, Beş Vakit Namazda İmamlık ve Delili.

İnmaktadır, bunun sebebi nedir?

Cevap: Bir önceki bölümde belirtildiği üzere, Eh-lisünnet mezheplerinden bazıları cemaat namazlarına katılmayı farz bilmektedir. Ayrıca onlardan bir grup da, ezandan sonra camiden çıkılmasını haram saymakta ve sadece zaruret halinde veya abdest tazelemek için dışarı çıkılmasını caiz bilmektedirler. Bu yüzden camiden çıkmak isteyenler, şiddetli itirazlarla karşılaşmaktadırlar.

Ehlibeyt'in (a.s) perspektifinden de, aynı şekilde ezandan sonra veya namaz vakti camiden çıkılması uygunsuz ve mekruhtur fakat haram değildir. Durum itibari ile Şiilerin, namaza ehemmiyet vermeme sözüyle itham edilememeleri için, Mekke ve Medine'-de bu işten kaçınmaları oldukça uygundur.

Soru: İnsanlar, Mekke ve Medine'de namaz saflarının birbirine bağlı olmadığı halde, neden cemaat imamına iktida etmektedirler/ uymaktadırlar?

Cevap: Eh-lisünnet, Şiilerin inançlarının aksine, cemaat namazında safların bağlı olmasını şart bilmektedir. Onlardan bazıları bir çatı altında olmasını yeterli görmekte ve onlardan başka bir grup da caminin dışı veya damında iktida edilmesini sa-hih bilmektedirler. Elbette cemaat imamın sesinin – mikrofonla da olsa- işitilmesini şart koşmaktadırlar. Diğer bir grup da 150 m. kadar olan fasılayı –aynı mekânda olunması durumunda- caiz bilmektedir.

Soru: Ehlişünnet neden Cuma namazına katılmaya aşırı önem göstermektedir?

Cevap: Onların genelinin Cuma namazına katılmaları ve gösterdikleri önemin delili; dört mezhebin bütününün, Cuma namazına katılmayı erkekler için "Farz-ı ayn" olarak bilmeleri ve sadece yolcuları bu kaideden istisna etmelerinden kaynaklanmaktadır.²⁷

Soru: Bazen Mekke ve Medine otellerinde tuvaletin tam kibleye doğru olduğu dikkatimizi çekmektedir. Neden bu konuya riayet edilmiyor?

Cevap: Ehlişünnet mensuplarının çoğu şuna inanmaktadır: Eğer bir kimse, etrafı duvarla çevrili bir mekânda tahalli (idrar veya büyük abdest) yapmak isterse, bu kimsenin önü veya arkası kibleye dönük olabilir. Ancak eğer sahra veya etrafı çevrili olmayan bir mekânda, insanın önü veya arkası kibleye dönük bir şekilde tahalli yapması haramdır. Bundan ötürü otellerde bu konuya dikkat etmezler.

Dört mezhepten, Maliki, Hanbeli ve Şafiiler şöyle söylemektedirler: "İnsanın önü veya arkası kibleye dönük olarak tahalli yapması, bina içinde olması durumunda haram değildir, ama sahrada olması durumunda haramdır."

Hanefi ise şöyle demektedir: "Bu amel mutlak manada caiz değildir."²⁸

27-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1, Cuma Namazı Bahsi ve Delili.

28-a.g.e., Kitab-ı Taharet, Tuvalet İhtiyacını Gidermek Babı.

Elbette bu hüküm, Ehlişünnet'in bazı rivayetleri ile çelişmektedir. Aşağıda zikredilen rivayete tevecüh ediniz:

"Ebu Eyyub el-Ensarî"nin naklettiği üzere, Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْغَائِطَ فَلَا يَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَلَا يُؤَلِّهَا ظَهْرَهُ
شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا

"Kişi büyük abdeste gittiği zaman önünü ve arkasını kibleye dönmesin. Fakat doğu tarafına veya batı tarafına doğru dönsün."²⁹

Sizlerin de müşahade ettiği gibi hadisten, tahalli esnasında ön veya arka tarafın kibleye doğru dönük olmasının caiz olmadığı açıkça anlaşılmaktadır. Ama hangi delile istinaden Ehlişünnet'in bu hadise niçin amel etmediğini biz de bilmiyoruz.

Şia fıkhında, tahalli esnasında bedenin ön tarafı, yani karın ve göğüs ve arka tarafı kibleye doğru olmamalıdır.

Bu nedenle eğer kişi, otel veya başka bir yerin tuvaletinde, onun ön veya arka tarafının kibleye dönük olduğunu anlarsa, kendisi bu konuya riayet etmelidir, ancak başkalarına söylemesine gerek yoktur.

Soru: Neden bazı Selefler sakallarını çok uzun bırakmaktadırlar?

29-Sahih-i Buhari, c.1, s.45; el-Musannef, c.1, s176; el-Mucemu'l-Kebir, c.4, s.143.

Cevap: Vahabiler gibi bazı gruplar, sakalı kesme veya kısaltmayı haram olarak bilmektedirler. Bundan dolayı, "**Emri Bi'l-Ma'ruf ve Nehyi Ani'l-Münker Merkezi**" (iyiliği emreden ve kötülüğü yasaklayan) görevlileri veya onların dinî eğitim verip yetiştirdiği öğrenciler, kendi dindarlıklarını göstermek için böyle yapmaktadırlar.

Soru: Ehlişünnet mensupları neden namazda kunut tutmamaktadırlar?

Cevap: Şiiler, ikinci rekâtın rükûsundan önce kunut tutmayı müstehap bilmektedirler. Ancak Ehlişünnet arasında kunutun aslı ve yeri hakkında görüş farklılıkları vardır. Onlar acı hadise ve olayların vuku bulması halinde kunut tutmayı müstehap olarak bilmektedirler.

Elbette gece namazının -teheccüt namazı- son rekâtında kunut tutmayı müstehap bildiklerini de söylememiz gerekir. Aynı şekilde Ramazan ayında cemaatle kılınan teravih namazının son bölümünde de bazen ikinci rekâtın rükûsundan sonra kunut tutmaktadırlar.

Soru: Mescid-i Haram necis olduğunda, neden onu çok yüzeysel bir şekilde temizliyorlar?

Cevap: Caminin zemini necis olduğunda, sanki zemini tathir etmiyorsa, biraz sıvı deterjan dökerek bir bez parçasıyla siliyorlar. Çünkü Ehlişünnete göre pürüzsüz nesnelerde, necasetin kendisinin gidebilmesi yeterli olmakta ve su tutulmasına gerek yoktur. Ceziri bu konu hakkında şöyle der:

"Pürüzsüz nesnelerde necis şeyin zail olması veya ortadan kalkması temizleyicilerden sayılmaktadır. Necasetin kendisi, taş, demir, bakır, kılıç, ayna, tırnak, kemik ve buna benzer şeylerin üzerinden zail olur olmaz temiz olur. Necis olan yer de kurur kurumaz temizlenir."³⁰

Şiilerin görüşüne göre, necis olan zeminin su ile yıkanması ve eğer su az ise, suyun kalan kısmının bir yerde toplanarak alınması gerekmektedir. Aynı şekilde temizleyicilerden biri olan Güneş de, beş şartla duvar ve binaları temizleyebilir. Ancak çoğu zaman temizlenmesi için gereken şartlar oluşmaz.

Soru: Neden Ehlisünnet mensupları, rükûdan kalktıktan sonra nispeten biraz daha uzun duraksıyorlar?

Cevap: Onların rükûdan sonra ayakta durmaları, "Semiallahu limen hamide" dedikten sonra okumasını müstehap olarak bildikleri duayı okumak içindir. O dua şöyledir:

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَ مِلْءَ الْأَرْضِ وَ مِلْءَ
مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ أَهْلَ الشَّاءِ وَ الْمَجْدِ أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ وَ
كُنَّا لَكَ عَبْدًا اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَ
لَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ...³¹

30-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1, Kitap-ı Taharet.

31-Sahih-i Müslim, c.2, s.47; Sünen-i İbni Mace, c.1, s.285; Sünen-i Ebu Davud, c.1, s.195.

Soru: Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebi'de müezzinler neden rükûdan sonra 'Rabbena ve leke'l-hamd' demektedirler?

Cevap: Çünkü onlar bir önceki soruda belirttiği-miz duayı okumayı müstehap olarak bilmekte ve o cümle'nin ilk kelimesi "**Rabbena ve leke'l-hamd**" olduğundan dolayı müezzinler bu ibareti söyleyerek namaz kılanların bu duayı okumakla meşgul olmalarını sağlamaktadırlar.

Soru: Neden akşam ezanı vakti gelmeden, akşam ezanı okumaktadırlar?

Cevap: Ehlişünnet güneşin batmasıyla akşam ezanını okumaktadır. Zira onlar güneşin ufukta kaybolmasını, akşam vaktinin alameti olarak saymaktadırlar; *el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa* kitabında, akşam vakti hakkında şöyle zikredilmiştir:

يبدأ المغرب من مغيب جميع قرص الشمس

"Güneş'in tamamının ufukta kaybolmasıyla, akşam vakti başlar."³²

Bu esasa binaen Ehlişünnet fıkına göre, güneş batar batmaz akşam vakti girer ve namaz kılınabilir. Bundan dolayı eğer cemaatin toplanması beklenilmezse, güneşin batmasından hemen sonra namaz kılınır. Mübarek Ramazan ayında da güneşin batmasıyla iftar edilir. Ama Şii fakihlerin görüşüne göre, bu vakitte (güneşin batmasıyla) iftar etmek caiz de-

32-*el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa*, c.1.

ğildir ve henüz akşam namazı vakti girmemiştir. Ama Ehlisünnet kardeşlerimiz genellikle ezanın okunmasından sonra halkın namaza hazırlanması için yaklaşık on dakika bekledikleri için ve Şii fahihlerinin görüşüne göre de akşam vakti tahakkuk ettiğinden dolayı, onlarla namaz kılınabilir. Ancak kişi vaktin girmediyini bilmez ve onlarla namaz kılarsa, o namazın yeniden kılması gerekir.

Soru: Neden Ehlisünnet, oruçlarını iftar etmede acele etmektedirler?

Cevap: Önceden de belirtildiği üzere, Ehlisünnet fıkhına göre güneşin batmasıyla akşam vakti girmektedir. Ama onların iftar için acele etme ve iftardan önce sofranın başında beklemeleri, güneşin batmasından sonra acelece iftar etmeyi müstehap bildiklerinden kaynaklanmaktadır.³³

Ehlisünnet'in bu konudaki delili, kendi kitaplarında Hz. Peygamber'den (s.a.a) naklettikleri bir hadistir:

لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ

"İnsanlar iftarda acele ettikleri müddetçe hayır üzere olmaya devam ederler."³⁴

Şia fıkhında, oruçlu kimsenin iftar etmeden önce akşam ve yatsı namazını eda etmesi müstehaptır.

33-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1.

34-Sahih-i Buhari, c.2, s.241; Kitabu'l-Müsne'd (Şafii), s.104; Müsne'd-i Ahmed, c.5, s.331; Sahih-i Müslim, c.3, s.131.

Fakat birisi onu bekliyorsa veya huşu ile namaz kılamayacak kadar yemeğe meyilli olursa, namazdan önce iftar etmesi daha iyidir. Ancak mümkün olduğu kadar namaz, fazilet vaktinde eda edilmelidir.³⁵

Soru: Neden Ehlişünnet cenaze namazlarını camilerde kılarlar?

Mescid-i Nebi'de cemaat namazı bittikten sonra, çoğu zaman cenaze namazı kılmaktadırlar. Netice itibari ile neden onların cenaze namazlarını camilerde kıldıkları sorusu akla gelmektedir.

Cevap: Ehlişünnet fıkhi esaslarına göre cenaze namazı, "vacib-i kifaidir". Yani eğer bir kişi veya birkaç kişi, birisinin cenaze namazını kılarsa, bu görev diğer Müslümanların üzerinden (mükellefiyetinden) kalkmış olur. Ama cenaze namazına katılmak da diğer insanlar için müstehaptır. Aynı şekilde namazı cemaatle ve daha çok insanın bulunacağı bir yerde kılmak müstehaptır. Bundan dolayı cenaze namazını camilerde ve cemaat namazlarının sonunda kılmaktadırlar.

Soru: Ehlişünnet mensupları cenaze namazlarını nasıl eda etmektedirler ve onların cenaze namazları ile Şiilerin cenaze namazları arasında ne gibi farklılıklar vardır?

Cevap: Ehlişünnet kardeşlerimiz cenaze namazlarında dört tekbir getirirler. Birinci tekbirden sonra, "Besmele ve Fatiha" suresini sessiz okur ve kısa bir

35-Tevzîhu'l-Mesâil-i Merâci. (Caferi İlmihali) Çev.

surenin ya da birkaç ayetin okunmasını da müstehap olarak bilirler.

İkinci tekbirden sonra şunları okurlar:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى
اِبْرَاهِيْمَ وَ آلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ وَ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ
عَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَ آلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ
حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ.

Okunuşu: Allahumme salli alâ Muhammed ve alâ âl-i Muhammed kemâ salleyte alâ İbrâhime ve alâ âl-i İbrâhim inneke hamîdün mecîd ve bârik alâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammed kemâ bârekte alâ İbrâhime ve alâ âl-i İbrâhim inneke hamîdün mecîd.

Sonra üçüncü tekbiri getirirler ve ölü için (uzun veya kısa) farklı dualar okurlar. Ondan sonra dördüncü tekbiri getirerek "Esselamü Aleykum ve rahmetullah" derler.³⁶

ŞİA FIKHINDA CNAZE NAMAZININ HÜKMÜ

Şia fıkına göre, cenaze namazı beş tekbir alınarak kılınır. Birinci tekbir alındıktan sonra şöyle denir:

36-Sünen-i İbni Mace, c.1, s.481; Sünen-i Ebu Davud, c.2, s.78.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

"Eşhedu en lâ ilâhe illallâhuve enne Muhammeden Resûlullah"

İkinci tekbirden sonra ise:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ

"Allahumme salli alâ Muhammed ve âl-i Muhammed."

Üçüncü tekbirden sonra da:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

"Allahumme'ğfir li'l-mû'minîne ve'l-mû'mi-nât."

Dördüncü tekbiri alındıktan sonra, ölen kişi erkek ise:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِهَذَا الْمَيِّتِ

"Allahumme'ğfir lihaze'l-meyyit."

Ve eğer ölen kimse kadın ise:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِهَذِهِ الْمَيِّتَةِ

"Allahumme'ğfir lihazihi'l-meyyit." denir ve sonra beşinci tekbiri alındıktan sonra namaz biter.

Elbette her tekbirden sonra okunması gereken müstehap dualar, fıkhi kaynaklarda zikredilmiştir.

Soru: Ehlişünnet mensupları neden ikinci rekâttan hemen sonra direk ayağa kalkıyorlar?

Cevap: Ehlisünnet, ikinci secdeden sonra istirahat oturuşunu farz bilmemektedirler ve dolayısıyla buna amel etmezler. Bu yüzden, ikinci secdeden hemen sonra direk ayağa kalkarlar. Elbette Ehlisünnet'in muteber kitapları, Hz. Peygamber'in (s.a.a) namaz kılma yöntemini şöyle zikretmişlerdir:

إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ جَلَسَ وَاعْتَمَدَ عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ قَامَ

"Allah Resulü (s.a.a) ikinci secdeden başını kaldırdığında oturur ve sonra ayağa kalkardı."³⁷

Bazı Şia fakihlerinin görüşü esasınca, teşehhüt olmayan birinci ve üçüncü rekâtta, namaz kılan şahıs, farz ihtiyat gereği ikinci secdeden sonra bir miktar hareketsiz oturmalı ve daha sonra ayağa kalkmalıdır.³⁸

Soru: Ehlisünnet mensupları selam esnasında neden sağa ve sola dönerek her iki tarafa selam vermektedirler?

Cevap: Ehlisünnet ve bazı Şia fakihleri, namaz kılan şahsın selam esnasında önce yüzünü sağ tarafa döndürerek selam vermesini ve daha sonra sol tarafa döndürerek ikinci selamı vermesini müstehap bilmektedirler.³⁹

37-Sahih-i Buhari, c.1, s.200.

38-Tevzîhu'l-Mesâil-i Merâci, c.1.

39-el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa, c.1, s.249.

Soru: Neden Ehlişünnet, namazın bitimi esnasında tekbir getirmemekte ve Şiilerin bu işi yaptıklarını görünce rahatsız olmaktadır?

Cevap: Ehlişünnet, namazın selamı verildikten sonra tekbir getirilmesini müstehap bilmemekte ve bundan dolayı selam verilme esnasında tekbir getirmemektedirler.⁴⁰ Ama Şia fıkhına göre namazın son selamından sonra üç defa tekbir getirilmesi ve tekbir getirilirken ellerin kaldırılması müstehaptır.⁴¹

Soru: Neden Ehlişünnet mensuplarından bazıları, tavaf esnasında ihram elbiselerini, sağ omuzları açık ve sol omuzları ise örtülü bir şekilde, sağ kolun altından sol omzun üstüne atmaktadır?

Cevap: Bazı Ehlişünnet mensupları şuna inanmaktadır: Erkeklerin tavaf halinde ihram elbiselerini sol omuzlarına, sağ omuzları açık kalacak şekilde atmaları müstehaptır.⁴² Ama Şia fıkhına göre, erkeklerin ihram elbiselerini, "rida" denecek veya iki omuzu örtecek şekilde atmaları gerekmektedir.

Soru: Neden Ehlişünnet cemaat imamı, cemaat namazının selamı verildikten sonra, tamamen kıblenin tersine ve namaz kılanlara doğru dönmektedirler?

Cevap: Ehlişünnete göre cemaat imamının, namazdan sonra namaz kılanlara doğru dönmesi müs-

40-a.g.e.

41-*Tevzîhu'l-Mesâil-i Merâci*.

42-*el-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa*, c.1, s.655.

tehaptır. Zira Allah Resulü'nün (s.a.a) namazdan sonra namaz kılanlara doğru dönüp onlarla sohbet ettiğine dair rivayet nakletmektedirler.⁴³

Elbette "Kahtanî" bu konuyu, kendi kitabında başka bir delilde beyan etmiştir. O bu konu hakkında şöyle der:

"Böyle yapılmasının (cemaat imamının namazın selamı verildikten sonra cemaate doğru dönmek için) nedeni şudur: İmam, imamlık hakkından dolayı cemaate sırtını dönmektedir. Namazın son bulmasıyla bu hak ortadan kalkar. Bundan dolayı imam, cemaate karşı üstünlük hissini ortadan kalkması için onlara doğru dönerek oturmaktadır."⁴⁴

43-*Sahih-i Buhari*, c.1, s.205.

44-*Salatu'l-Mümin*, s.26.

Dördüncü Bölüm

AMELLERİN SIRRI VE FELSEFESİ HAKKINDA SORULAR

GİRİŞ

İnsandaki merak hissi, onu yaptığı işlerin delillerini incelemeye itmektedir. Hac ve umre amelini yerine getiren hacıların önemli sorularından biri de, amel ve menasiklerin hikmet ve sırları hakkındaki sorulardır.

Hükümlerin hikmet ve felsefelerinin, onların teşri olmalarının tam-kâmil illet ve sebepleri olmadığına dikkat edilmelidir. Amellerin sırları, hükümlerin Kurân, hadis ve akılla güvenli bir şekilde istihracından sonra kısıtlı belirli bir alan içinde keşfedilebilir. Her ne kadar ilahi emirleri yerine getirmede, her Müslüman'ın kulluk vazifesini kayıtsız ve şartsız bir şekilde teslim olarak yapması gerekse de, hükümlerin sır ve felsefelerine teveccüh etmek, onları daha fazla ilgi ve dikkatle yerine getirmede insanın iradesini güçlendirir. Diğer taraftan, bu teveccüh insana

daha çok huzur vermekle birlikte onun manevi mutluluğa erişmesine de sebep olur.

Soru: İhramın hikmeti nedir?

Cevap: Hac ve umre niyeti edip ihram elbisesini giydikten sonra; "Telbiye"nin (**Lebbeyk, allâhumme lebbeyk...**) getirilmesiyle ihram muhakkak olur. İhramın birçok hikmeti bulunmaktadır ve biz onlardan bazılarına değineceğiz:

1. Allah'a Yakınlaşmak

Hac ve umre ibadetinin bütün sırrı Allah'a yakınlaşmak ve ilahi rahmete nail olmaktır. Bu arada ihram da insanı özel olarak Allah'a yakınlaşmaya hazırlamaktadır. Zira dikili ve renkli elbiseler, süs ve güzellik elbiseleri sayıldığından ve zahiri değerlerle övünme sebebi olduğundan, ihram elbisesini giymek, heva ve hevesleri bir kenara bırakıp, ayrıcalıklardan yüz çevirmek ve gösteriş ve şatafatla savaşmaktır. Bundan dolayı, zahiri şatafatlarla değil de, ihram elbisesini giyerek takva ve takva elbisesine önem göstermeyle alıştırma yapan kişinin hac ve umresi kabul olacaktır.

2. Huşu

İhramın farz oluşunun hikmetlerinden birisi de, insanın Hak Teâlâ karşısında hâşi (huşu sahibi) olmasıdır. İmam Rıza (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

إِنَّمَا أَمْرُوا بِالْإِحْرَامِ لِيَخْشَعُوا قَبْلَ دُخُولِهِمْ حَرَمَ اللَّهِ وَ أَمْنَهُ

"Şüphesiz insanlar Allah'ın Haremi'ne ve güvenlik bölgesine girmeden önce kalpleri huşu içine girsin diye ihrama girmekle emrolunmuşlardır."¹

3. Allah'a Yönelmek ve Dünyadan Uzaklaşmak

İhramın sade elbisesi, insanı ruhi ve deruni güzelliklere hidayet etmektedir. Çünkü eğer insan Allah'ın mülakatına gidecekse, gönlünü dünya ve dünyevi şeylere olan bağımlılıklarından kurtarmalıdır.

İmam Rıza (a.s) şöyle buyurmuştur:

لِتَلَا يَلْهُوَا وَ يَشْتَغِلُوا بِشَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا وَ زِينَتِهَا وَ لَذَاتِهَا

"İnsanlar dünya işleri, süsleri ve lezzetlerine gönül vermesin diye ihram giymeye emredilmişlerdir."²

4. Ciddiyet/ Kararlılık

İhramın hikmetlerinden bir diğeri de, hacının ciddi bir kararlılıkla hedefine doğru hareket etmesi ve yolun zorluklarının onu usandırmamasıdır.

İmam Rıza (a.s) başka bir rivayette şöyle buyurmaktadır:

1-Vesailu's-Şia, c.12, s.313; Mizanu'l-Hikmet, c.1, s.538.

2-Vesailu's-Şia, c.12, s.313; Mizanu'l-Hikmet, c.1, s.538.

وَ يَكُونُوا صَابِرِينَ [جَادِينَ] فِيمَا هُمْ قاصِدِينَ نَحْوَهُ،
مُقْبِلِينَ عَلَيْهِ بِكُلِّيَّتِهِمْ

"İhrama girmenin sırlarından bir diğeri de; (insanlar) içinde bulundukları halde sabırlı-ciddi ve gayretli olsun, O'na yönelsin, tüm varlıklarıyla ona teveccüh etsinler diye ihrama girmekle emrolunmuşlardır."³

Soru: İhramda terk edilmesi gereken şeylerin sırrı ve hikmeti nedir?

Cevap: İhrama girdikten sonra, yirmi dört şey ihrama bürünmüş kişiye haram olur. Bunlardan dördü sadece erkeklere, ikisi sırf kadınlara hastır ve geriye kalan on sekiz tanesi ise erkekler ve kadınlar arasında müşterektir.

Kadınlar ve Erkekler İçin Müşterek Haramlar:

1. Safran, misk, kâfur ve amber gibi güzel koku kullanmak veya koku sürülmüş elbise giymek.
2. Aynaya bakmak.
3. Göze sürme çekmek.
4. Güzel kokusu olmasa dahi bedene yağ sürmek.
5. Süs için parmağa yüzük takmak, eğer sevap niyetiyle takılırsa sakıncası yoktur.
6. Çöl hayvanı avlamak.

3-İlelu's-Şerayi, c.1, s.274; Vesailu's-Şia, c.12, s.314; Mizanu'l-Hikmet, c.1, s.538.

7. Öpmek, şehvet ile dokunmak ve diğer cinsi meseleler gibi erkek ve kadın arasındaki her türlü cinsel ilişki.

8. İstimna.

9. Nikâh kıymak, nikâhı kıyılmak veya nikâha şahitlik etmek.

10. Kendi veya başkalarının, ister muhrim olsun veya olmasın bedeninin kollarını temizlemek.

11. Diş çekmek.

12. El veya ayak tırnaklarını kesmek.

13. Füsûk, yalan söylemek ve küfretmek (diğerlerine karşı övünmek de füsûk sayılmaktadır).

14. Cidal (bir şeyi reddetmek veya ispat etmek için Allah'a yemin etmek; "yok vallahi" veya "evet vallahi" gibi şeyler söylemek veyahut bu manalara benzer kelimeler kullanmak).

15. İnsanın bedenine yerleşen -bit ve pire gibi- böcekleri öldürmek.

16. Silah taşımak.

17. Harem içerisinde biten ağaç veya bitkiyi yerinden sökmek.

18. Bedenden kan çıkarmak.

Sadece Erkekler İçin Haram Olan Şeyler:

1. Erkeğin başı üzerinde gölge oluşturması, ama bunun çocuk ve kadınlar için herhangi bir sakıncası

yoktur. (Bunun haram olması yol kat etmeye⁴ bağlıdır.)

2. Dikişli elbise giymek; gömlek vb.

3. Ayağın üzerini tamamen kapatan bir şey giymek. Bundan dolayı ayakkabı, çorap ve bunlar gibi ayakların üstünü kapatan her şey haramdır.

4. Erkeğin başını her hangi bir şeyle örtmesi ve başını havlu, mendil ve benzeri şeyler ile kurulaması.

Sadece Kadınlar İçin Haram Olan Şeyler:

1. Süslenmek için herhangi bir süs eşyası takmak.

2. Peçe veya benzeri bir şeyle yüzü kapatmak.

Dolayısıyla ihrama bürünmüş kadın havluyu, yüzünü kapatacak şekilde kullanamaz.⁵

Bu şeylerin ihramlıya haram olmasının hikmetleri vardır. İmam Cafer Sadık (a.s) ihramda haram olan bütün bu şeylerin sır ve hikmetinin beyanı hakkında şöyle buyurmaktadır:

وَ أَحْرَمَ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ يَمْنَعُكَ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَ
يَحْجُبُكَ عَنْ طَاعَتِهِ

4-Yol kat etmekten maksat, güneşli havada Medine'den Mekke'ye veya Mekke'den Arafat ve Mina'ya doğru hareket halindeyken, üstü kapalı araç veya şemsiye altında olunması gerektigidir.

5-Bu konuların her birinin daha geniş açıklaması için bkz: *Menasik-i Hac*, s.193-254.

"İhramlı bir kimse, muhrim olduğu andan itibaren, onu Allah'ı anmaktan alıkoyan ve Allah'a itaat etmesine mani olan her şeyi kendisine haram etmelidir."⁶

Gerçekte insan ihram elbisesini giymekle Allah'a kulluk elbisesini giymektedir. Bundan dolayı ihrama bürünmüş kişi, Allah'ın gazabına neden olan yalan, küfür ve övünme gibi fiillerden uzak durmalıdır. Zira bu fiiller hac ve umrenin ruhuna aykırıdır. Hac ve umre adayları ihram elbisesini giymeleriyle, Allah'a doğru olan manevi seyirleri başlar. Bu yüzden onlar bu yolculukta, Allah'tan başkasıyla meşgul olmamak için cinsi ve hayvani lezzetlerden uzak durmalıdırlar. Hatta kendi bedenlerini dünyalık şeyler için kullanmaktan, vücutlarını veya ziynetlerini aynada görmekten bile sakınmalıdırlar.

Aynaya bakmanın haram olmasının sırrı, insanın kendinden geçmesi ve kendini görmemezlikten gelmesidir. Zira insanın kendini görmesi Allah'ı görmesini engeller.

İhrama bürünmüş kişi, insan ve âleme karşı nasıl davranması gerektiği konusunda alıştırmayı yapmak, herkes için emniyet ve huzuru talep etmek ve Allah'ın emirlerine nasıl kulak verildiğini ve O'nun büyük veya küçük emirlerine nasıl itaat edileceğini öğrenmek için silah taşımaz, hayvan öldürmez ve hatta Harem'in ağaçlarına bile zarar vermez.

6-Mehecce'tu'l-Beyzâ, c.2, s.207.

Soru: Tavafın sırrı ve felsefesi nedir?

Cevap: Nakledilen rivayetlere göre, Hz. Âdem'in (a.s) yeryüzüne inmesinden iki bin yıl önce melekler, Allah'ın evini tavaf ediyor ve tavaf ederken şöyle diyorlardı:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

(Subhânallâh, velhamdulillâh ve lâ ilâhe illallâh, vallâhu ekber)

Melekler, Kâbe'nin inşa edilmesinden sonra Hz. Âdem'e (a.s) nasıl tavaf edileceğini öğrettiler. Onlar, Hz. Âdem (a.s) yedi tavafı bitirene kadar, onun önünde hareket ettiler.

Abdestli, gusüllü ve necasetten arınmış bir şekilde olmak tavafın şartlarından. Taharetin, tavaf şartlarından biri olmasının sırrı, tavaf eden şahsa, zahir ve batın temizlenmeden Allah'ın evini tavaf etmeye layık olmadığına anlatılmak istenmesidir.

Tavaf elbisesinin, hem mubah ve hem de helal maldan hazırlanmış olması gerekmektedir; zira hacı adayı hayatının diğer anlarında da sadece helal maldan yararlanmaya alışmalıdır. Aynı şekilde hacı adayının lüks yaşamdan, övünmekten ve gereksiz süslerden uzak durması gerektiğini öğrenmesi için ihram elbisesinin halis ipekten olmaması gerekmektedir.

Tavafta, Allah'a olan kulluk ve aşkın aşikâr olması ve tavaf eden kişinin, Allah'a kulluk sınırlarından dışarı çıkmaması gerektiğini anlaması için, 'Mutaf'

yani tavaf edilmesi gereken sınırlardan dışarı çıkmaması ve tavafın şartlarına riayet etmesi gerekmektedir.

Bu amelin başlangıç ve bitiş noktası Hacer-i Esved'dir; ta ki insan, başlangıç ve sonunun Allah Teâlâ'da sonuçlandığını algılasın. Zira bu değerli taş Allah'ın bir nişanesidir.

Soru: Makam-ı İbrahim (a.s) arkasında namaz kılmanın hikmet ve felsefesi nedir?

Cevap: Bazı Kurân ayetleri esasınca Yüce Allah Kâbe'yi, insanların ayakta kalma sebebi olarak karar kılmıştır:

﴿جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ﴾

*"Allah; Kâbe'yi, o saygıdeğer evi ayakta kalma (ve canlanma) sebebi olarak karar kıldı."*⁷

Namaz dinin direğidir ve namazın kıblesi de Kâbe'dir. Bundan dolayı namaz ve Kâbe arasında sağlam bir bağ bulunmaktadır.

Makam, Halil İbrahim'in (a.s) nişanesini taşıyan bir taştır. Makam arkasında namaz kılmak, Allah'la vuslata ulaşmak için bir önder ve kılavuzun olması gerekliliğini beyan etmektedir.

Ebu Hamza şöyle der: İmam Bakır (a.s) Mescid-i Haram'da oturur halde tavaf edenleri izlemekteydi ve o esnada bana şöyle buyurdu: **"Ey Ebu Hamza!**

Bu halk bir şeye mi emredildiler?" Ben, "Bilmiyorum" dedim. Bunun üzerine İmam Bakır (a.s) şöyle buyurdu:

إِنَّمَا أُمِرُوا أَنْ يَطُوفُوا بِهَذِهِ الْأَحْجَارِ ثُمَّ يَأْتُونَا فَيَعْلَمُونَا
وَلَا يَتَّبِعُهُمْ

"Onlar, bu taşları tavaf ettikten sonra bizim yanımıza gelmeye ve bize olan velayetlerini sunmaya emredilmişlerdir."⁸

Dolayısıyla, Makam'ın arkasında namaz kılmak, imam ve rehberin arkasında durmak ve Allah'a doğru yönelmektir.

Soru: Safa ve Merve arasında sa'y yapmanın hikmeti nedir?

Cevap: Safa, Mescid-i Haram'ın güneydoğusunda ve Merve ise kuzeyinde bulunur ve ikisinin arasındaki mesafe 420 metredir. Tıpkı rivayetlerde nakledildiği üzere sa'y'in aslı, İbrahimî bir yöntem ve Hz. İsmail'in (a.s) annesi Hz. Hacer'in (s.a) çabalarının simgesidir.

Hz. İbrahim (a.s) Yüce Allah'ın emriyle, hanımı Hz. Hacer'i (s.a) ve oğlu İsmail'i (a.s) Mekke'nin kuru topraklarına bırakır ve gider. İsmail (a.s) susuz ve Hz. Hacer (s.a) ise su arayışı içindedir. O, önce Safa'ya doğru koşar ve şöyle seslenir:

8-Vesailu's-Şia, c.14, s.324; Usul-u Kâfî, c.1, s.393.

هَلْ بِالْوَادِي مِنْ أَنِيسٍ

"Acaba bu topraklarda dost ve arkadaşlık edecek kimse var mıdır?"

Daha sonra Merve'ye gider ve bu işi yedi defa tekrarlar. Sonra oğlu İsmail'in (a.s) yanına gelir ve onun ayaklarının altından bir suyun (Zemzem) kaynadığını görür.⁹

Safa ile Merve arasında sa'y etmekle, iman abidesi bir hanım olan Hacer'in (s.a) çabaları yâd edilmektedir. İnsan korku ve ümit arasında kalmaktadır. Bu iki dağ arasında sa'y yapan insan, aynı ilahi dergâha gidip gelen ve halisane hizmetlerini izhar eden bir kimseye benzer. Bu gidiş ve gelişler, âlemdeki bütün varlıkların iniş ve yükselişlerinin bir cilvesidir. Safa ve Merve arasında sa'y etmenin diğer bir felsefesini de İmam Sadık (a.s) şöyle beyan etmektedir:

"Safa'da durmak, insanı kıyamet günü ilahi mülakat için ruh ve zahirini hazırlar ve Merve'ye varmakla da insan, Allah için cömertlik ve ke-rem sıfatlarına bürünerek, kendinde olan kötü sıfatları yok etmelidir."¹⁰

Hatırlatılması gerektiği üzere, cahiliyet asrında müşrikler Safa dağının tepesine ismi 'Esâf' olan ve

9-Biharul-Envar, c.12, s.106, c.96, s.233; Vesailu's-Şia, c.13, s.470.

10-Müstedreki'l-Vesâil, c.10, s.173.

Mina dağının tepesine ise "Nâile" isimli bir put yerleştirmişlerdi. Bundan dolayı Müslümanlar Safa ve Merve arasında sa'y etmenin güzel bir amel olmadığını sanırlardı. Bakara suresi 158. ayetinin nazil olmasıyla Yüce Allah, Safa ve Merve'yi ilahî nişaneler olarak tanıtmış ve cahillerin uygunsuz amellerinin, müminleri Safa ve Merve arasında sa'y yapmaktan alıkoymaması gerektiğini buyurmuştur.¹¹

Sa'y'in bir bölümünde erkeklerin "hervele" (hızlı yürüme) yapmaları müstehaptır. İmam Cafer Sadık (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Bu bölümde, nefsanî heveslerden kaçarcasına onu ayaklar altına alarak, kendi güç ve gururundan kaçır gibi 'Hervele' yap."¹²

Soru: Arafat'ın hikmeti nedir?

Cevap: Arafat, 18 kilometrekare genişliğinde olan, Mekke'nin 22 km. güneydoğusunda (Mekke ile Taif yolu arasında) yer alan bir sahradır. Hacı adaylarının, Zilhicce ayının 9. günü öğlen vaktinden güneş batıncaya kadar orada kalmaları farzdır. Ama bu toprakların 'Arafat' olarak adlandırılmasının felsefesine gelince; Cebrail (a.s), İbrahim'e (a.s) şöyle hitap etti:

إِعْتَرِفْ بِذَنْبِكَ وَاعْرِفْ مَنَاسِكَكَ

11-Tefsir-i Numune, c.1, s.537; Tefsiri Kummî, s.54; Biharu'l-Envar, c.99, s.235.

12-Biharu'l-Envar, c.99, s.124.

"Günahlarını itiraf et ve (hac) amellerini tanı."

İtiraf et denilmesinden ötürü bu mekâna "Arafat" ismi verilmiştir.¹³

Bazıları ise şöyle demektedir: Hz. Âdem (a.s) ve Hz. Havva (s.a) bu topraklarda birbirlerini tanıdıkları için, "Arafat" denilmiştir.¹⁴

Bazıları ise şuna inanmaktadır: Bu topraklara, Allah'ı tanımak için hazır bir ortam olmasından dolayı, Arafat denilmektedir.¹⁵

Arafat'ta vakfe yapmanın felsefesi ise; insanın, Arafat, Meş'ar ve Mina'da vakfe yaparak ve Allah'ın dergâhında nale edip gözyaşı döken beyaz ve sade iki parça beze bürünmüş farklı ülkelerden olan kalabalık insan selini görerek, hacıların mahşer, kıyamet ve Allah'ın karşısında duracakları günü hatırlamalarıdır.¹⁶

Hz. Ali'ye (a.s) "Neden Arafat, Mekke dışında karar kılınmıştır?" diye sorulduğunda İmam Ali (a.s) şöyle cevap vermiştir:

"Kâbe, Allah'ın odası ve Harem ise O'nun evidir. Misafirler onun menzil ve evine girmek istedikleri zaman, evin kapısında durarak ona doğru yakarıp, nale ederler."¹⁷

13-İlelu's-Şerayi, c.2,s.436.

14-Tefsir-i Numune, c.2, s.60.

15-a.g.e.

16-Pertuyi ez Meş'ali Hidayet, Esrar ve Maarif-i Hac, s.22.

17-Usul-u Kâfi, c.4, s.224.

Dolayısıyla bu yerin diğer bir sırrı da, insanın bu güvenli ilahi Harem'e girebilmesi için hazırlıklı olması ve temizlenmesi gerektiğini öğrenmesidir.

İMAMET VE VELAYET'İN TECELLİSİ

Arafat'ta vakfe yapmanın bir diğer hikmeti de, bu toprakların velayet ve imametle olan sağlam bağıdır. Zira bazı rivayetler esasınca "İkmal-i Din Ayeti" (dinin kâmil olduğuna dair ayet) bu topraklarda nazil olmuştur.¹⁸

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

*"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim."*¹⁹

Ancak Hz. Peygamber (s.a.a), düşmanların muhalefet etmesinden çekindiği için Hz. Ali'nin (a.s) imametini aşikâr etmemiş ve bunun için uygun bir fırsat kollamıştır. "Gadir-i Hum" gününde şu ayetin nazil olmasıyla kesin emir gelmiş ve Allah Resulü de (s.a.a) aşikâra Hz. Ali'nin (a.s) imametini insanlara duyurmuştur.²⁰

18-*ed-Durru'l-Mensur*, ayetin açıklaması; *el-Mizan*, c.5, s.178 ve 209.

19-Mâide, 3.

20-*el-Mizan*, c.5, s.178 ve 209.

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ
فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾

*"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan korur."*²¹

İmam Mehdi'nin (a.f) özel naiplerinden olan Muhammed b. Osman Amiri de bu konuda şöyle der:

وَاللَّهُ إِنَّ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ لَيَحْضُرُ الْمَوْسِمَ كُلَّ سَنَةٍ، يَرَى النَّاسَ
وَيَعْرِفُهُمْ وَيَرَوْنَهُ وَلَا يَعْرِفُونَهُ

"Allah'a yemin olsun ki! Şüphesiz Hz. Mehdi (a.f) her yıl hac merasiminde hazır bulunur, insanları görür ve tanır. Halk da onu görür, fakat tanımaz."²²

Ayrıca, bu sahrada Arefe duasını okumak ve İmam Hüseyin'in (a.s) ağlayış ve gözyaşlarını anımsamak, insanların maneviyatlarının ve imametle ilişkilerinin güçlenmesine neden olmaktadır.

Soru: Vakfe zamanının hikmeti nedir?

Cevap: Hz. Peygamberimize (s.a.a) "Neden Zil-hicce ayının dokuzuncu günü, Arafat'ta vakfe günü olarak belirlenmiştir?" diye sorduklarında, Allah Re-

21-Mâide, 67.

22-Men La Yahzuru'l-Fakih, c.2, s.520.

sulü (s.a.a) cevaben şöyle buyurmuştur:

"Hz. Âdem, Allah'a karşı 'terk-i evlâ' yaptığında, ikinci vaktiydi. Yüce Allah, benim ümmetime, o saatlerde ve en iyi mekânda vakfe yaparak yakarış ve dua etmelerini emretti ve onlar için cennet hazırladı. İnsanların Arafat'tan ayrılma vakti, Hz. Âdem'in Allah katında özel ke-limelerle tövbe ettiği ve tövbesinin kabul olduğu zamandır."²³

Soru: Meş'aru'l-Haram'ın sırrı nedir?

Cevap: Meş'ar, Arafat'a 12 km. uzaklıkta, "Me'-zemîn" ve "Vadi-i Muhassar" isimli iki boğaz ve iki dağ arasında bulunmaktadır. Hacılar, güneşin batmasının ardından Arafat'tan Meş'are gelerek sabaha kadar orada vakfe yaparlar.

Meş'ar'e, "Meş'ar" denilmesinin nedeni; bu mekânın, haccın bir nişanesi ve Allah'ı arayışta olmanın, O'nu tanıma ve ibadet yolunun bir göstergesi olmasından dolayıdır. Bu bölgeye, "yakınlaşmak ve toplanmak" manasında olduğu için "Müzdelife"de denilmektedir. Nitekim Cebrail (a.s), İbrahim'e (a.s) şöyle hitap etmiştir:

إِزْدَلِفْ إِلَى الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ

"Meş'aru'l-Haram'a doğru hareket et ve ona yakınlaş."²⁴

23-Vesailu's-Şia, c.13, bab.19, h.8.

24-Biharu'l-Envar, c.96, s.266; İlelu's-Şerayi, c.2, s.436;

Müminlerin Emiri Hz. Ali'ye (a.s) "Meş'aru'l-Haram"ın, Harem'de olmasının delili hakkında soru sorduklarında Hz. Ali (a.s) şöyle cevap verdi:

"Hacılara Mekke'ye girme izni verildiği vakit, onları ikinci hicapta durdurdular. Daha sonra onların Meş'ar'de ağlama ve figanları çoğalınca, onlara Kurban kesmeye hazırlanmaları için izin verildi."²⁵

Çağımızın büyük âlim ve filozoflarından olan değerli üstad Ayetullah Cevad Amulî, Meş'aru'l-Haram'ın esrarı hakkında şöyle yazmaktadır:

"Meş'aru'l-Haram'da vakfe yapmanın sırrı; hac vazifesini yerine getiren kişinin kalbinin, takvalı olarak tanınması için, kalbini takva şiarıyla tanıştırmayı ve Allah'tan sakınma ve korkmayı kalbinin şiarı olarak karar kılmasıdır. Zira her kavmin şiarı o kavmin tanıtıcısıdır. Dolayısıyla her ne kadar bütün hac amellerinde, takva söz konusu olsa da, onun özel tecellisi, Meş'aru'l-Haram'da vukuf anında onun sırlarını derk edenlere meşhud olur (görünür)."²⁶

Soru: Remy-i Cemerat yani; Şeytanları Taşlamanın hikmeti nedir?

Cevap: Hacılar, Zilhicce ayının dokuzuncu günü "Akabe Cemresi", on birinci ve on ikinci gününde

Vesailu's-Şia, c.11, s.237.

25-*Tehzibu'l-Ahkâm*, c.5, s.448.

26-*Subhayi Hac*, s.435.

ise "Küçük Cemre" ve "Orta Cemre" adı verilen yerlere taşlar atarlar.

Hız. Ali'nin (a.s) buyurduğu üzere, şeytan kendini Hız. İbrahim'e (a.s) gösterdiğinde, Cebrail (a.s) ona yedi taş atarak şeytanı kendisinden uzaklaştırmasını emretmiştir.²⁷

Sonraları ise, Hız. İbrahim'in (a.s) şeytana doğru taş attığı bu mekânlar 'Cemerat' olarak adlandırılmıştır.

İmam Cafer Sadık (a.s) cemeratları taşlamanın hikmeti hakkında şöyle buyurmaktadır:

وارم الشهوات و الحساسة و الدناءة و الأفعال الذميمة عند
رمي الجمرات

"Cemereleri taşlarken, şehvetleri, rezillikleri ve kötü sıfatları kendinden uzaklaştır. Onları kendi taşlarıyla hedef karar kıl."²⁸

Şeytanı taşa tutmak, bir nevi insanın onunla olan savaşının sembolüdür. Gerçekte hacılar böyle yapmakla, can ve gönüllerinde şeytanın yerini, rahmani meleklerin alması için, nefsanî hevesi (içsel şeytan) ve iblisi (dış şeytan) kendilerinden uzaklaştırırlar.

Bu amelin aralıklı olarak yapılması, insanda gaf-

27-el-Hac ve'l-Umre fi'l-Kitab ve's-Sünne, s.230; İlelu's-Şerayi, c.1, s.437.

28-Ferhenkname-i Esrar ve Maarif-i Hac, s. 218-219; Mizanu'l-Hikmet c.1, s.538.

let ve gevşekliğin artmaması için, şeytanla olan mücadelelenin sürekli olması gerektiğinin bir göstergesidir. İnsanın sürekli olarak onun vesveselerine karşı Allah'a sığınması ve onu kendinden uzaklaştırarak her türlü rezilliklerden uzaklaşması gerekmektedir.

Cemrelerin sayıları (ilk, orta ve son cemre), haka ulaşmak için çeşitli engellerin aşılması gerektiğine işaret etmektedir. Bu engellerin, yaşamın her anında insanın karşısına çıkması mümkündür ve insanın bu engellerin hepsini aşması gerekmektedir.

Soru: Kurban kesmenin hikmeti nedir?

Cevap: Tarihte ilk kurban kesme olayı Habil ve Kabil zamanına dönmektedir.²⁹ Hz. Nuh da (a.s) tufandan sonra tarihin ikinci kurbanını kesmiştir. Ondan sonra İbrahim (a.s), Yüce Allah tarafından İsmail'i (a.s) kurban etmeye emredilmiştir.³⁰ Son olarak ise, Allah Resulü (s.a.a) 'Veda Haccı'nda, altmışaltı kendi ve otuzdört tanesi de Hz. Ali (a.s) tarafından olmak üzere toplam yüz deve kurban etmiştir.

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

إِذْبَحْ حَنْجَرَتِي الْهُوِي وَ الطَّمَعِ عِنْدَ الذَّبِيحَةِ

"Kurban keserken, heva-heves ve ihtirasını boğazla."³¹

29-Mâide, 27 ve 30.

30-Saffat, 102 ve 107.

31-Misbâhu's-Şeria, s.49; Müstedreki'l-Vesâil, c.10, s.173; Biharu'l-Envar, c.96, s.125.

Kurban kesmenin sırrının fedakârlık, teslimiyet ve Allah'a yakınlaşma olmasının yanı sıra; hacının, koyun keserken kendi hayvanî nefsinin kurban edip, şehvani nefis ve şeytani vesveselerin onda etki bırakmaması için artık heva ve heveslerinin peşine düşmemesi gerekir.

Ebu Basir, İmam Sadık'a (a.s): "Kurban kesmenin sebebi nedir?" diye sorduğunda İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu:

"Şüphesiz kurbanının yere akacak ilk kandamla, kurban sahibinin geçmiş günahları affedilir. Kurban kesmenin ikinci delili ise, Yüce Allah'ın, kimin gizlide kendisinden korktuğu konusunda kendi ilmini aşikâr etmek istemesidir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ

مِنْكُمْ﴾

*"Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır."*³²

Sonra İmam (a.s) şöyle buyurdu:

"Bak! Yüce Allah, Habil'in kurbanını nasıl kabul etti ve Kabil'in kurbanını geri çevirdi."³³

32-Hacc, 37.

33-Vesailu's-Şia, c.14, s.206.

Kurban kesmenin hikmetlerinden bir diğeri de ihtiyaç sahiplerinin kurban etinden faydalanma ve istifâ etmeleridir.

Allah Resulü (s.a.a), bu amelin diğeri bir felsefesi hakkında şöyle buyurmaktadır:

إِنَّمَا جَعَلَ اللَّهُ هَذَا الْأُضْحَى لِشَبْعِ مَسَاكِينِهِمْ مِنَ اللَّحْمِ
فَاطْعُمُوهُمْ

"Şüphesiz Allah Teâlâ kurban kesmeyi, fakirlerin kurbanların etinden yararlanmaları için farz kılmıştır, bundan dolayı onlara kurban etiy-le ikramda bulunun."³⁴

İmam Sadık (a.s) kurban kesmenin bir diğeri felsefesini de ekonomik açıdan rahatlık ve fakirlerin yararlanması olarak bildirmiştir.³⁵

Soru: Hacda, "Halk" ve "Taksir"in felsefesi nedir?

Cevap: Fıkıh dilinde "Halk", yani başı tıraş etmek ve "Taksir" ise kurban kestikten sonra başın veya tırnakların bir bölümünün kısaltılmasıdır.

Başı tıraş etmek kulluk nişanesidir. Herkesin bildiği gibi saç, erkek için süs ve güzellik sebebidir. Böyle yapmakla insan, ziynetlerden geçerek Allah karşısında teslimiyetle boyun eği.

34-Men La Yahzuru'l-Fakih, c.2, s.200; Vesailu's-Şia, c.14, s.167 ve 205; Müstedrek-i Sefinetu'l-Bihar, s.6, s.452.

35-İlelu's-Şerayi, s. 437.

Zahirî ve batınî kirlerden arınmayı da Halk'ın sırlarından bir tanesi olarak addedebiliriz. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

احْلِقِ الْعُيُوبَ الظَّاهِرَةَ وَ الْبَاطِنَةَ بِحَلْقِ رَأْسِكَ

"Başını tıraş ederken zahiri ve batini ayıplarını tıraş et (kendinden uzaklaştır)." ³⁶

Başı tıraş etmek; yani heves, şehvet ve dünyaya tapmayı yok etmektir. Umre-i müfrede de yapılması gereken, saç kesmek (Taksir) ise –Hekim Rafîî Kazvinî'nin buyurduğu gibi- hayatın fazlalıklarından uzaklaşmaya işaret etmektedir. Yani her şeyden geçmek ve dünyalık şeylerin sevgisini kalpten dışarı atarak, kalpte sadece Allah'a yer verme manasındadır. ³⁷

Halk yapmanın diğer bir sırrı da, bu işin Allah karşısında alçukgönüllü olmanın bir göstergesi olmasıdır. İmam Caferi Sadık (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Allah Resulü (s.a.a) kendi başını, Yüce Allah karşısında alçak gönüllü ve mütevazı olmak için tıraş etti." ³⁸

İmam Sadık'a (a.s), "Neden ilk defa hacca giden

36-Misbâhu's-Şeria, s.76; Mizanu'l-Hikmet, c.1, s.538.

37-Esrar ve Maarif-i Hac, s.56.

38-Biharu'l-Envar, c.96, s.30; Usul-u Kâfi, c.4, s.193; İlelu's-Şerayi, c.2, s.401.

kimseye, başı tıraş etmek farz kılınmıştır?" diye sorulduğunda, İmam (a.s) şöyle cevap vermiştir:

"Çünkü bu işi yapmakla, kendindeki emniyet nişanesini aşikâr etmiştir. Allah'ın şöyle buyurduğunu duymadınız mı?

﴿لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ﴾

*"Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz."*³⁹

39-Fetih, 27; Biharu'l-Envar, c.10, s.187.

Beşinci Bölüm

TARİHE DAYALI SORULAR

Soru: Mescid-i Nebevî'nin tarihçesi nedir ve kaç bölümden oluşmaktadır?

Cevap: Allah Resulü'nün (s.a.a) Medine'ye girdikten sonra yaptığı ilk iş, mescit yapmak idi. Bu mekân, Mescid-i Haram'dan sonra en üstün ve en yüce mescittir. Allah Resulü (s.a.a) orada namaz kılınmasının fazileti hakkında şöyle buyurmuştur:

صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِي غَيْرِهِ إِلَّا
الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ

"Benim mescidimde bir namaz kılmak, Mescid-i Haram hariç, diğer mescitlerde bin namaz kılmaktan daha faziletlidir."¹

"Mescid-i Nebevî", zamanla tedrici olarak genişletilmiş ve en büyük genişlemesi ise, Melik Fahd'ın padişahlığı döneminde olmuştur. Bugünkü mescidin 10 minaresi ve 2 bin 104 sütunu bulunmaktadır.

1-Tehzibu'l-Ahkâm, c.6, s.15; Vesailu's-Şia, c.5, s.281; Müsned-i Ahmed, c.1, s.184; Sahih-i Buhari, c.2, s.57.

Mescid-i Nebevî'nin mübarek bölümlerinden olan şu mekânlara işaret etmek mümkündür:

1. Ravza-i Şerif

Allah Resulü'nün (s.a.a) cennetten bir parça olarak tanıttığı, Peygamberimizin (s.a.a) kabri ile minberi arasındaki bölüme "Ravza-i Şerif" veya "Ravza-i Mutahhara" denir. Peygamber Efendimizin (s.a.a) kabri, minberi ve mihrabı orada bulunmaktadır.

2. Kubbetu'l-Hadrâ/ Yeşil Kubbe

678 yılında, Memlûklü Sultan Kalavun, Hz. Peygamber'in (s.a.a) mutahhar kabrinin üzerine kümbet yapmıştır. 853, 873 ve 881 yıllarında da odanın zeminine taş döşeme yapılarak kümbet restore edilmiştir. 886 yılında ise mescidin kümbeti, yangın nedeniyle zarar görmüş ve bundan dolayı 887 yılında tamirat ve yenileme yapılmıştır.

1233 yılında Osmanlı Padişahı Sultan Mahmut zamanında da kümbet yenilenmiş ve o zamana kadar mor renkli olan kümbet, Sultan Abdülmecit devrinde rengi değiştirilerek yeşile boyanmış ve 'Kubbetu'l-Hadra' (Yeşil Kubbe) olarak meşhur olmuştur.

3. Minber

Hz. Peygamber (s.a.a) risaletinin başlangıç yıllarında, mescidinde cemaate hitap ederken, hurma ağacına yaslanıyordu. O hazretin oradan ayrılmasıyla, ağaç deve misali ardı sıra naleler etmeye başlamış ve Allah Resulü'nün (s.a.a) onu eliyle okşamasıyla susmuştur.

Daha sonra ashaptan birisinin tavsiyesi üzerine Hz. Peygamber'in (s.a.a) oturması için minber yapılmıştır. Şayet bu minber, ilk yıllarda çamurdan yapılmış basamak şeklinde bir oturma yeri idi. Daha sonra Hicri Kameri 7. yüzyılda ağaçtan üç basamaklı bir minber yapılmış ve bu minber uzun bir müddet boyunca kullanılmıştır. Sonraları ise bu minbere, bir marangoz tarafından altı basamak daha ilave edilmiştir. 654 yılında Mescid-i Nebevî'de yangın çıkmış ve bu yangın sonucu yanan minber, şimdiki minberin altına gömülmüştür.

Yine 664 yılında Mısır Memlûklüleri'nden 'Baybars' tarafından yeni bir minber yapıp Mescid-i Nebevî'ye gönderildi. Ondan sonra 797 yılında başka bir minber ve ardından 820 yılında bir minber daha yapıldı ve bu minber 886 yılında çıkan yangında yandı. 889 yılında Kayıtbay'ın gönderdiği minberin yerini alan 998 yılında Osmanlı Sultan Murat'ın gönderdiği minber, şimdiye kadar varlığını korumuştur.²

4. Mihrap

Hz. Peygamber'in (s.a.a) namaz kıldırıldığı yer, tam olarak belli idi. "Velid", mescidin genişletilmesi emrini vermiş ve Ömer b. Abdülaziz onu icra ederek, o hazretin namaz kıldırıldığı yere mihrap yaptırmıştır. Bu mihrap, Osmanlı zamanında Kurân ayetleriyle süslenmiştir.

2-İslamî Eserler; Mekke ve Medine, s.178-179.

Asıl mihraba ek olarak –kıble yönünde- iki mihrap daha bulunmaktadır. Birincisi, mescidin güney duvarında yer alan ve günümüzde cemaat imamının durduğu yer olan "Osmanlı Mihrabı"dır. İkinci ise, Allah Resulü'nün (s.a.a) mihrabının batısında bulunan "Süleymanî Mihrabı"dır.

Ayrıca, Hz. Peygamber'in (s.a.a) türbesinin kuzey duvarının bitiminde "Teheccüd Mihrabı" bulunmaktadır. Resulullah (s.a.a), teheccüd namazını eda etmek için bazı geceleri orada geçirdiğinden dolayı bu adla anılmaktadır.

5. Hz. Peygamber'in (s.a.a) Kabri ve Hücresi

Mescidin yapımı esnasında, onun doğu bölümünde Hz. Peygamber'in (s.a.a) ve eşlerinin yaşaması için hücreler inşa edilmişti ve bu hücreler, Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra da yaklaşık olarak doksan yıl kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Allah Resulü (s.a.a), vefat etmiş olduğu hücrede toprağa verilmiştir. Daha sonra birinci ve ikinci halifeyi o hazretin yanına defnetmişlerdir.

Hz. Fatıma'nın (s.a) evinin bulunduğu hücrenin büyüklüğü onaltı metre uzunluğunda ve onbeş metre eninde olup toplamda iki yüz kırk metredir ve üzerine türbe/ zarih yapılmıştır.

6. Mescidin Sütunları

Bu eski mescidin, özel tarih ve manevi geçmişe sahip olan sütunları, her ne kadar çeşitli restorasyon-

lar sonucunda değişmiş olsalar da, kendilerine has özel isimleri ile tarihte ebedileşmişlerdir. Günümüzde bu sütunlar diğer sütunlardan çok farklı ve belirgindirler.

a) Serir Sütunu

Bu sütun, Allah Resulü'nün (s.a.a) itikâf ettiği yerdedir. Ashap, Hz. Peygamber'in (s.a.a) istirahat etmesi için bu sütunun yanına yapraklı hurma dallarından veya bir yatak bırakırlardı.

b) Bekçiler/Ali (a.s) Sütunu

Bu mekânda Hz. Ali'nin (a.s), Hz. Peygamberi (s.a.a) korumak için bekçilik yaptığı nakledilmiştir. Bu nedenle bu sütuna "Hars" ya da "Mahres" sütunu da denilmektedir.

c) Vufûd (Heyetler) Sütunu

Çoğul hali "Vufûd" olan "Vefd" kelimesi, heyet ve temsilcilik anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber (s.a.a) bu mekânı, kabile büyükleri ve temsilcileri ile görüşmek ve orada onlarla sohbet etmek için belirlemiştir. Bu mekân sonraları "Ustuvânetu'l-Vufûd" (Heyetler Sütunu) olarak tanınmıştır.

d) Tevbe Sütunu

"Ben-i Kurayza Yahudileri", Hz. Peygamber (s.a.a) ile ona karşı düşmanlarla birlik olmamaya dair antlaşma imzaladılar. Fakat Ahzab Savaşı'nda bu antlaşmalarını bozarak ihanet ettiler. Bundan dolayı Allah Resulü (s.a.a) onları muhasara altına aldı.

"Ebu Lübâbe", Hz. Peygamber (s.a.a) tarafından onlarla konuşmak ve meşveret etmek için Yahudilerin yanına gitti. Yahudiler ona ne yapmaları gerektiğini sorduklarında, Ebu Lübâbe işaretle, antlaşmalarına uymadıkları için artık onları ölümün beklediğini anlattı. Ebu Lübâbe'nin bu hareketi, Yahudilerin Müslümanlarla ağır bir savaşa girmesine neden olabildi.

Ebu Lübâbe yapmış olduğu bu hatanın farkına varır varmaz, Yahudilerin kalesinden çıkarak direk mescide doğru gitti ve kendini mescidin sütunlarından birine bağladı ve ağlayarak tövbe etmeye başladı. Yüce Allah bir ayetinde³ onun tövbesini kabul ettiğini bildirdi. Bu sebepten ötürü bu sütuna "Ustuvânetu't-Tövbe" (Tövbe Sütunu) adı verilmiştir.

e) Muhacirler Sütunu (Ayşe'nin Kurası)

Bu sütunun "Kura Sütunu" olarak adlandırılmasının sebebi Ayşe'nin, Hz. Peygamber'den (s.a.a) naklettiği şu hadistir:

"Bu Mescid'in içerisinde öyle bir yer vardır ki, orada namaz kılmanın sevabını, kadrini ve kıymetini insanlar bilmiş olsalardı, aralarında kura çekerlerdi."

Bu sütuna, hadisi Ayşe'nin nakletmesinden dolayı "Ayşe" ve Muhacirlerin etrafında toplanması nedeniyle de "Muhacir" sütunu adı verilmiştir.

3-Tevbe, 102.

f) Muhallaka Sütunu

"Muhallaka" kokulu manasına gelmektedir. Bu sütunun bu adla adlandırılması, mescidin havasının güzel kokması için bu sütuna "ud" konulmasından dolayıdır. Bu adet, Abbasi halifelerinden Mehdi zamanında ve eşi Heyzeran tarafından başlatılmış daha sonraları devam ettirilmiştir.

7. Cebrail (a.s) Makamı

Cebrail'in (a.s), Allah Resülü'nün (s.a.a) yanına geldiği yer olması hasebiyle "Cebrail Sütunu" olarak isimlendirilmiştir. Burası aynı zamanda Peygamber Efendimizin biricik kızı, Hz. Fatıma-i Zehra'nın (s.a) evinin girişidir. Bu sütun "Murabbaatu'l-Kabr" olarak da adlandırılmıştır. Bu sütun hali hazırda Hücre-i Şerif'in içinde olup asırlarca ulaşılması mümkün olmamıştır.

8. Teheccüd Sütunu

Doğu tarafa uzanan kuzey duvarın devamında ve Hz. Fatıma'nın (s.a) evinin kuzey duvarı bitiminde "Teheccüt Mihrabı" vardır. Bu mihraba yönelen kimsenin sol kolu üzerinde "Cebrail (a.s) Kapısı" ve sağ kolu üzerinde "Cebrail (a.s) Makamı" vardır. Bu nokta Peygamber (s.a.a) zamanında mescidin dışındaydı ve Resulullah (s.a.a) gece namazını burada kılardı.

Soru: On iki imamın (a.s) ismi ne zamandan beri Mescid-i Nebvî'nin avlusuna yazılmıştır?

Cevap: Mescid-i Nebevî'nin (s.a.a) duvarlarında levhalar asılı iki avlusu bulunmaktadır. Eğer mescidin birinci avlusunda kibleye doğru durursanız, karşınızdaki duvarda, Allah Resulü'nden (s.a.a) Mescid-i Nebevî'de namaz kılmanın fazileti hakkında rivayet edilen şu hadisi görürsünüz:

صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِي غَيْرِهِ إِلَّا
الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ

"Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, Mekke'deki Mescid-i Haram hariç başka mescitlerde kılınan bin namazdan hayırlıdır."⁴

Bu avlunun etrafında zemini yeşil kaplı, üzerlerinde: Ebu Hüreyre, Hasan, Osman, Ebubekir Sıddık, Allah (azze ve celle), Maşallah, Muhammed Resulullah ve kefâ billahi şehidâ, Ömer el-Faruk, Aliyyu'l-Murteza, Hüseyni's-Sibt ve Abbas" yazılı tablolar bulunmaktadır.

Sağ tarafta: Talha, Habib b. Tamim ed-Dârî, Usame b. Zeyd, Sad b. Ebi Vakkas ve Hamza isimleri yazılıdır.

Sol tarafta: Zübeyir, Sai'd b. As, Abdurrahman b. Avf, Aliyyu'r-Rıza ve Zeyd b. Harise isimleri bulunmaktadır.

Arka tarafta: Ali Zeynelabidin, Caferu's-Sadık, Malik b. Enes, Muhammed b. el-Hüseyin, Muhammed b. İdris, Numan b. Malik yazılıdır.

4-Vesailu's-Şia, c.5, s.281.

İkinci avlunun kible tarafında: Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Zübeyir, Abdullah b. Mesut, Muhammed el-Mehdi, Aliyyu'n-Nakî, Enes b. Malik isimleri yer almaktadır.

İkinci avlunun sağ tarafında: Ebu Ubeyde, Muhammed el-Bakır, Musa el-Kazım, Muhammed et-Taki, Hasan el-Askerî isimleri ve sol tarafta ise; Muaz b. Cebel, Bilal Habeşî, Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. Semur, Salman-i Farsî yazmaktadır.

İkinci avlunun arka tarafında: Suheybî Rumî, Huzeyfe b. el-Yeman, Sa'd b. Muâz, Sa'd b. Ubâde, İbn-i Ebi Ka'b ve Halid b. Velid.

Sizin de müşahade ettiğiniz üzere on iki imamın (a.s) ismi, "Aşere-i Mübeşşire" ve Ehlisünnet'in dört mezhep büyüklerinin isimleriyle birlikte güzel hat ile birinci ve ikinci avlunun duvarlarının etrafına yazılmıştır. Onların içerisinde İmam-ı Zaman'ın ismi "Muhammed el-Mehdi" olarak güzel bir şekilde yazılmıştır. Öyle ki uzaktan "Hayy" (hayatta) yazıldığı bile okunmaktadır. Ancak son zamanlarda Vahabiler "Hayy" olarak okunmaması için "ha" harfi ile "ya" harfini uygunsuz bir şekilde birbirinden ayırmışlardır.

Osmanlı zamanından beri bulunan bu yazı, Gacar Devleti dönemi seyahatnamelerinde de adından bahsedilmiştir. Yakın tarihte, Osmanlı İmparatorluğu ve diğer birçok ülkede Ehlisünnet mensupları, günümüzde olduğu gibi dört halife ve kendi dört mezhep imamlarının yanı sıra On iki İmam'a (a.s) da ilgi

ve alaka duymaktaydılar. Bundan dolayı onların isimlerini de İslam dünyasının en büyük mescidinin duvarlarına yazmışlardır.⁵

Soru: Neden Resulullah'ın (s.a.a) kızı Hz. Zehra'nın (s.a) mutahhar kabri gizlidir?

Cevap: Peygamber şehri Medine'ye giren her Şi'a'nın, Allah Resulü'nün (s.a.a) mutahhar kabrini, ardından Baki Mezarlığı'ndaki imamların (a.s) kabirlerini ve diğer mezarları ziyaret ettikten sonra, geriye zihninde çözemediği sadece bir soru kalmaktadır: İslam'ın azametli hanımı, Hz. Peygamberin (s.a.a) bazen elini öptüğü tek yadigârı olan biricik kızı Hz. Fatıma (s.a), neden gizlice toprağa verilmiştir?

Her Müslüman, Hz. Peygamber'in (s.a.a) kızının kabrinin nerede olduğunu sorma hakkına sahiptir. Onun kabrinin belli olmadığı yanıtı alan bir kimse, "Neden?" diye soracaktır. İşte bu soru, hakikatleri ortaya çıkaran bir ışık olacaktır.

HAKİKATLERİN AÇIKLAYICISI GİZLİ KABİR

Hz. Fatıma'nın (s.a) kabri, kendine ve ailesine zulüm edenler için, onun mazlumiyet, öfke ve itirazının bir senedi ve belgesidir.

Tahranlı bir tüccar başından geçen bir olayı şöyle anlatır:

5-İslamî Eserler; Mekke ve Medine, s.187-188.

"Her yıl Mekke-i Mükەرreme'ye gider ve Medine'i Münevvere'de mesleği terzilik olan bir arkadaşımın evinde kalırdım. Bir gün ona şöyle dedim: 'Yıllardır Medine'de ben senin evine geliyorum ve sen de Tahran'da benim misafirim oluyorsun. Senden cevabını vermeni istediğim bir sorum olacaktır. Medine'de bütün büyük şahsiyetlerin kabri bellidir, peki Hz. Fatıma'nın (s.a) kabrinin nerede olduğunu bana söyleyebilir misin?"

Bu soru üzerine arkadaşım elini alnına koyarak düşünceye daldı. Ben çok korktum; öyle ki eşyalaramı hızlı bir şekilde toplayıp Tahran'a geri döndüm.

Birkaç gün sonra iş yerindeyken, arkadaşım içeriye girdi. Selam vererek şöyle dedi: "O gün korktuğundan dolayı mı hemen Medine'den ayrıldın?" Ben de "Evet" dedim.

Bunun üzerine arkadaşım başından geçenleri anlatmaya başladı ve şöyle dedi: "Hacı Ahmet! Hz. Fatıma'nın (s.a) kabrinin gizli olması benim ve birçok kişinin Şia olmasına vesile oldu! Sen gittikten sonra Medine'de bulunan birçok âlim ve hâkimin yanına giderek bu konuyu onlara sordum. Onların her biri soruya farklı cevaplar verdiler. Sonunda Hicaz baş kadısının yanına giderek ona şöyle dedim: "Şiilerden birisi bana bir soru sordu. Soruyu ona sordum ve "Bu sorunun cevabını sizden öğrenmek istiyorum." dedim.

Kadı: "Hz. Zehra'nın kabri gizlidir."

Ben: "Neden gizlidir?"

Kadı: "Çünkü kendisi böyle olmasını vasiyet etti."

Ben: "Neden Peygamber efendimizin (s.a.a) biricik kızı, böyle bir vasiyette bulundu?"

Kadı: "Tarihte bir grup, Hz. Fatıma'ya çok fazla eziyet ettiğinden dolayı, Hz. Fatıma (s.a), eşi Hz. Ali'ye (a.s), düşmanlarının cenaze namazı ve teşyiine gelmemeleri için onu gece toprağa vermesini vasiyet etti!"

Bunun üzerine yoğun bir araştırmaya koyuldum ve neticede Peygamber efendimizin (s.a.a) biricik kızı ve yeryüzünde bıraktığı tek hatırasının nasıl mazlum ve eziyete maruz kaldığını anladım. Bundan dolayı ben ve diğer birçok arkadaşım Şiî olduk."⁶

HZ. FATİMA (S.A) KİMLERE ÖFKELİYDİ?

Bu sorunun, Şia kaynaklarındaki cevabı aşikârdır. Şimdi kısa bir mukaddimeden sonra, Ehlisünnet kaynaklarınca bu soruya cevap vermeye çalışacağız:

Sahih-i Buhari'de şöyle okumaktayız:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ: فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي؛ فَمَنْ أَغْضَبَهَا
أَغْضَبَنِي

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

6-Keramatu'l-Fatımiyye, s.66.

"Şüphesiz Fatıma benim bir parçamdır. Kim Fatıma'yı gazaplandırırsa, beni gazaplandırmıştır."⁷

Sahih-i Müslim'de, Allah Resulü'nün (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

فَإِنَّمَا ابْنَتِي بَضْعَةٌ مِنِّي يَرِيبُنِي مَا رَابَهَا وَ يُؤْذِينِي مَا آذَاهَا

"Şüphesiz Fatıma benim bir parçamdır. Kim onu üzmüşse beni üzmüş ve kim ona eziyet etmişse bana eziyet etmiştir."⁸

Bu hadisler esasınca, Hz. Fatıma'yı (s.a) öfkelen-diren kimse Allah Resulü'nü (s.a.a) öfkelen-dirmiş ve Allah Resulü'ne (s.a.a) eziyet eden kimse ise Allah'ın nefret ve lanetine maruz kalarak şiddetli bir azaba duçar olur. Nitekim Yüce Allah, Kurân'da şöyle buyurmaktadır:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَ
الْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا﴾

*"Şüphesiz Allah ve Resulü'nü incitenlere, Allah dünya ve ahirette lânet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır."*⁹

Bazı Ehlisünnet rivayetlerinde Hz. Peygamber'in (s.a.a) eşi Ayşe'den şöyle nakledilmiştir:

7-Sahih-i Buhari, c.4, s.210; Kenzu'l-Ummal, c.12, s.108.

8-Sahih-i Müslim, c.7, s. 141; Sünen-i Tirmizi, c.5, s.359; Sunenu'l-Kubra, c.7, s. 307.

9-Ahzâb, 57.

"Fatıma, Ebu Bekir'den, Resulullah'ın (s.a.a) bıraktığı maldaki hissesini taksim etmesini talep etti. Ebu Bekir, ona şu cevabı verdi: "Resulullah: 'Bize varis olunmaz, bıraktığımız sadakadır' buyurmuştu."

Ayşe şöyle devam etmektedir:

فَعَضِبَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ فَهَجَرَتْ أَبَا بَكْرٍ فَلَمْ تَزَلْ
مُهاجِرَتُهُ حَتَّى تُؤْفِقَتْ

"Resululullah'ın kızı Fatıma bu cevaba öfkelen-di ve Ebu Bekir'e küstü, ölünceye kadar da onunla konuşmadı."

Hız. Fatıma (a.s), Peygamber'den (s.a.a) sonra altı ay yaşadı.

Ayşe sözlerinin devamında şöyle söyler:

"Fatıma, Peygamber'in (s.a.a), Hayber, Fedek ve Medine sadakasından bıraktıklarından hakkına düşen hissesini Ebu Bekir'den talep etti, ancak Ebu Bekir bunları Fatıma'ya vermedi.¹⁰"

Bir başka hadisin devamında, yukarıda zikredilen konuların beyanından sonra şöyle geçmektedir:

"Fatıma dünyadan göçünce, eşi Ali onu gece toprağa verdi ve Ebu Bekir'in orada bulunmasına izin vermeyerek kendisi Fatıma'nın cenaze namazını kıldı..."¹¹

10- *Buhari*, Humusun Farz Olma Kitabı, h.3092- 3093.

11-a.g.e., h.4240, 4241.

"İbn-i Ebi'l-Hadid el-Mutezili" şöyle der:

وَ الصَّحِيحُ عِنْدِي إِنَّهَا مَاتَتْ وَ هِيَ وَاجِدَةٌ عَلَيَّ أَبِي بَكْرٍ وَ
عُمَرُ وَ أَنَّهَا أَوْصَتْ أَنْ لَا يُصَلِّيَا عَلَيْهَا

"Benim inancıma göre; Hz. Fatıma (s.a), Ebu Bekir ve Ömer'den kırgın bir halde dünyadan ayrıldı ve o ikisinin, kendi cenaze namazına ve defnine katılmaması için vasiyet etti."¹²

"İbn-i Ebi'l-Hadid" başka bir yerde şöyle der: "Mütevâtır ve müstefiz hadislere göre, Hz. Fatıma (s.a) geceleyin toprağa verilmeyi vasiyet etmiş ve Hz. Ali'den (a.s) böyle yapması için de söz almıştır."¹³

"İbn-i Kuteybe" şöyle der: "Hz. Fatıma (s.a) hastalanınca Ömer ve Ebu Bekir'e: "Biz onu üzdük. O, Allah Resulünün kızıdır, onun ziyaretine gitmemiz icap etmektedir." dediler. Hz. Zehra'nın (s.a) ziyaretine gittiklerinde, Fatıma (s.a) onlara hitap ederek şöyle buyurdu:

فَإِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ أَنَّكُمْ أَسْخَطْتُمَانِي وَ مَا أَرْضَيْتُمَانِي
وَ لَئِنْ لَقِيتُ النَّبِيَّ (ص) لَا شَكُوكُكُمْ إِلَيْهِ

"Ben Allah'ı ve meleklerini şahit tutuyorum ki, siz ikiniz beni öfkелendirdiniz, beni hoşnut

12-Şerh-i Nehcu'l-Belaga, İbn-i Ebi'l-Hadid, c.6, s.50.

13-Şerh-i Nehcu'l-Belaga, c.16, s.281.

etmediniz. Peygambere kavuştuğum an sizi şikâyet edeceğim."¹⁴

Neticeyi siz değerli okuyuculara bırakıyorum. Ancak, vasiyetnamenin sırrının ve Hz. Ali'nin (a.s) davranışının, herkese doğru yolu aşikâr edeceğinin, yazılması gerektiğine inanıyorum.

Fatıma (s.a), Hz. Ali'ye (a.s) şöyle söylemiştir:

"Beni gece guslet, gece cenaze namazımı kıl ve beni gece ve gizli bir şekilde defnet. Kabrimin yerini gizli tut. Bana zulüm eden halk -özellikle o iki kişi- sakın benim cenazemin teşyiinde, namaz ve defnimde bulunmasınlar ve onların, toprağa verildiğim yerden haberleri olmasın."

Evet, Fatıma (s.a) hayatı zamanında doğru bir düşünce ve bakış açısıyla hakikati savunmuştur. Şehadetinden sonra da düşmanlarına, yaktıkları zulüm ateşinin sadece kendi gözlerini değil, aksine bütün tarih ve insaniyetin gözünü yakacağını anlatmak istemiştir. Bundan dolayı bütün dünya insanları, zuhur veya mahşer gününe kadar onun kabrini ziyaret etmekten mahrum kalmıştır. Acaba bundan daha kalıcı ve ebedi bir mazlumiyet belgesi var mıdır? Ne var ki! Yıllar yılı müminler, onun kabrini ziyaret etme arzusuyla ayrılık ve hicran gözyaşları dökmetedirler.

Ya Ali! Baki'ye gittim ama ne fayda!

14-el-İmame ve's-Siyase, ibn-i Kuteybe Dîneverî, c.1, s. 30 ve 32; Min Hayati'l-Halifet-i Ömer b. Hattab, s.88.

Çok gezdim, ama yoktu Kabr-i Fatıma

Soru: Baki Kabristanlığı'nın tarihçesi nedir ve nasıl bir makama sahiptir?

Cevap: "Baki", sözlükte ağaç veya ağaç kökleri-
nin çok olduğu geniş zemin manasına gelmektedir.
Eskiden bu bölge, "Garked" adlı iğneli ağaçların bü-
yüdüğü bir yer olduğu için buraya "Bakiu'l-Garked"
denilmiştir.

Bu mekân, Mescid-i Nebevî'nin doğusunda olup
yüz metre uzaklığında bulunmaktadır ve İslam'ın en
mukaddes kabristanlıklarından sayılır. Yaklaşık on
bin din büyüğü ve Peygamber'in (s.a.a) ashabı orada
defnedilmiştir. Onlardan en önemlileri; Şia imamlar-
ından dört imam orada toprağa verilmiştir. Onlar-
dan her birinin makamlarının üstün derecesi, tek ba-
şına o yerde görkemli bir kubbe ve harem-türbenin
olması için yeterli bir gerekçedir.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefalı yarenlerinden olan
Osman b. Maz'un, Bedir Savaşı'ndan sonra vefat et-
miştir. O, "Baki Kabristanlığı"na defnedilen muha-
cirlerin ilkidir. Allah Resulü'nün (s.a.a), Baki Kab-
ristanlığı'na özel bir ilgisi vardı ve oradaki kabirleri
ziyarete giderek onlar hakkında bağışlanma talebin-
de bulunur ve onlara hitap ederek şöyle buyururdu:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُسْلِمِينَ

Anlamı: "Mü'min ve müslümanlardan bu di-

yarda bulunanlara selâm olsun."¹⁵

Abbasi halifeleri de, ataları Abbas'ın kabrini korumak için onun kabrinin üzerine bina inşa etmişlerdir. Dört imamın ve Fatıma binti Esed'in kabirleri, Abbas'ın kabrinin yanında bulunmasından dolayı bu kabir, "Buk'e" (Bölüm) olarak adlandırılmış ve oradaki kabirlerin hepsini kapsamıştır. O dönemlerde Hz. Peygamber'in (s.a.a) eşleri ve halaları, İmam Malik ve diğerleri için de bölümler yapılmıştır.

Ne yazık ki! Vahabiler buraları ele geçirince bütün bölümleri yıkıp dökmüşlerdir. Hakeza Vahabiler, 1344 yılında yeniden yapılan bölümleri bile tahrip etmiş ve ellerindeki güç ile günümüze kadar o mekânları viran halde bırakmışlardır.¹⁶

Soru: Mescid-i Haram ne gibi özelliklere sahiptir?

Cevap: Kâbe, Abdullah b. Zübeyir ve Haccac b. Yusuf Sakafî'den günümüze kadar baki kalmıştır.

Rükn-i Esved¹⁷ köşesinden Rükn-i Irakî'ye kadar

15-*Furû-u Kâfi*, c.4, s.559; *Kenzu'l-Ummal*, c.15, s.647; *Tarihi'l-Medineti'l-Münevvere*, c.1, s.94.

16-Bkz: *İslamî Eserler; Mekke ve Medine*, s.263-264.

17-Kâbe'nin dört tarafında 4 rükün vardır. Onlar sırayla şunlardır:

a) Güney doğu rüknü (Rükn-i Hacer): Hacer-i Esved oradadır. Buraya Rükn-i Esved de denilmektedir.

b) Kuzey doğu rüknü (Rükn-i Irakî): Kâbe'nin kapısını geçip kuzey doğu tarafına gidildiğinde Hicr-i İsmail'e varmadan önce Rükn-i Irakî'ye varılır.

olan uzunluğu 11/68 metre, Rükni-i Irakî'den Rükni-i Şâmî'ye kadar olan uzunluğu 9/90 metre, Rükni-i Şâmî'den Rükni-i Yemânî'ye kadar olan uzunluğu 12/04 metre ve Rükni-i Yemânî'den Rükni-i Esved'e kadar olan uzunluğu ise 10/18 metredir.

Kâbe'nin Perdesi

İlk defa Hz. İsmail'in (a.s) Kâbe üzerine perde çektiği söylenir. Daha sonra Kureyş bu sünneti devam ettirmiştir. Hakeza Allah Resulü (s.a.a), Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'nin perdesini değiştirmiştir.

Bu perde, Hicri Kameri 1346 yılında Abdülaziz, Kâbe'nin örtüsünün dikilmesi için özel dikimhane açılması emrini verene kadar farklı zaman dilimlerinde uzak veya yakın diyarların hâkim ve sultanları tarafından hazırlanırdı. Bu dikimhane zamanla güncel teçhizatlarla donatılmıştır. Hicri Kameri 1359 yılında yani; Melik Fahd'ın veliahtlık döneminde, iki bölümlü yeni bir fabrika kurulmuştur: Birinci bölümde perde, kemer ve Kâbe'nin iç örtüsü dikilmekte ve onların üzeri altın renkli gümüş ipliklerle süslenmektedir. Modern teçhizatlarla donanımlı olan ikinci bölümde ise, Kâbe'nin dış örtüsü dikilmektedir.

Küp şeklindeki Kâbe örtüsünün ortasına ipek ip-

c) Kuzeybatı rüknü (Rükni-i Şâmî): Tavaf yönünde ve Hicri İsmail'i geçtikten sonra bu rükne varılır.

d) Güney doğu rüknü (Rükni-i Yemânî): Tavaf yönünde, Hacer-i Esved'den önceki rükündür.

liğiyle "La ilahe İllallah" ve "Muhammeden Resu-lullah" kelimesi yazılıdır. Hac, Kâbe ve Allah'ın evi hakkında da birçok ayet, altın renkli gümüş iplerle örtünün üzerine işlenmiştir.

Nakledilen rivayetlerden ve hakeza pak Ehlibeyt'in (a.s) siresinden, Kâbe'nin örtüsünün tutulmasının ve Allah'a gözyaşı ile yakarıp dua edilmesinin vurgulandığı anlaşılmaktadır.

Kâbe'nin Rükünleri

Tavaf, Rük-n-i Hacer-i Esved'den başlar ve Rük-n-i Irakî'ye ulaşır, daha sonra Rük-n-i Şâmî'ye, oradan da Rük-n-i Yemânî'ye ulaşır ve Haceru'l-Esved'de bir "Şavt"¹⁸ tamamlanır.

Elbette Rük-n-i Yemânî ve Rük-n-i Esved'in fazileti diğer rükünlerden daha fazladır. İmam Bakır (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

كان رسول الله (ص) لا يستلم الا الركن الأسود و اليماني،
ثم يقبلها و يضع خده عليها

"Allah Resulü (s.a.a) Rük-n-i Yemânî ve Rük-n-i Esved olmak üzere iki rükne elini sürer, onları öper ve yüzünü onlara koyardı."¹⁹

18-Hacer-i Esved'in hizasından başlayarak Kâbe'nin etrafında yedi defa dönülen bu dönüşlerin her birine "Şavt" denir. Çev.

19-*Usul-u Kâfî*, c.4, s.408; *Men la Yahziruhu'l-Fakih*, c.2, s.533.

Aynı şekilde İmam Bakır (a.s) başka bir hadiste şöyle buyurmaktadır:

مَسْحُ الْحَجَرِ وَالرَّكْنِ الْيَمَانِيِّ، يُحُطُّ الْخَطَايَا حَطًّا

"Rükn-i Yemâni ve Hacer-i Esved'e dokunmak, insanın günahlarını temizler."²⁰

İmam Cafer Sadık da (a.s) Rükn-i Yemânî'yi cennet kapılarından bir kapı olarak tanıtmakta ve şöyle buyurmaktadır:

"Açıldığı günden itibaren hiçbir zaman kapanmamıştır ve duanın kabul edildiği yerlerdendir."

Hacer-i Esved

Hacer-i Esved, Hz. Âdem (a.s) ile birlikte yeryüzüne inen cennet taşlarındandır. Allah Resulü'nün (s.a.a) buyurduğu gibi, Hacer-i Esved, yeryüzünde karar kılinan ve insanların onun üzerine el çekmele-riyle Allah ile biat ettikleri, Allah'ın sağ eli misali olan bir taştır. Peygamber Efendimiz (s.a.a) yine başka bir yerde şöyle buyurmaktadır: **"Kıyamet günü Yüce Allah, Hacer-i Esved'i gören iki gözü ve konuşan bir dili olarak yaratacak ve o da ki-min ona el sürdüğüne tanıklık edecektir."**²¹

İmam Cafer Sadık (a.s) ise şöyle buyurmaktadır:

"Hacer-i Esved'in (etrafı) boş olursa elini sür, aksi takdirde uzaktan selam ver (geç)!"²²

20-Kenzu'l-Ummal, c.12, s.216. Müsned-i Ahmed, c.2, s.89.

21-el-Hac ve'l-Umre fi'l-Kitab ve's-Sünne, s.102.

22-Usul-u Kâfî, c.4, s.605.

Mültezem

Bir tarafında Hacer-i Esved'in ve diğer tarafında ise Kâbe'nin kapısının yer aldığı, Kâbe'nin duvar ve duvarının alt bir bölümüne "Mültezem" denir. Burası, insanlar orada durarak ve duvara yaslanır bir şekilde dua okudukları için "Mültezem" olarak adlandırılmıştır.²³

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Mültezem, Yüce Allah'ın, Hz. Âdem'in (a.s) tövbesini kabul ettiği mekândır."²⁴

Müstecâr

Kâbe'nin diğer yüzünde -Mültezem'in karşısında- Rûkn-i Yemânî duvarının kenarında yer alan bölüme "Müstecâr" denir. Müstecâr sığınmak manasına gelmektedir.

Hatîm

Hatîm, Hacer-i Esved ve Makam-ı İbrahim'e (a.s) yarım daire uzaklıkta ve insanların bu bölümde dua etmek için toplanarak birbirlerini sıkıştırdıkları yerdir. Başka bir tabirle, Hacer-i Esved'den ve Makam-ı İbrahim'e (a.s) ve oradan da Kâbe'nin kapısına kadar olan alanda oluşan üçgene "Hatîm" denilmektedir. Elbette onun genişliği hakkında görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

23İslamî Eserler; Mekke ve Medine, s.80.

24-Vesailu's-Şia, c.5, s.275; Biharul-Envar, c.96, s.231.

Şadırvan

Kâbe duvarlarının etrafındaki aşağı kısmın çıkıntılı yerlerine 'Şadırvan' denilmekte ve bu kısımlar Kâbe'nin bir parçası olarak sayılmaktadır. Haccac b. Yusuf, bu bölümü Kâbe'nin dışında bırakmıştır. Kâbe'nin üç tarafında bu yapı bulunmaktadır ve onun Hicr-i İsmail tarafında olan ebatı ise 12x20 cm'dir.

Hicr-i İsmail (a.s)

Hicr-i İsmail (a.s), yarım daire şeklinde Rükni-Şâmî ile Rükni-Yemânî olmak üzere iki rüknün arasında yer almaktadır ve yüksekliği bir buçuk metredir. İçinin uzunluğu 10 m 68 cm, eni 8 m 77 cm ve kalınlığı ise 1m 30 cm'dir.

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) buyurduğu üzere; Hz. İsmail'in (a.s) kendisinin, kızlarının ve annesi Hacer'in kabirleri Hicr-i İsmail'in (a.s) içinde bulunmaktadır. Bu mekân, Hatîm'den sonra Mescid-i Haram'da namaz kılınması (tavaf namazı hariç) en uygun olan mekânlardan biridir.²⁵

Makam-ı İbrahim (a.s)

Hadislerde geçtiği üzere, "Makam-ı İbrahim" cennet taşlarındandır. İmam Cafer Sadık (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır: **"Yüce Allah, İbrahim'e haccı ilan etme emrini vermiş ve İbrahim**

25-*Usul-u Kâfi*, c.4, s.210; *Müstedrek-i Sefinetu'l-Bihar*, c.2, s.221.

de (a.s) Kâbe'nin kenarında bulunan ve şu anki ayak izinin bulunduğu yerin üzerine çıkarak yüksek sesle Allah'ın emrini ilan etmiştir. O taş, Hz. İbrahim'i taşıyamamış ve o hazretin iki ayağı onun içine girmiştir. Daha sonra İbrahim (a.s), ayaklarını oradan güçlkle dışarı çıkarmıştır."²⁶

Diğer nakillere göre bu mekânın oluşumu, Hz. İbrahim'in (a.s), Kâbe'nin duvarlarını yükselttiği zamanla alakalıdır; Kâbe'nin duvarlar elin yetişemeyeceği yere kadar yükseltildiği zaman, taş getirdiler ve Hz. İbrahim (a.s) bu taş üzerine çıktı, Hz. İsmail'in (a.s) verdiği taşları alıp Kâbe'nin duvarlarını yükseltti.²⁷

Boy ve eni 40 cm ve yaklaşık 50 cm yüksekliğindeki bu taşın takribi şekli küp gibidir ve sarı ile kırmızı arasında beyaza meyilli bir rengi olduğu söylenebilir. Abbasi halifesi Mehdi zamanı ve sonrası bu taş altınla kaplanmış ve zarar görmemesi için bir kap içine alınmıştır.

Bazı nakillere göre Makam-ı İbrahim (a.s), Mekte'nin fethine kadar Mescid-i Haram'ın içindeydi ve fetihten sonra Allah Resülü (s.a.a) burasını çıkarıp Kâbe kenarında kapının yanına koydu.

﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾

26-İlelu's-Şerayi, s.423.

27-İslamî Eserler; Mekke ve Medine, s.82.

"Siz de Makam-ı İbrahim'den kendinize bir namaz yeri edinin."²⁸ ayetinin nüzulünden sonra Allah Resulü (s.a.a), Makam-ı İbrahim'i (a.s) şimdiki olduğu yere taşımalarını emretti.²⁹

Zemzem

Hz. İbrahim (a.s), eşi ve oğlunu terk ettiğinde, Hacer (s.a) ve İsmail'e (a.s) susuzluk galebe çaldı ve Yüce Allah, Cebrail'in (a.s) vesilesiyle onların telef olmaması için bu kuyuyu ortaya çıkardı. Bu sebeptendir ki zemzem Allah'ın nişanelerinden birisidir. Zemzem suyunun bilinen özelliklerinden birisi; hiçbir zaman kokmaması, renginin, kokusunun ve tadının asla değişmemesidir.

Zemzem'in diğer isimleri şunlardan ibarettir:

- 1-Rekze-i Cebrail.
- 2-İsmail Kuyusu.
- 3-Abdulmuttalip Kuyusu.
- 4-Madnûneh.
- 5-Taâm-u Ta'm.
- 6-Şifâu Sukm, Sükyâ, Rev'a, Şubaa.

Tavaftan sonra yeryüzünün en iyi suyu olan zemzem suyundan bir miktar içilmesi ve sıçratılması müstehaptır. Evet, Yüce Allah kendi ziyaretçilerini (hacıları) ağırlamak için her şeyi hazır etmiştir.

28-Bakara, 125.

29-İslamî Eserler; Mekke ve Medine, s.82, et-Tarihu't-Takvim kitabından alıntı, c.4, s.43.

Altın Oluk

Kâbe'nin üzerine tavan yapıldıktan sonra ahşap bir oluk da oraya yerleştirilmiştir. Hicri Kameri 959 yılında, Kâbe için gümüşten bir oluk yapılmıştır. Hicri Kameri 1173 yılında ise, Osmanlı padişahı Sultan Abdülmecit tarafından uzunluğu 195 cm, uçlarının uzunluğu 23 cm ve eni 26 cm olan altın bir oluk yerleştirilmiştir. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Oluğun altı, Cebrail'in (a.s), Allah Resulü'nün (s.a.a) huzuruna varma iznini aldığı yer olduğu için orada hiç kimsenin duası geri çevrilmez."³⁰

30-*Usul-u Kâfî*, c.4, s.557.

Altıncı Bölüm

NÜKTELER VE TAVSİYELER

Şimdi, aşk yolcuğuna doğru adımını atıp, ruh ve canını melekûta uçmak için hazırladıysan, o zaman en güzel misafirliğe gitmek için, en güzel elbiseyi - takva elbisesini- giy, en temiz suda gusül al, dudaklarınla âşıkane bir şekilde "Lebbeyk" sözlerini mırıldan, Yüce Allah'ın davetine icabet et ve ilahi huzur sahillerinde huzura ermek için sefa ayetlerini dile getir.

Belki aşağıdaki noktalara riayet etmekle, dost evi misafirliğini en güzel bir şekilde sonlandırır ve onu bir ömür boyunca hatıralarda kalıcı kılırsın...

1-İhlas ve Temiz Kalplilik

Her amelin ölçülmesindeki kıstas ve kriter, o amelin ne kadar ihlaslı olduğudur. Hak evinin misafiri niyetini ıslah etmeli ve Allah'tan gayri her şeyi ruhundan temizlemelidir ve bu yolun bütün zahmetlerini sadece yaratıcısının rızası için yaparak, canı pahasına dahi olsa zorluklara katlanmalıdır.

2-Affetmek

Allah evinin ziyaretçisi, nefret ve düşmanlıkları daha yolculuğa başlamadan önce kalbinden atarak, herkesi affetmelidir. Gönül rahatlığı, sevgi ve muhabbet dolu bir kalple bu yola koyulması için, bütün akraba ve arkadaşlarından helallik dilemelidir.

3-Gerekli Eşyalar

Yolculuk için gereken bütün ihtiyaçları beraberinizde almanız uygundur. Zira bazen biraz iplik, iğne, kalem, not defteri vb. şeyler oldukça gerekli olabilmektedir. Eğer ilaç veya hap kullanıyorsanız, mutlaka yanınıza alınız.

Erkekler, ihram elbisesi gereçlerini unutmamalıdır. İhram elbisesi gereçleri şunlardan ibarettir: İki adet havlu, kemer, makas, kokusuz sabun, üstü açık ayakkabı ve ihram elbisesi düğmesi.

4-Güzel Ahlak ve Yol Arkadaşlarına Yardım Etmek

Her kim, yol arkadaşlarına karşı ne kadar fazla uygun davranış içinde olur ve daha fazla affedici olursa, doğruların imamı, İmam Cafer Sadık (a.s), Allah'ın böyle bir kimseyi tıpkı bir yiğit gibi rızıklandıracağına ve onun yaptığı bütün işlerin sevabını lütuf edeceğine dair yemin etmekte ve garanti vermektedir.¹

1-Vesailu's-Şia, c.8, s.317.

5-Başkalarının Haklarına Saygılı Olmak

Bazen insanlar, sevap elde etme kastıyla bazı işler yapmaktadırlar, ancak onların yaptıkları bu işler hakikatte başka kimselerin hukukunu yok etmek olarak sayılmaktadır. Gürültü yapmak, kalabalık mekânlar da huzursuzluk çıkarmak vb. hareketler bu türdendir. Bundan dolayı yolculuk boyunca, otobüs durak ve iniş biniş yerlerinde ve ziyaret mekânlarında, vaktinde orada olunmalı ve ziyaretlere gidiş ve dönüşlerde başkalarının hak ve hukukuna riayet edilmelidir.

6-Hacer-i Esved'i Öpmek

Hacer-i Esved'i öpmek ve ona el sürmenin çok sevabı vardır. Ama bazen bu sevabı elde etmek; sıkıntı, izdiham ve Suudi görevlilerinin bahane arayışlarıyla birlikte olmaktadır. Onlar bu mekânda erkek ve kadınların bedenlerinin birbirine değmesi bahanesiyle bazı şahısları tutuklayıp hapse atmaktadırlar. Bundan dolayı hac rehberlerinin tavsiyeleri dikkate alınmalı ve Hacer-i Esved'e uzaktan işaret edilerek selam verilmelidir.

Bu konu hakkında İmam Cafer Sadık (a.s), Seyf et-Temmâr'a şöyle buyurdu:

إِنْ وَجَدْتَهُ خَالِيًا وَإِلَّا فَسَلِّمْ مِنْ بَعِيدٍ

"Hacerü'l-Esved'in (etrafı) boş olursa elini sür, aksi takdirde uzaktan selam ver (geç)!"²

2-*Usul-u Kâfi*, c.4, s.405.

7-Hatıra Yazmak

Bu manevi yolcuktan geri döndükten sonra insan, gördüklerinin bir rüya olduğunu tasavvur etmektedir. Öyle ki; dönüşünün ilk günlerinde nasıl bir topraklardan ayrıldığına inanmamaktadır. Dolayısıyla yaşananların her zaman gönül defterinde kalması için ve o günleri hatırlamakla, insanda maneviyat ve aşkı canlandıracak olan bu yolculuğun hatıralarının kaleme alınması oldukça güzel ve iyi bir iş olacaktır.

8-Anların Değeri

Bu manevi yolculuğun bir daha nasip olup olmayacağı ve baştanbaşa nur dolu bu lahzaların bir daha müşahade edilip edilemeyeceğinin belli olmamasından dolayı, insanın her anının kıymetini bilmesi ve paha biçilmeyen değerli azıklar toplaması gerekir.

Medine'de

Allah evinin ziyaretçisi Medine-i Münevvere'de nefesine dönerek şöyle demelidir: "Eğer masumlardan birinin ayak izini bulsan, onu gözlerinin sürmesi yaparsın. Şimdi öyle bir şehirdesin ki; masumların çoğu bu topraklara ayak basmıştır ve beşeriyet âleminin en büyük ve en azametli önderi ve Peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed Mustafa'nın (s.a.a) ve yüce imamlardan dördünün kabri bu şehirde bulunmaktadır.

Âlemin hiçbir yerinde bu kadar masumu bir arada ziyaret edemezsin. Bir ömür boyu görmek için hasretini çektiğin yerler, şimdi gözlerinin önündedir.

Öyleyse samimi bir kalple, ruhun derinliklerinden, onlara saygıda bulunmak ve onların ziyaretlerine daha çok nail olabilmek için gayret göster."

Mescid-i Nebevî'de Namaz

Mescid-i Nebevî, en büyük ve en mukaddes dinî mekânlardan birisidir. Onun öneminin anlaşılması için, Mescid-i Haram'dan sonra en faziletli mescit olması ve orada kılınan namazın başka mescitlerde kılınan bin rekât namaza bedel olması yeterlidir. Tıpkı Allah Resulü'nün (s.a.a) buyurduğu gibi, onun kabir ve minberi arasında cennet bahçelerinden bir bahçe bulunmaktadır. Bu yüzden ziyaretçinin elinden geldiği kadar farz namazlarını Mescid-i Nebevî'de kılması daha iyidir. Aynı şekilde diğer namazlarını veya kaza namazlarını da bu mukaddes mekânda kılmaya çalışmasıdır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Mescid-i Nebevî'de çok namaz kılmanız ve elinizden geldiği kadar namazla meşgul olmanız sizin için daha hayırlıdır. İnsanın ahiret işlerinde zeki olması (ve fırsatlardan yararlanması) iyidir."³

9-Gece Namazı

Gece namazının değer ve sevabının ölçüsünü yalnızca Yüce Allah bilir. Kişi, Mekke ve Medine'de olduğu sürece, on bir rekât aşk namazıyla maşukun huzuruna varmaya çalışmalıdır. Bu namazın nasıl kı-

3-Vesalilu'ş-Şia, c.10, s.274.

linacağı hususunda önemli dua kitaplarından, *Mefatihul-Cinân*'a müracaat ediniz ya da hac rehberinize sorunuz.

10-Medine Seherlerini Derk Etmek

Bu manevi yolculuğun en sefalı vakitlerinden biri de, seher vaktini derk etmek, Beynu'l-Haremeyn'de (Baki Kabristanlığı ve Hz. Fatıma –s.a- Kapısı arasında) bulunmak ve o mukaddes mekânda gruplar halinde dua etmektir. Hatıralar, her zaman topluluk arasında hatıra olur. Bundan dolayı her ne kadar Beynu'l-Haremeyn'de toplu bir şekilde dua etmek bazen zor ve bazen de Suudi yetkililerin engeline takılsa da, orada bir seheri derk etmenin ve Baki Kabristanlığı'nı ziyaret etmenin derece ve değeri hiçbir zaman için tasavvur edilemez.

11-Şia'yı Tanıtmak

Umre ve hac yolculuğu, çeşitli halkların davranış, kültür ve mezheplerinin birer cilvesidir. Bu arada, diğer gruplardan daha çok, Şiiler dikkatleri üzerlerine çekmektedir. Bundan dolayı Şia kadın, erkek, kız ve erkek çocukların davranışı, Şia mezhebinin tanıtıcısı olabilir.

Dolayısıyla her Şia'nın, ibadî mekânlarda, pazar yerlerinde vb. ortamlarda bulunduğu her an, hareket ve davranışlarına dikkat etmesi ve İslamî Şia ahlakının güzel örneğini, takvayı ve aynı şekilde sahih ibadet örneğini doğru bir şekilde yansıtmaması gerekir.

12-Tesettüre Riayet Etmek

Kendilerine Hz. Fatma'yı (s.a) örnek alan; Ehli-beyt (a.s) mektebi mensubu bayanların, kâmil İslamî tesettüre riayet ederek Şia mezhebine karşı ön yargılı olan kimselerin eline bahane vermemeleri gerekir.

Aksine, örneği Hz. Zehra (s.a) olan bayanların, her zaman ve her mekânda namahremler karşısında iffetli ve tesettür ziyneti ile zahir olmaları ve kötü gözlü insanların olduğu ıssız mağaza ve pazarlarda tek başlarına bulunmaktan sakınmaları gerekmektedir.

13-Erkeklerin Giyimi

Aynı şekilde Mekke ve Medine'nin umumi mekânlarında, her Müslümanın ve özellikle Şia gençlerin uygun elbiseler giymeleri, kısa kollu ve batı yazılı elbiseleri giymekten sakınmaları gerekir.

14-Pazar ve Alışveriş

Hacıların aldığı birçok ürün, fiyat açısından kendi ülkesindeki pazarlarla hemen hemen aynıdır. Hatta masraf, vakit kaybı, nakil ve ülkesinden sermayenin çıkması bu alışverişlere değmez.

Bundan dolayı Allah evinin ziyaretçisinin, zamanını standart bir şekilde, aşırıya kaçmadan, alışverişe ayırması ve bu yolculuğun sınırlı vaktini sonradan pişman olmayacağı gerekli olmayan yerlerde harcamaktan uzak durması gerekir.

15-Ehlişünnet'in Cemaat Namazlarına Katılmak

Bazı Ehlişünnet mezheplerinin görüşüne göre, ezan okunduktan sonra veya namaz vaktinde camiden dışarı çıkılması haram sayılmaktadır. Bundan dolayı zaruri bir durumun olmaması halinde kişinin elinden geldiği kadar mescitten dışarı çıkmaması iyidir. Zira Ehlişünnet kardeşlerimiz, Şiileri namaza önem göstermemekle eleştirmektedir. Bundan dolayı hacıların (özellikle gençlerin) Ehlişünnet cemaat namazlarına düzenli bir şekilde katılmaları uygundur; zira onlarla namaz kılmak masum imamların emridir.

İslam İnkılâbı Rehberi "**Ayetullahu'l-Uzma Seyid Ali Hamaneyi**", namaz vakti Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevî'den çıkılması hakkında sorulan soruya şöyle cevap vermektedir:

"Müslümanların cemaat namazına karşı böyle bir davranışta bulunmaları çok yakışıksızdır ve eğer namaza saygısızlık veya mezhebe ihanet veyahut başkalarını eleştirme veya ayıp aramaya tahrik ederse haramdır."

16-Bazı İşleri Yapmaktan Sakınmak

Bazı işlerin yapılması her ne kadar Şiilerin görüşüne göre sakıncasız olsa da, Arabistan'ın Vahabi görevlilerinin ihanet ve kötü muamele yapmalarına neden olmaktadır. Bundan dolayı, Baki Kabristanlığı'nın duvarının arkasında namaz kılmak, oradan toprak almak, cep telefonu ile fotoğraf çekmek vb. amellerin yapılmaması daha uygundur.

17-Cemaat Saflarında Hareket Etmemek

Cemaat saflarında namaz kılanların önünden geçmemeye özen gösterilmelidir. Zira namaz kılanın önünden geçmek uygunsuz bir iştir.

18-Namazdan Sonra

Kişinin, namaz bittikten sonra hemen yerinden kalkmayıp biraz sabretmesi iyidir.

19-Otelde Namaz

Otelde namaz kılındığında, secde zamanı başı secde edilmesi caiz olan şeylere koymak gerekir. Zira halı üzerine secde edilmesi caiz değildir.

20-Bayanların Özürlü Oldukları Zamanlar

Değerli bayanlar adet günlerinde Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevî'ye giremezler.

21-Bez Bağlamak

Ağaçlara, korkuluklara, Baki, Uhud vb. yerlere bez bağlamaktan büyük bir ciddiyetle kaçınılmalıdır.

22-Yalnız Gezmek

Kişi, daha önce birkaç defa umre veya hacca gelmiş olsa bile, yine de tek başına gezmekten sakınmalıdır. Allah evinin ziyaretçisinin, hem toplulukla ibadetin bereketlerinden yararlanmak ve hem de amellerde ihtimal verilen hataların önünü almak için, hac ve umre amellerini toplulukla ve hac rehberinin denetiminde yapması daha uygundur.

Bizzat ben (Yazar), kendi bildiklerine itimat ederek, amellerini tek başlarına yapan ve daha sonra yaptığı amellerin batıl olduğunu fark eden birçok insanla karşılaştığımı hatırlatmak isterim.

23-Cemaat İmamının Karşısında Namaz Kılmamak

Mescid-i Haram'da namaz kılmak için cemaat imamının karşısında yer alan mekân seçilmemelidir; zira bu namaz birçok taklit mercinin görüşüne göre batıldır.

24-Kâbe'ye İlk Bakış

Allah evinin ziyaretçisi, Kâbe'ye ilk bakışın değerini bilmeli ve hac rehberinden bu konu hakkında bilgi alarak bu eşsiz anını hatıralarda ebedileştirmelidir.

İmam Bakır'ın (a.s) kölesi şöyle demektedir:

"İmam Bakır'la (a.s) birlikte hacca müşerref olduk. İmam (a.s) Mescid-i Haram'a girip gözü Kâbe'ye düştünce yüksek sesle ağlamaya başladı. Ben, "Anam baba size feda olsun! İnsanlar size bakıyor, yüksek sesle ağlamasanız daha iyi olur." deyince İmam (a.s) şöyle buyurdu: **"Yazıklar olsun sana! Neden ağlamayım? Yüce Allah'ın, bana rahmet nazarıyla bakıp yarın kıyamet günü O'nun huzurunda kurtularlardan olmayı (ümit ediyorum)"**⁴

4-Biharul-Envar, c.46, s.290.

İmam Bakır'ı (a.s) örnek alarak; ilk önce başımızı yere eğerek, günahlarımızı, tövbe etmeyi ve Allah'a dönüşümüzü düşünmemiz iyi olacaktır. Kâbe'yi gördüğümüzde de secdeye gidelim ve ah çekerek göz yaşları içinde bu günahkâr misafirini de kabul etmesini Yüce Allah'tan dileyelim.

25-Mekke'de Geçirilen Zamanı Ganimet Bilmek

Mekke, eşi ve benzeri olmayan bir yer ve Mescid-i Haram da erdem ve fazilette tektir. Orada ibadet etmek benzersizdir ve zaman açısından ise çok kısa bir yolculuktur. Bundan dolayı Kâbe âşıkları hacılarının fırsatları elden vermemeleri ve onun her anını ganimet bilmeleri gerekir.

Mescid-i Haram'da Namaz Kılmanın Değeri

Allah evinin ziyaretçisi, hac amellerinden sonra, elinden geldiği kadar farz, kaza ve müstehap namazları Mescid-i Haram'da eda etmesi çok uygundur.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Mekke, Allah'ın, Peygamberi'nin (s.a.a) ve Emirülmüminin Hz. Ali'in (a.s) 'Haremi'dir. Orada bir namaz kılmak diğer mekânlarda yüz bin namaz kılmaya ve bir dirhem sadaka vermek de, diğer mekânlarda yüz bin dirhem vermeye bedeldir."⁵

İmam Muhammed Bakır da (a.s) şöyle buyurmuştur:

5-Kamilu'z-Ziyârât, s.29.

"Makam-ı İbrahim'in yanında iki rekât namaz kılan kimse, altı köle azat etmiş gibi sevap alır."⁶

Allah evinin ziyaretçisinin, vefat etmiş akrabaları için namaz kılması çok iyidir. Eğer anne ve babası hayatta ise, onlar için iki rekât müstehap namaz kılp, sevabını onlara hediye etmesi çok uygundur. Eğer dünyadan göçmüşlerse onlar için kaza ve müstahap namaz kılmanın çok sevabı vardır.

Kurân Okumanın Değeri

İmam Seccad (a.s) şöyle buyurmuştur:

مَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ بِمَكَّةَ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرَى رَسُولَ اللَّهِ وَ يَرَى
مَنْزِلَهُ فِي الْجَنَّةِ

"Mekke'de Kurân hatim eden kimse, Allah Resulü'nü (s.a.a) görmeden ve cennetteki makamını müşahade etmeden dünyadan göçmez."⁷

İmam Muhammed Bakır (a.s) ise şöyle buyurmuştur: **"Her kim bir Cuma'dan öteki Cuma gününe kadar veya daha az veya daha fazla zamanda Kurân'ı hatmederse, Allah, ömrünün ilk Cuma gününden son Cuma gününe kadarki sevabı onun için yazar. Eğer başka günlerde de hatmederse bu şekilde sevaba nail olur."**⁸

Bundan dolayı, Allah evinin ziyaretçisi, Mekke

6-Vesailu's-Şia, c.9, s.359.

7-Vesailu's-Şia, c.9, s.382.

8-Usul-u Kâfî, c.2, s.612.

ve Mescid-i Haram'da bir Kurân hatim etmekle, kendi vaktinin kıymetini bilir ve kendisini ilahi feyiz ve rahmet yolunda karar kılar.

Kâbe'ye Bakmak

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **"Kâbe'-ye bakmak, ibadettir ve günahların bağışlanma sebebidir. Göklerin kapılarının açıldığı ve duanın kabul olduğu zamanlardan bir tanesi de, Kâbe'ye bakma ve nazar etme anıdır."**⁹

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır: **"Allah'ın evine çok bakın. Çünkü Allah'ın, Kâbe'de yüz yirmi (çeşit) rahmeti vardır. Altmışı tavaf edenler, kırkı namaz kılanlar, yirmisi de bakanlar içindir."**¹⁰

İmam Cafer Sadık (a.s) ise şöyle buyurmuştur: **"Kâbe'ye bakan kimseye, Kâbe'ye bakmayı bırakıncaya kadar sürekli olarak sevap yazılır ve günahları silinir."**¹¹

Dolayısıyla, bakılmasının bu kadar sevabı olan bir yerde zamanımızın değerini bilelim ve ömrümüzü zü boş harcamayalım.

Tavaf'ın Değeri

Tıpkı Allah Resulü'nün (s.a.a) buyurduğu üzere:

زين الكعبة الطواف

9-es- Sunenu'l-Kubra, c.3, s.502.

10-el-Hisâl, s.617; Vesailu's-Şia, c.9, s.364.

11-Men La Yahzuru'l-Fakih, c.2, s.205; el-Kâfi, c.4, s.240.

"Tavaf, Kâbe'nin ziynetidir."¹²

Yüce Allah, tavaf edenlerle övünmekte¹³ ve her gün tavaf edenler için altmış rahmet göndermektedir.¹⁴ Tavaf edenlere, attıkları her adımda sevap yazılmakta ve onların günahları silinmektedir. Yüce Allah, tavaf edenlerin derecelerini yükseltir ve tavafin her adımı, bir köle azat etme değerindedir.¹⁵

Kalabalık zamanda müstehap tavafların 'Mutaf' dışında da yapılabileceği unutulmamalıdır ve onun namazı mescidin neresinde kılınırsa kılınsın, sahihtir. Tavaf'tan kasıt, yedi defa Allah'ın evinin etrafını dönmektir. Bu yüzden her yedi defa dönülmesi bir tavaf olarak sayılır. Başkalarına niyet ederek veya özellikle İmam Zaman (a.f) olmak üzere İmamların niyetine de tavaf edilmesi sahihtir.

Musa b. Kasım şöyle der: İmam Muhammed Taki'ye (a.s), "Ben sizin babalarınızın her biri için tavaf ettim ve bazen de anneniz Fatıma (s.a) için tavaf ediyorum." dediğimde İmam (a.s) şöyle buyurdu: **"En faziletli amellerden olan tavafi, çokça bu şekilde yerine getir."**

Herkesin Niyetine Bir Tavaf ve Namazı

İbadetlere başkalarını ortak etmenin, insandan hiçbir sevap eksiltmediği gibi, aksine sevabı daha da

12-Camiu'l-Ahâdis-i Kummî, s.85.

13-Tarih-i Bağdad, c.5, s.369.

14-el-Kâfi, c.4, s.240.

15-es Sunenu'l-Kubra, c.3, s.176.

fazlalaştırdığı unutulmaması gerekir. Dolayısıyla Allah evinin ziyaretçisi, bütün akraba ve müminler tarafından bir tavaf ve namazı yapabilir.

Şahsın biri İmam Musa Kazım'a (a.s) şöyle arz etti: "Mekke'ye doğru yola çıkarken, birisi bana kendi tarafından bir tavaf ve iki rekât namaz kılmamı söyledi, ancak ben unuttum. Şimdi döndüğüm için ona ne cevap vereceğimi bilemiyorum?"

İmam (a.s) cevabında şöyle buyurdu:

"Mekke'ye girer girmez ve amellerini yaptıktan sonra, bir tavaf ve iki rekât namaz kıl ve şöyle de:

Ey Allah'ım! Bu tavaf ve namazı babam, annem, eşim, çocuklarım, etrafımdakiler ve bütün hemşerilerim için yaptım. Döndükten sonra o şahsa, "Ben senin tarafından tavaf yaptım ve namaz kıldım" de ve bu sözün doğrudur.

Hız. Peygamber'in (s.a.a) mutahhar kabrini ziyarete gittiğin vakit de iki rekât namaz kıl ve daha sonra Hız. Peygamber'in (s.a.a) mutahhar kabrinin kenarında dur ve şöyle de:

"Babam, annem, eşim, çocuklarım, yakınlarım ve bütün hemşerilerim tarafından "Allah'ın selamı, üzerine olsun ey Allah'ın Nebisi." Böyle yaptığın zaman, üzerinde olan sorumluluğu yerine getirmiş olursun. Döndükten sonra o şahsa "Ben senin selamını Peygamber'e (s.a.a) sundum" dediğinde, yalan söylemiş olmazsın."

26-Gidiş ve Gelişlerde Dikkatli Olmak

Bazı Suudi vatandaşların, özellikle genç kesimin, trafikteki dikkatsizlikleri bir takım tehlikelere yol açabilir. Dolayısıyla acı hadiselerin önünü almak için caddelerden geçerken dikkatli olunması gerekir.

27-Değerli Eşyalar

Kişi, değerli eşyalarını otel odalarında bırakmaktan kaçınmalıdır.

28-Çocukları Korumak

Çocukları otel odalarında yalnız bırakmaktan sakınmak gerekir. Zira bazen sorun oluşturabilir.

29-Tartışmaktan Uzak Durmak

Suudi görevlilerle tartışmaktan ciddi anlamda kaçınmak gerekir. Zira bu iş fayda vermediği gibi, aksine onların daha fazla inatçılık ve katı davranmalarına neden olacaktır.

30-Suudi Memurlar Tarafından Kitap Dağıtımı

Suudi memurlar tarafından kitap dağıtımı, bazen çok ve bazen de az olmak üzere devam etmektedir; zira hacıların onlardan kitap almaktan kaçınmaları gerekmektedir.

31-Buğday Atmak

Güvercinler için buğday atmak, Baki Kabristanlığı'na dilek atmak, fotoğraf ve film çekmek ve kabristanlıktan toprak almak, Şia mezhebine ihanet edilmesine neden olan etkenlerdendir. Onun için bu tür davranışlardan sakınmak gerekir.

32-Dinî/ Dovre¹⁶ Ziyareti

Allah evininin ziyaretçisinin Dovre Ziyareti'ne gitmekten geri kalmaması iyidir. Zira tarihi ve İslam'ın ilk yıllarını hatırlatan mekânları görmeye ilave olarak onları terk etmek de uygun değildir.

Örnek olarak Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmaktadır: **"Her kim beni ziyaret eder de amcam Hamza'yı ziyaret etmezse bana cefa etmiştir."**¹⁷

Aynı şekilde ziyaret edilen mescitlerin çoğunda namaz kılmanın çok fazla sevabı vardır. Bundan dolayı, Dovre Ziyaretleri'ne katılmayı ve ondan en iyi ve tam bir şekilde faydalanmayı hacılara tavsiye ediyoruz.

33-Sigara İçmek

Oda ve binanın bütün bölümlerinde sigara içmek yasaktır. Bu nedenle, terk edilememesi durumunda sigara, halka açık olmayan otel dışı ve açık alanlarda kullanılmalıdır.

34-Yemek

Kişi, yeme ve içmelerinde kontrollü olmalı ve hastalık gibi sorunlara duçar olmaması için aşırı ve karışık yemeklerden perhiz etmelidir. Su içmek için de hazır su kullanılmalıdır.

16-Dovre/ Dönem Ziyareti: Hacıların, ziyaret yerlerinin birinden başlayıp, birbiri ardınca diğer yerleri ziyaret edip sonuncuya kadar yolculuklarını devam ettirmelerine denir.

17-Müstedreki'l-Vesâil, c.10, s.198.

35-Yetkililere Karşı Tutum

Kişinin, her alanda, kabile ve hotel görevlileri ile güzel ve sükûnet içinde bir tutum sergilemesi oldukça uygun bir davranış olacaktır. Eğer bir tavsiye veya eleştiriniz varsa onu özel olarak ya da arkadaşça dile getirin ve önyargılı davranmaktan kaçının.

36-Şer'i Konular

Allah evinin ziyaretçisinin, şer'i konuları, ihtimal verilen sorunları ve dini soruları sadece kabilede bunun hac rehberine sorması ve kendi bildiklerine veya başkalarının cevaplarına yetinmemesi gerekir.

37-İdari Konular

Kişinin, idari konuları, hareket tarihi ve zamanlarını, gezi ve tur ziyaretlerini, kabile müdürü ve muavinine sorması ve gitmek için vaktinde hazır olması gerekir.

38-Manevi Toplantılar

Bu manevi yolcuğun en önemli kısmı, kafilenin din görevlisi tarafından idare edilen hac amelleri toplantılarıdır.

Bu oturumlar, hac ve umre amelleri hakkında bilgi ve eğitime ek olarak, maneviyat, dua ve tevesüllerde de Allah evinin ziyaretçisine yardımcı olur. Bu toplantılara iyimser, ilgili ve ihlâslı bir şekilde katılmak çok uygun ve faydalıdır.

39-Yersiz Beklentiler

Kişinin, gerçekçi bir gözle olaylara bakması ve tozpembe beklentiler içinde olmaktan uzak durması gerekir. Kişi, kendisini görevlilerin yerine koyarak onları derk etmeye ve kafilenin ferdi beğenilerle idare edilemeyeceğini bilmelidir.

40-Amellerin Yapılma Vakti

Mîkâtlara, Haremeyn'e ve ilahi şiarlar'a doğru yola çıkılırken, bir sorunla karşılaşılması durumunda onun giderilmesi için, dikkatimizi kafilenin din sorumlusunun sözlerine vermeliyiz.

41-Başkalarına Yardım Etmek

Allah evinin ziyaretçisi, kafilе sorumlularııla işbirliği halinde, elinden geldiği kadar kafilе arkadaşlarına yardım etmelidir. Zira bu işin tasavvur edilemeyecek kadar sevabı vardır.

42-Zorluklar Karşısında Sabırlı Olmak

Yolculuğun bütün zamanlarında; özellikle de şahısların kaybolması, beklenmedik ertelemeler, yemeğin gecikmesi vb. beklenmedik sorunlar karşısında sakin ve sabırlı olamaya gayret edilmelidir.

43-Otelin Adres ve Telefon Numarası

Mekke ve Medine'de, her zaman otelin kartı, kişinin yanında bulunmalı ve otelin dakik adresini aklında tutmalıdır. Gerekli olması durumunda kişi, kendi ülkesinin otellerinin sorumlularından yardım istemelidir.

44-Hüviyet Belgelerini Korumak

Kişinin, kendisine verilen pasaportu korumaya özen göstermesi gerekir. Zira kaybolması, çalınması ve bir yerde unutulması halinde birçok sorunu peşinden getirecektir.

45-Serbest/ Boş Zamanlar

Kişi, kendi seçimine bırakılan zamanlar için program yapmalı ve ziyaret, dinlenme, pazar vb. şeylerin hepsini yetiştirmek için programa göre hareket etmelidir.

46-Değerbilirlik

Allah evinin ziyaretçisi, kendisine karşı yardımda bulunanlar hakkında şükranlık ve değerbilirlik hissi-ne sahip olmalı ve diğerlerinin yaptığı bütün işleri onların bir vazifesi olarak görmemelidir. Aksine on-lar, kendi vazifelerinin gerektirdiğinden daha çok gayret göstermektedirler.

Ayrıca doğru yapılan bir vazifenin karşısında da teşekkür edilmesi gerekmektedir.

47-Tertip ve Temizlik

Allah evinin ziyaretçisine yakışan; birkaç gün ka-lacağı oda ve mekânı tertipli ve temiz tutmaya özen göstermesidir. Şahsi ve özel eşyaları da otelde unutmamaya dikkat etmelidir. Böyle bir durum ol-ması halinde, kafile müdürüne haber verilmelidir.

48-Yol Arkadaşlığını Korumak

Yol arkadaşlığından daha önemlisi, bu manevi yolculuk arkadaşlığını korumak ve muhafaza etmektir. Bu nedenle arkadaşların, kabile din görevlisinin ve kabile müdürünün telefonlarını alması ve onlarla dostluğunu devam ettirmesi yerinde bir hareket olacaktır.

49-Namazı Vaktinde Kılmak

Ziyaretçinin, yolculuk boyunca namazı vaktinde kılmayı unutmaması gerekir. Özellikle de bu manevi yolculuktan döndükten sonra buna daha çok dikkat etmelidir. Ziyaretçi, yolculuk esnasında namazını yolculuk şartlarına uygun bir şekilde ve mümkün olan ilk vakitte kılmalıdır.

50-Veda Ziyareti

Bazıları veda ziyaretine katılmanın, bir daha bu ziyarete davet edilmeyeceklerine neden olduğunu sanmaktadırlar. Oysaki tam tersidir; zira bu ziyarette Yüce Allah ve ilahi evliyalarından, bu yolculuğu son yolculuğumuz olarak karar kılmamalarını dilemekte ve bir defa daha bizlere nasip etmelerini istemekteyiz. Dolayısıyla veda ziyareti ve tavafına katılmalı ve bu manevi yolculuğun son anlarının değerini bilmemiz gerekir.

51-Yolculuğun Son Dakikaları

Bu manevi yolculuk dönüşü, biraz hava alanında bekleyerek dost ve kabile görevlileri ile vedalaşmak

çoy yerinde bir davranıştır. Zira birkaç dakika beklemek insanın şahsiyet ve vefakârlığının bir göstergesidir.

Son olarak bazı önemli nükteleri kısa bir şekilde hatırlatacağız:

52-Otele ilk girişte nakit, döviz ve değerli eşyalarınızı emanete vererek makbuzunuzu alınız.

53-Otelin adres ve telefon numarasını ve kimlik bilgilerinizin bulunduğu 'Hac Kimlik Kartı'nızı her zaman yanınızda bulundurunuz.

54-Tanımadığınız ve kimlik kartı olmayan oda servislerinin odanıza girmesine izin vermeyerek durumu kafiye müdürü veya otelin sabit müdürüne haber veriniz.

55-Odada dinlenirken, odanın kapısını içerden kilitleyin ve tanımadığınız kişilerin odanıza girmesine izin vermeyiniz.

56-Odanızdan çıktığınızda, pencerelerini kapalı ve kapının kilitli olduğundan emin olunuz.

57-Harem, pazar, tuvalet, ulaşım araçları ve restoranlardan ayrılırken eşya ve şahsi eşyalarınızı unutmayınız.

58-Caddelerden karşıdan karşıya geçerken dikkatli olunuz. Eğer sürücüler ihtiyatlı davranmıyorlarsa, siz dikkatli olunuz ve karşıdan karşıya geçerken toplu hareket ediniz.

59-Abajurların üzerine elbise asmaktan kaçınınız.

Mescid-i Haram'da Riayet Edilmesi Gereken Hususlar

60-Mutahhar Harem'e arkanız dönük oturmayınız.

61-Kurân ve dua okurken ayaklarınızı uzatmayınız.

62-Duvar, kapı ve Kurân gibi şeylerin üzerine hatıra veya her hangi bir şey yazmaktan sakınınız.

63-Erkekler, özellikle pijama gibi uygunsuz elbiseler giymekten kaçınmalıdır.

64-Bayanlar, terlemeden dolayı bedenlerine yapışan ve vücutlarını gösteren ihram elbiselerini giymekten sakınmalıdır.

65-İsimleri, Allah'a veya imamların ismine benzeyen kimseler, terliklerinin üzerine isimlerini yazmamalıdır.

66-Kurân'ı sol elle taşımayınız.

67-Hiçbir zaman Kurân'ı, yere veya halının üzerine bırakmayınız.

68-Ezan ve namaz vakti birbirinizle sohbet etmeyiniz.

69-Cemaat saflarında kadın ve erkek yan yana oturmamalıdırlar.

70-Cemaat namazı kılınırken 'furada' (tek başına) namaz kılmaktan sakınınız.

71-Rükû ve secde zikirlerini sessiz söyleyiniz ve yüksek sesle salâvat getirmeyiniz.

72-Ayakkabılarınızı, ayakkabılara özel poşetlere yerleştirerek emin bir yere bırakın ve koyduğunuz yerin numarasını aklınızda tutunuz.

73-Kirli ve kokan çorapla Harem'in içine girmeyiniz.

74-Ağır eşyaların Harem'e sokulması yasaktır. Dolayısıyla alışveriş zamanlarınızı namaz vakitlerine denk gelmeyecek şekilde ayarlayınız.

75-Hiçbir şekilde Harem'de sigara içmeyiniz.

76-Tefrikaya neden olacak hareketlerden uzak durunuz ve Harem'in görevli ve sorumlularıyla tartışmayınız.

Sağlık ve Tıp İle İlgili Tavsiyeler

78-Ellerinizi düzenli olarak su ve sabunla yıkayınız.

79-Soğuk su ve koladan çok az istifade ediniz.

80-Klimaların direk soğuşundan etkilenmemek için, otelden dışarıya çıkarken, klimaları açın ve otele girdiğinizde kapatınız.

81-Temiz ve sağlığa uygun tabak, bardak ve vesilelerden yararlanınız.

82-Daha çok çorba ve sıcak sıvılar tüketiniz.

83-Hastalık belirtileri görülmesi halinde daha çabuk iyileşmek ve yolculuğun kalan zamanından daha fazla yararlanmak için tam ve yeterli miktarda dinleniniz.

84-Gerekli olması durumunda maske takınız.

Bayanlara Tavsiyeler

85-Tesettür ve hicap bir Müslüman kadının kimliği-hüviyetidir. Bundan dolayı değerli hanımlar, tesettür ve Müslüman bir kadınının şanını korumada gereken dikkati göstermelidirler.

86-Yalnız, kocasız veya diğer kabile arkadaşları olmaksızın özellikle boş ve uzak mekânlar olmak üzere pazara gitmeyiniz.

87-Süslenmekten ve uygunsuz elbise giymekten sakınınız.

88-Alışveriş anında çok konuşmaktan, gülmekten ve tesettürlü bir bayanın şanına yakışmayan hareketlerden kaçınınız.

89-Para öderken az veya çok ödeme yapmadığınızdan emin olunuz.

90-Alışveriş ve otobüse binerken acele ve heycana kapılmayınız.

91-Harem'e, pazara veya diğer mekânlara gitmek için yalnız başınıza taksi veya diğer ulaşım araçlarına binmekten kaçınınız.

92-Saygısızlık, taciz, tartışma, hırsızlık, kaza vb. hadiselerin meydana gelmesi halinde, durumu en kısa zamanda kabile müdürü vasıtasıyla otelin sabit müdürüne veya Mekke ya da Medine hac komitesine haber veriniz.

93-Çalınmaması için paranıza dikkat ediniz.

94-Kabile müdürü ve muavini veya kendi ülke-

nizden olan bir erkek veya yetkili bir kişi olmaksızın, oranın yerli hizmetçilerinden odanızı temizlemesini istemeyiniz.

Yolculuğun Bütün Alanlarında Riayet Edilmesi Gerekenler

95-Yolculuğun bütün aşamalarında, özellikle asansör, otobüs ve uçağa binerken, hızlı ve aceleci olmaktan uzak durunuz.

96-Sorunlar ve rahatsız edici durumlar yolculuğun bir parçasıdır ve bu sorunlar karşısında hilm ve sabırlı olmanın oldukça çok sevap ve mükâfatı vardır. O halde bu sorun ve rahatsız edici durumlara karşı tahammüllü ve sabırlı olunuz.

97-Özellikle yaşlılar olmak üzere başkalarının hukukuna ve sıraya riayet ediniz.

98-Hareket ve dönüş vakitlerinde belirlenen zamanda hazır olunuz ve başkalarının hukukuna gösteriniz.

99-Yemek salonunda vaktinde bulunmak ve yemek yeme için sandalyeye oturma anında yemekhane sorumlularının kılavuzluğuna dikkat ediniz.

Alışveriş Öncesi Tavsiyeler

100-Satın almadan önce uzunca düşünüp karar aldıktan sonra satın alınız.

101-İstediğiniz ürünü almak için acele etmeyiniz; zira geri verme veya değiştirmenin sorunları çoktur.

102-Alışveriş vaktini, namazla aynı vakte gelmeyecek şekilde ayarlayınız.

103-Ezanın sesini işittiğinizde alışverişi bırakarak namaz kılanlara katılınız.

104-Namaz vakti otel veya mağazalarının önünde toplanmaktan sakınınız.

105-Az veya çok ödeme yapmamanız için, Arabistan parasıyla kendi paranız veya döviz arasındaki değer farkına dikkat ediniz.

106-Sokak veya pazarda eşinizin elinden tutarak hareket etmeyiniz.

107-Alışverişte kendinizi fakir ve yoksulluğa vurmayınız; zira bu iş bir Müslüman'ın şanına yakışmaz.

108-Gereksiz yere çene çalmaktan ve yemin etmekten sakınınız.

109-Satıcı veya taksici, sizin dilinizi biliyor olabilir; o halde başkalarının duyması uygun olmayan sözler konuşmayınız.

110-Ülkenizle fiyatları aynı olan veya Müslüman olmayan ülkelerin malı veyahut defolu ürünleri almayınız.

KAYNAKÇA

* Kurân-ı Kerim.

* Nehcü'l-Belaga, Tahkik: Şeyh Muhammed Abduh, Beyrut, Daru'l-Marifet.

1. İslamî Eserler; Mekke ve Medine, Resul Caferiyan, 14. Baskı, Tahran, Meş'ar Yayıncılık, 1380 h.ş.

2. Ahkamu'l-Kurân, Ebubekir Ahmed b. Ali er-Razî el-Cessâs, Beyrut, Daru'l-Kutubu'l-İlmiye, 1415 h.k.

3. Ahbar-ı Mekke ve Ma Câe fiha Mine'l-Âsâr, Muhammed b. Abdullah el-Azrekî, Mekke, Araştırmacı, 1424 h.k.

4. Edvar-ı Fıkıh, Mahmud Şahabî, 3. Baskı, Tahran, Kültür ve İslamî İrşat Bakanlığı, 1369 h.ş.

5. Usul-u Kâfî, Ebu Cafer Muhammed b. Yakup b. İshak Kuleynî, Tahkik: Ali Ekber Gaffari, 4. Baskı, Kum, Daru'l-Kutubu'l-İslamiye, 1365 h.ş.

6. El-İmame ve's-Siyase,, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, tahkik: Ali Şirî, Kum, Şerif Razi Yayıncılık, 1413 h.k.

7. Biharul-Envar, Muhammed Bakır Meclisi, 2. Baskı, Beyrut, el-Vefa Müessesesi, 1403 h.k.

8. Tarihi'l-Medineti'l-Münevvere, Ömer b. Şebbe en-Numeyrî, tahkik: Fehîm Muhammed Şaltût, Kum, Daru'l-Fikir, 1415 h.k.

9. Tarih-i Fıkıh ve Fukaha, Dr. Ebu'l-Kasım Gürcî, Tahran, Semt Yayınları, 1381 h.ş.

10. Tarih-i Medine-i Dımeşk, Ali b. Hüseyin b. Asâkir, tahkik: Ali Şirazî, Beyrut, Daru'l-Fikir, 1415 h.k.

11. Tahriru'l-Ahkâm, Hüseyin b. Yusuf Hillî, Meşhed, Alu'l-Beyt Müessesesi, Tarihsiz.

12. Tefsir-i Saâlibî, Abdurrahman b. Muhammed b. Mahluf Ebu Zeyd es-Saâlibî el-Malikî, tahkik: Abdul-fettah Ebu Sunne ve..., Beyrut, Dar-u İhyau't-Turasi'l-Arabî, 1418 h.k.

13. Tefsir-i Numune, Nasır Mekarim Şirazî ve Diğerleri, Tahran, Daru'l-Kutubu'l-İslamiye, 1353 h.ş.

14. Tehzibu'l-Ahkâm, Muhammed b. el-Hasan Tusî, Kum, Daru'l-Kutubu'l-İslamiye, 1365 h.ş.

15. Camiu'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kurân, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Taberî, Beyrut, Daru'l-Fikir, 1415 h.k.

16. el-Camiu's-Sagir, Celaledin Abdurrahman b. Ebubekir Suyuti, Beyrut, Daru'l-Fikir, 1401 h.k.

17. el-Cami li Ahkami'l-Kurân, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensarî Kurtubî, Beyrut, Tarihi'l-Arabî Müessesesi, 1405 h.k.

18. El-Cihad, Abdullah b. Mübarek, tahkik: Dr. Nezid Hammad, Cidde, Daru'l-Mutbuati'l-Hadis, Tarihsiz.

19. Cevahiru'l-Fıkıh, Gazi İbni Berâc, Tahkik: İbrahim Bahâdurî, Kum, Câmiatu'l-Müderrişîn, 1411 h.k.

20. El-Hadaiku'n-Nazire, Yusuf Bahranî, Tahkik: Muhammed Taki İrvani, Kum, Câmiatu'l-Müderrişîn, Tarihsiz.

21. Hasais-i'Vahyi'l-Mubin, Şemsuddin Yahya b. el-Hasan el-Esedî el-Arabî el-Hillî b. el-Bitrik, Tahkik: Şeyh Malik el-Mahmudî, Kum, Daru'l-Kurânî'l-Kerim, 1417 h.k.

22. El-Hisâl, Muhammed b. Ali b. Babeveyh Saduk, Tahkik: Ali Ekber Gaffari, Kum, Câmiatu'l-Müderrişîn, Tarihsiz.

23. El-Hilâf, Ebu Cafer Muhammed b. el-Hasan Tusî, Kum, Neşri'l- İslâmî Müessesesi, 1417 h.k.

24. Ed-Durru'l-Mensur, Celaledin Suyuti, 1. Baskı, Cidde, Daru'l-Marifet, 1365 h.k.

25. Rah Tuşeyi Hac, grup çalışması, 2. Baskı, Tahran, Meş'ar Yayıncılık, 1382 h.ş.

26. Es-Sucud-u alâ'l-Arz, 4. Baskı, El-Cevad Merkezi, 1414 h.k.

27. Sünen-i İbn. Mace, Muhammed b. Yezit el-Kazvinî, Tahkik: Muhammed Fuad Abdulbakî, Beyrut, Daru'l-Fikir.

28. Sünen-i Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş'as Secistanî, Tahkik: Muhammed el-Leham, Beyrut, Daru'l-Fikir, 1410 h.k.

29. Sünen-i Tirmizi, Muhammed b. İsa Tirmizî, Tahkik: Abdulvahab Abdullatif, Beyrut, Daru'l-Fikir, 1403 h.k.

30. Es-Sunenu'l-Kubra, Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali Beyhakî, Beyrut, Daru'l-Fikir, Tarihsiz.

31. Sünen-i Nesâî, Ahmed b. Şuayb Nesaî, Beyrut, Daru'l-Fikir, 1348 h.k.

32. Şeraiu'l-İslam, Cafer b. el-Hasan Hilli, Tahkik: Sadık Şirazî, Tahran, İstiklal Yayıncılık, 1409 h.k.

33. Şerh-i Nehcu'l-Belaga, İbn-i Ebi'l-Hadid, Tahkik: Muhammed Ebulfazl İbrahim, Dar-u İhyau't-Turasi'l-Arabî, Tarihsiz.

34. Es-Sihâh Tacu'l-Lugat ve Sihahi'l-Arabiyye, İsmail b. Hammad Cevheri, Beyrut, Dar-ul- İlm'il- Melâyin, 1407 h.k.

35. Sahih-i Buhari, Muhammed b. İsmail Buhari, Beyrut, Daru'l-Fikir, Âmire Yayıncılık, İstanbul, 1401 h.k.

36. Sahih-i Müslim, Müslim b. el-Haccac en-Nişaburî, Beyrut, Daru'l-Fikir (8. Ciltlik.)

37. Es-Sahifetu'l-Aleviye, Abdullah b. Salih es-Semâhicî, Beyrut, Daru't-Taâruf, Tarihsiz.

38. Salatu'l-Mümin, Said b. Ali Kahtanî, Riyaz, Müessesetu'l-Cerisî lit-Tevzi' ve'l-İlân, 1423 h.k.

39. Es-Sevaiku'l-Muhrika, Ahmed b. Hacer el-Heytemî el-Malikî.

40. Et-Tabakatu'l-Kubra, Muhammed b. Sa'd, Beyrut, Dar-u Sadır, Tarihsiz.

41. el-Urvetu'l-Vuska, Kazım Yezdî, 2. Baskı, Beyrut, Müessesetü'l-A'lemi, 1409 h.k.

42. İlelu'ş-Şerâî, Muhammed b. Ali b. Babeveyh Saduk, Necef, el-Mektebetu'l-Hayderiyye, 1386 h.ş.

43. Uyun-u Ahbari'r-Rıza, Muhammed b. Ali b. Babeveyh Saduk, Tahkik: Hüseyin A'lemi, Beyrut, Müessesetü'l-A'lemi, 1404 h.k.

44. el-Gadir, Abdu'l-Hüseyin Eminî, 4. Baskı, Beyrut, Daru'l-Kutubu'l-Arabî, 1397 h.k.

45. Fethu'l-Bari Şerh-i Sahihi'l-Buhari, Ahmed b. Ali b. Hacer Askalanî, 2. Baskı, Beyrut, Daru'l-Marifet, Tarihsiz.

46. Ferhenkname-i Esrar ve Maarif-i Hac, Din Âlimleri İşleri Başkanlığı, Kum, Daru'l-Hadis, 1385 h.ş.

47. El-Fıkıh 'ala'l-Mezâhibi'l-Erbâa.

48. Kitabu'd-Dua, Süleyman b. Ahmed Taberânî, Tahkik: Mustafa Abdulkadir Ata, Beyrut, Daru'l-Kutubu'l-İlmiye, 1413 h.k.

49. Kitabu't-Taharet, Murtaza Ensarî, Tahkik: Araştırma Grubu, Kum, el-Hadi Müessesesi, 1418 h.k.

50. Keşfu'l-Ğıta, Caferu'l-Ğıta, Taşbaskı, İsfahan, Mehdevi, Tarihsiz.

51. Kenzu'l-Ummal, Alâuddin Ali el-Müttakiyyu'l-Hindî, Tahkik: Bekrî Hayyanî ve Senvetu's-Sikâ, Beyrut, Müesseseti'r-Risale, Tarihsiz.

52. Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid, Ali b. Ebubekir Nureddin el-Heysemî, Beyrut, Daru'l-Kutubu'l-İlmiye, 1408 h.k.

53. El-Mehâsin, Ahmed b. Muhammed b. Halid el-Bergi, Tahkik: Seyit Celaledin Hüseyinî, Kum, Daru'l-Kutubu'l-İslamiye, Tarihsiz.

54. El-Mudevvenetu'l-Kubra, Malik b. Enes, Mısır, es-Saâde, Tarihsiz.

55. Müstedreki'l-Hâkim, Muhammed b. Muhammed el-Hâkim Nişaburî, Tahkik: Dr. Yusuf Mar'aşî, Beyrut, Daru'l-Marife, 1406 h.k.

56. Müstedreku'l-Vesâil ve Müstenbitu'l-Mesâil, Hüseyin Nuri, Kum, Alulbeyt Müessesesi, 1408 h.k.

57. Müstedreku'l-Vesâil, Ali Namazî, Kum, Neşri'l-İslamî Müessesesi, 1419 h.k.

58. Müsned-i Ahmed, Ahmed b. Hanbel, Beyrut, Daru Sadır, Tarihsiz.

59. El-Müsned, Muhammed b. İdris Şafii, Beyrut, Daru'l-Kutubu'l-İlmiye, Tarihsiz.

60. Misbâhu's-Şeria, el-İmam Cafer Sadık, Beyrut, Müessesetu'l-A'lemi, 1400 h.k.

61. el-Musannef, Abdullah b. Muhammed b. Ebu Şeybe el-Kufî, Tahkik: Said Muhammed el-Lehâm, Beyrut, Daru'l-Fikir, 1409 h.k.

62. Mucemu'l-Buldan, Yakut el-Hamevî, Beyrut, Daru İhyau't-Turasi'l-Arabî, Tarihsiz.

63. El-Mucemu'l-Kebir, Süleyman b. Ahmed b. Eyüb el-Lahmî et-Taberanî, 2. Baskı, Kahire, Mektebet-i İbni Teymiye, Tarihsiz.

64. Mugni'l-labib, Cemaleddin b. Hişam el-Ensârî, Tahkik: Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Kum, Mektebetu Ayetullahi'l-uzma el-Mer'aşî, 1405 h.k.

65. Mefatihu'l-Cinân, Şeyh Abbas Kummî, Kum, Ca-vidân, 1373 h.ş.

66. Mekârimu'l-Ahlak, Hasan b. el-Fazl Tabersî, 6. Baskı, Kum, Menşurâtu'r-Razî, 1392 h.k.

67. Min Hayati'l-Halifet-i Ömer b. Hattab, Abdurrahman Ahmed el-Bekrî, Beyrut, el-İrşad, Tarihsiz.

68. Men La Yahzuru'l-Fakih, Muhammed b. Ali b. Babeveyh Saduk, Tahkik: Ali Ekber Gaffari, Kum, Câmiatu'l-Müderrişîn, 1404 h.k.

69. Menakıb-ı Âl-i Ebi Talip, Muhammed b. Ali b. Şehrâşub, Necef, Mektebetu'l-Hayderiyye, 1376 h.k.

70. Mizanu'l-Hikme, Muhammed Muhammedi Rey Şehrî, Kum, Daru'l-Hadis, Tarihsiz.

71. Nazm-u Dureri's-Sımtayn, Cemaleddin b. Yusuf ez-Zarendi el-Hanefi, El Yazması, , Mektebetu'l-İmam Emirilmüminin (a.s), 1377 h.k.

72. En-Nihaye fi Garibi'l-Hadis, el-Mübarek b. Muhammed b. Esir, Kum, İsmailiyan Müessesesi, 1364 h.ş.

73. Vesailu'ş-Şia, Muhammed b. Hasan el-Hürri el-Âmulî, Kum, Neşri'l-İslamî Müessesesi, 1414 h.k.

